Науковий пошук молодих дослідників

Збірник наукових праць студентів

№ 1
2014

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
„ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО

НАУКОВИЙ ПОШУК МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Педагогічні науки

Збірник наукових праць студентів

№ 1, 2014

Частина 1

Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2014

У збірнику представлені матеріали наукових досліджень студентів з дефектології, педагогіки початкового навчання та дошкільної освіти.

Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
(протокол № 6 від 24 січня 2014 року)

Редакційна колегія:

Головний редактор:	проф. Курило В. С.
Члени редколегії:	проф. Божко Г. І.
	проф. Ваховський Л. Ц.
	проф. Гавриш Н. В.
	доц. Мордовцева Н. В.
Відповідальний за випуск:	доц. Починкова М. М.

Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс: (0642) 58-03-20
e-mail@luguniv.edu.ua

© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2014

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

1. **Бірюкова О.** Формування алгоритмічних дій у молодших школярів на уроках математики…….. 5
2. **Дацько О.** Організація умов для розвитку продуктивного мислення молодших школярів на уроках математики…….. 11
3. **Дмитришина К.** Мультиплікаційне кіно як засіб формування комбінаторного мислення молодших школярів……. 16
4. **Міронова О.** Сутність сімейного виховання, його місце в системі громадянського виховання молодших школярів…. 20
5. **Стороженко Я.** Особливості формування контрольно-оцінних умінь у молодших школярів на уроках математики……. 26
6. **Трошина Я.** Інтерактивна дошка SMART Board як засіб навчання математики в початковій школі…….. 30
7. **Чаркіна Є.** Формування вмінь та навичок дослідницької діяльності в учнів початкової школи…….. 37
8. **Перетокіна Р.** Проблема розвитку креативного мислення у психолого-педагогічній літературі……... 40
9. **Милокост Я.** Проблема підготовки майбутніх вихователів до соціалізації дошкільників у науково-педагогічній літературі…… 46
10. **Ковкіна Г.** Взаємодія сім'ї та школи у моральному вихованні молодших школярів…… 51
11. **Іванова А.** Проблема громадянського виховання у вітчизняній педагогіці……... 57
12. **Лисак І.** Основи використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках в початковій школі... 62
13. **Суряднова Г.** Самостійна дослідницька діяльність учнів як прояв творчої активності на уроках у початковій школі.. 67
14. **Сутчук Н.** Нетрадиційні форми роботи з батьками у початковій школі……... 72
15. **Брехова Є.** Використання дидактичних ігор на уроках математики в початкових класах……. 79
16. **Буракова Н.** „Нестандартні уроки" в початковому курсі математики……. 82
17. **Петрова М., Харчук А.** Формування обчислювальних навичок молодших школярів на уроках математики……. 86
18. **Шевцова О., Шеховцова К.** Формування у молодших школярів почуття гумору в процесі проботи над сюжетними задачами…… 91

19. **Суряднова Г.** Розвиток просторового мислення у молодших школярів у процесі роботи з геометричним матеріалом…….. 97
20. **Костів О.** Математична казка як метод навчання молодших школярів…….. 103
21. **Роздимаха Л.** Дидактична гра як метод навчання молодших школярів…….. 110
22. **Антропова Т.** Оздоровча гімнастика в системі фізичного виховання дошкільників……... 116
23. **Зьома Т.** Музичне виховання молодших школярів засобами мультимедійних технологій……. 121
24. **Леденьова Д.** Розвиток логічного мислення учнів початкової школи на уроках математики засобами ІКТ….. 126
25. **Сєдих В.** Деякі питання активізації успіхів учнів початкової школи у різноманітній музичній діяльності….. 131
26. **Сєдих В.** Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках природознавства в початкових класах…….. 136
27. **Мороз Д.** Диференційний підхід до вивчення математики в початковій школі…… 141
28. **Філіппова К.** Формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку…… 146
29. **Шимрило А.** Теоретичні засади формування самооцінки молодшого школяра…….. 152

Відомості про авторів……. 159

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

УДК 373. 3. 016 : 51

О. Бірюкова

ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНИХ ДІЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується впровадженням інформаційних технологій в усі сфери людської діяльності. Проблема "спілкування" з комп'ютерною технікою потребує розуміння алгоритмічної мови, наявності певного рівня сформованості алгоритмічного мислення. Звідсіля виникає необхідність формування елементів алгоритмічної грамотності вже в початковій школі.

Найбільшим потенціалом для формування алгоритмічного мислення учнів початкових класів володіє математика.

Проблемами формування алгоритмічної культури молодших школярів займалися Н. Віленкін, М. Жалдак, Ю. Мельник, Н. Переверзєва, та інші. У працях цих учених розкриті можливості формування алгоритмічних умінь учнів початкових класів на уроках математики. Урахування вікових можливостей дозволяє успішно розвивати в учнів алгоритмічне мислення і творчі здібності, підтримувати постійний інтерес до математики, дає можливості на досить високому рівні вивчати цей предмет. Але існуючи комплекси завдань у підручниках математики для початкової школи а також методичні рекомендації для вчителів щодо викладання цього курсу не зовсім відповідають напрямку формування у молодших школярів алгоритмічного мислення. здібностей виконувати алгоритмічні дії.

Мета статті полягає в тому, щоб розкрити можливості формування алгоритмічних дій у молодших школярів, їх здібностей виконувати такі дії у процесі опрацювання математичних завдань і сюжетних задач.

Під здібностями виконувати алгоритмічні дії ми розуміємо уміння розв'язувати завдання різного походження, що потребують складання програми (плану) дій для досягнення бажаного результату.

Успішність процесу формування у молодших школярів виконувати алгоритмічні дії залежить від того, наскільки вони оволоділи загально-навчальними вміннями і навичками, які тісно пов'язані з алгоритмічними. До таких вмінь і навичок ми віднесли навчально-організаційні, навчально-інформаційні, навчально-логічні.

Під навчально-організаційними вміннями учнів початкових класів щодо виконання ними алгоритмічних дій ми розуміємо уміння: ставити навчальні завдання; розуміти навчальні завдання, які поставлені

вчителем для колективної, групової та індивідуальної діяльності; розуміти послідовність дій, що пред'являються до індивідуального і колективного виконання навчального завдання; планувати виконання різних видів навчальної діяльності; діяти за визначеним планом, що пропонує вчитель; порівнювати кроки своєї діяльності з інструкцією, яка пропонована вчителем; оцінювати свою навчальну діяльність і діяльність інших учнів за даним алгоритмом.

До навчально-інформаційних вмінь ми відносимо такі, що забезпечують знаходження, переробку, використання інформації для розв'язання навчального завдання. Без оволодіння учнями даними вміннями неможливий процес формування у них алгоритмічних дій. Дану групу складають вміння: працювати з підручником математики і додатковою літературою; визначати головні моменти в усних і письмових обчислювальних прийомах, способах розв'язання завдань і арифметичних задач; конструювати і реалізовувати план монологічного висловлювання за пропонованою темою, заданому питанню; володіти на елементарному рівні уміннями пошуку, перетворенню, збереженню, передачі інформації;

Оволодіння навчально-логічні вміннями дозволяють учням структурувати процес постановки і розв'язання навчальних завдань. Це такі вміння: вміння трансформувати правило, вказівки у спосіб дії; вміння самостійно добирати визначення, правило, спосіб розв'язання для рішення конкретних математичних завдань; уміння ілюструвати загальні правила виконання обчислювальних прийомів, способів розв'язання завдань і задач конкретними прикладами; вміння виконувати логічні операції аналізу, синтезу, порівняння, класифікації, узагальнення тощо.

Серед умінь, які представлені нами, найголовнішими для формування алгоритмічних дій у молодших школярів є уміння планувати виконання різних видів навчальної діяльності й уміння діяти за визначеним алгоритмом.

Складання різноманітних планів – необхідний компонент навчальної математичної діяльності. При навчанні школярів математики можна пропонувати завдання на розробку різних планів: проведення обчислень, розв'язання рівнянь, текстових задач та ін.. Уміння планувати навчальну діяльність можливо формувати при виконанні майже будь-якого завдання.

Наприклад, при розв'язанні завдань обчислювального характеру доречні питання про визначення порядку дій, що, по суті, є складанням плану обчислювальної роботи. Зовнішня форма питань може бути різною: а)визначте порядок дій у виразі; б) перелічи, в якій послідовності будеш виконувати обчислення; в) склади план розв'язання завдання.

Для формування умінь виконувати алгоритмічні дії важливо навчити учнів оформляти план рішення у різних формах.

Розглянемо це на прикладі складання плану розв'язання виразу: 50 : (18– 8) + 35:

а)позначити цифрами порядок виконання дій:

$$\overset{2}{50} : \overset{1}{(18 - 8)} + \overset{3}{35}$$

б) позначити порядок виконання дій за допомогою знаків арифметичних дій: „ – ”; „ : ”; „ + ”.

в) оформити порядок виконання арифметичних дій у вигляді схеми:

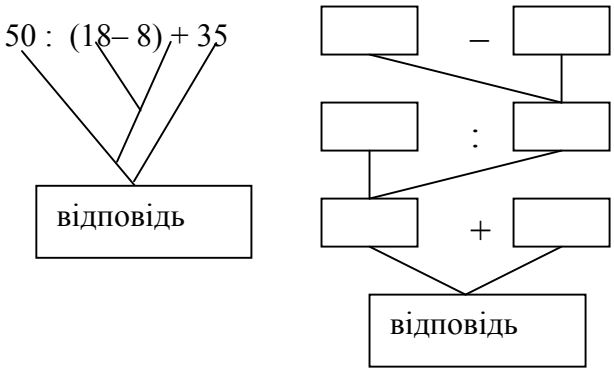

Такі завдання досить близько підводять учнів до поняття алгоритму і виконанню алгоритмічних дій.

Багато можливостей для формування умінь складати програми дій має процес опрацювання текстових задач. По-перше, необхідно навчити учнів складати загальну програму роботи з задачею: 1) опрацювати текст задачі; 2) виконати скорочений запис задачі; 3) зробити аналіз рішення задачі; скласти план рішення задачі; 4) реалізувати письмово план рішення і знайти відповідь; 5) перевірити правильність рішення задачі; 6) сформулювати і записати відповідь задачі; 7) поміркувати над тим, чи має задача інший спосіб розв’язання; 8) якщо задача має декілька способів розв’язання, виконати рішення іншим способом; 9) серед різних способів рішення обрати раціональний; усвідомити раціональний спосіб розв’язання для використання його при рішенні інших задач даного типу.

По-друге, необхідно навчити учнів складати план за кожним пунктом наведеної програми.

Розглянемо, як реалізується програма роботи на прикладі задачі: „У кінотеатрі 300 місць. Скільки місць залишилося вільними, якщо продано 90 квитків для дорослих, а для дітей у 2 рази більше?”.

Для опрацювання тексту задачі й скороченого його запису необхідно виконати дії за наступним планом: 1) визначити предмет задачі, тобто про що йде мова у задачі. (Про місця у кінотеатрі.); 2) визначити дані щодо предмету задачі. (300 місць – всього; 90 місць – для дорослих; для дітей місць – у 2 рази більше, ніж для дорослих.); 3) прочитати ще раз текст задачі: чи не пропущені в неї ще якісь дані. (всі дані обговорені.); 4) дати відповідь на питання: „Що необхідно знайти в задачі?”; 5) виявити опорні слова для скороченого запису задачі („Було”,

„Продано”, „Залишилося”); 6) записати опорні слова у стовпчик; 7) записати числові дані відносно опорних слів; 8) поставити знак „?”, який символізує шукане в задачі.

Аналіз рішення задачі можна проводити у словесній формі або за допомогою логічної схеми. Для формування алгоритмічних дій краще використовувати логічні схеми. План виконання дій за даним пунктом загальної програми опрацювання задач наступний: 1) позначити кількість місць, яку необхідно знайти, тобто кількість місць, що залишилася, за допомогою символу, наприклад, буквою „З”; 2) визначити, які кількості місць необхідно знати, щоб знайти чисельність місць, що залишилися і позначити їх символами (було – „Б», продано – «П»); 3) знайти в умові задачі дані; 4) визначити, чи є всі дані, для розв’язання задачі; 5) якщо даного не хватає, визначити, які числові значення необхідні для його знаходження. Позначити їх символами. (Невідомо, скільки продано білетів, необхідно знати, скільки продано білетів для дорослих, позначимо буквою „**Д**” і скільки для дітей, позначимо буквою «**д**»; 6) скласти логічну схему аналізу задачі, записуючи послідовність дій, використовуючи символіку.

Логічна схема аналізу задачі виглядає так:

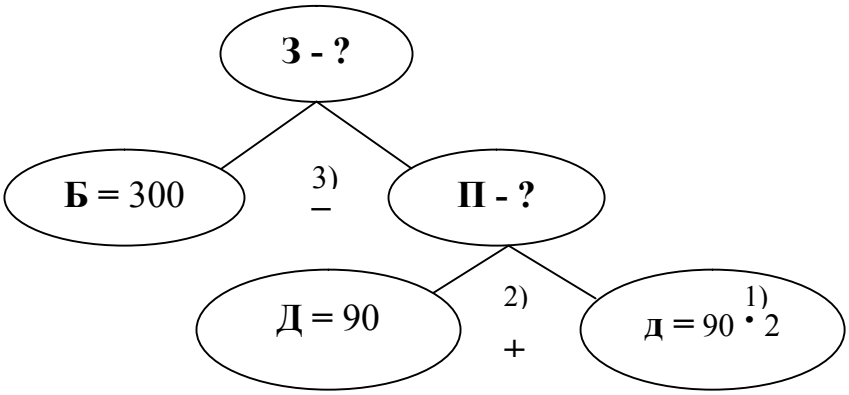

При використанні логічної схеми на неї позначається і план розв’язання задачі за допомогою нумерації послідовності виконання дій. Рішення записується у вигляді виразу: 300 – (90 · 2 + 90).

Дана задача має декілька способів розв’язання. Для того щоб їх знайти необхідно навчити учнів оцінювати дані задачі, виявляти співвідношення, зв’язки між ними. Якщо оформляти рішення даної задачі за арифметичними діями, то можна знайти такі способи розв’яз

а) 1) 90 · 2 = 180 (б.)
2) 300 – 180 = 120 (б.)
3) 120 – 90 = 30 (б.)

б) 1) 90 · 2 = 180 (б.)
2) 180 + 90 = 270 (б.)
3) 300 – 270 = 30 (б.)

в) 1) 300 – 90 = 210 (б.)
2) 90 · 2 = 180 (б.)
3) 210 – 180 = 30 (б.)

г) 1) 90 · 3 = 270 (б.)
2) 300 – 270 = 30 (б.)

Для обрання більш раціонального способу розв'язання задач необхідно навчити учнів діяти за планом: 1) оцінити хід міркувань при розв'язанні задачі тим чи іншим способом, який шлях потребує менших зусиль і затрат за часом; 2) оцінити кількість виконаних арифметичних дій для рішення задачі, при якому способі ця кількість менша; 3) оцінити кількість потрібного місця в зошиті для запису рішення задачі; 4) оцінити кількість затраченого часу при запису рішення задачі, при якому способі затрати менші; 5) зробити висновок щодо раціональності кожного із способів рішення задачі; 6) прочитати уважно ще раз текст задачі, виділити особливості її умови, зв'язків між даними і шуканим. Скласти самостійно, або знайти у підручнику декілька аналогічних задач, накреслити в усній формі план розв'язання кожної з них раціональним способом.

Для закріплення умінь планувати навчальну діяльність необхідно використовувати різні прийоми: розв'язання завдань з паралельним розгорнутим коментуванням; спеціальні завдання на складання плану або опису рішення різних видів задач і вправ; завдання на порівняння способів розв'язання декількох різних вправ, задач, які використовуються при узагальнюючому повторенні теми або розділу тощо.

Наприклад, при організації узагальнюючого повторення простих задач у першому класі доцільно пропонувати наступне завдання: «Зміни текст задач так, щоб вираз 12 – 7 був рішенням кожної з них. Задача1. В гаражі стояло 12 вантажних і 7 легкових машин. Скільки всього машин стояло в гаражі? Задача2. У класі 12 дівчаток, а хлопчиків на 7 більше. Скільки в класі хлопчиків? Задача 3. У портфелі лежить 12 зошитів. Із них 7 зошитів у клітинку, а остання – у лінійку. Скільки зошитів у лінійку лежить у портфелі?»

Виконуючи дане завдання, учні роблять висновок, що різі за видами задачі (на знаходження різниці, зменшення числа на декілька одиниць, різницеве порівняння, знаходження невідомого доданку та ін.) розв'язуються однаковою арифметичною дією.

Розвивати уміння виконувати алгоритмічні дії у молодших школярів можна завдяки системи безперервної роботи учителя протягом усіх років їх навчання у початкових класах. Наші дослідження показали, що ефективних результатів можна досягнути, якщо методика буде побудована на основі таких компонентів: 1) *цільового* (постановка мети на кожному етапі); 2) *змістовного* (відбір змісту математичного матеріалу на кожному етапі); 3) *операційно-виконавчого* (організація діяльності учнів і учителя на кожному із етапів).

Впровадження елементів алгоритмізації на уроках математики сприяє: розвитку в учнів початкових класів умінь міркувати, переносити загальні судження на окремі; розвитку математичної усної й письмової мови; прискорюванню процесу засвоєння й усвідомлення обчислювальних прийомів, способів розв'язання задач, рівнянь тощо;

збільшенню кількості завдань на уроці; сприяють формуванню в молодших школярів умінь планувати свої дії й здійснювати пошук рішення поставленого завдання не тільки під час навчанні математики, але й у різних ситуаціях, з якими стикаються діти в житті.

Список використаної літератури

1. Виленкин Н. Я. Воспитание алгоритмического мышления на уроках математики / Н. Я. Виленкин // Нач. школа. – 2002. – №12. – С. 12–15. **2. Жалдак М. І**. Математика з комп'ютером : посібник для вчителів / М. І. Жалдак. – К. : РННЦ «ДІНІТ», 2004. – 254 с. **3. Мельник Ю. С.** Особливості формування алгоритмічної культури молодших школярів / Ю. С. Мельник // Зміст і технології шкільної освіти : Матеріали звітної наукової конференції Інституту педагогіки АПН України. – К. : Пед. думка, 2005. – С. 36–37. **4. Переверзева Н. А.** Решение задач на алгоритмическом языке : книга для учителя / Н. А. Переверзева. – Минск : Нар. асвета, 1990. – 112 с.

Бірюкова О. Формування алгоритмічних дій у молодших школярів на уроках математики

У статті визначено значення формування алгоритмічного мислення у молодших школярів; розкрито взаємозв'язок між уміннями виконувати алгоритмічні дій і загально-навчальними вміннями і навичками учнів початкових класів; охарактеризовані можливості формування алгоритмічних дій у молодших школярів, їх здібностей виконувати такі дії у процесі опрацювання математичних завдань і сюжетних задач.

Ключові слова: алгоритмічна грамотність, алгоритмічні дії, алгоритмічні вміння, загально-навчальні вміння.

Бирюкова О. Формирование алгоритмических действий у младших школьников на уроках математики

В статье определено значение формирования алгоритмического мышления у младших школьников; раскрыта взаимосвязь между умениями выполнять алгоритмические действия и обще-учебными умениями и навыками учащихся начальних классов; охарактеризованы возможности формирования алгоритмических действий у младших школьников , их способностей выполнять такие действия в процессе работы над математическими заданиями и сюжетными задачами.

Ключевые слова: алгоритмическая грамотность, алгоритмические действия, алгоритмические умения, обще-учебные умения.

Biryukova O. Elaboration of Algorithm of Actions in Younger Students in Mathematics Classes

The formation of algorithmic thinking of primary school children are defined in the article, the relationship between the ability to perform algorithmic actions and public educational abilities and skills of primary school pupils are shown; the possibility of forming algorithmic actions of primary school children, their ability to perform such actions while working on mathematical tasks and plot tasks are characterized.

Key words: algorithmic literacy, algorithmic actions, algorithmic skills, general educational skills.

УДК 373. 3. 016 : 51

О. Дацько

ОРГАНІЗАЦІЯ УМОВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Навчання математики в середніх закладах України є важливим компонентом загальноосвітньої і професійної підготовки молоді, неперервної освіти, що забезпечує широкі можливості для інтелектуального розвитку особистості, вмінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між фактами, подіями та явищами. Актуальним для сьогодення є формування у майбутніх випускників шкіл здібностей самостійно набувати нові знання, використовувати їх у різноманітних, мінливих умовах, вирішувати складні життєві проблеми. Необхідний якісно новий підхід до навчання, який потребує розвитку в учнів продуктивного мислення.

Серед робот, що присвячені питанням розвитку продуктивного мислення у процесі навчання математики, слід відзначити насамперед праці З. Калмикової, О. Крутецького, Д. Пойа, Л. Фридмана.

Проте, сучасних досліджень проблеми розвитку продуктивного мислення молодших школярів на уроках математики обмаль. У існуючих методичних посібниках з курсу математики в початковій школі ми не зустріли ні в одному з них рекомендацій і узагальнених даних, які б дозволяли розвивати творче мислення учнів на уроках математики не виходячи за рамки курсу. Недостатньо досліджений, на наш погляд, також методичний аспект проблеми розвитку продуктивного мислення учнів початкової школи засобом нестандартних задач.

Продуктивна діяльність має евристичний характер. Тому в процесі конструювання занять пріоритет віддається формам, методам і засобам навчання, які дозволяють організувати продуктивну діяльність учнів. Особливої уваги набувають наступні принципи гуманістичної психології:

1. Захоплення кожною учнівською ідеєю. Воно передбачає позитивне підкріплення всіх ідей і відповідей учнів, максимальну адаптацію до всіх висловлюваних ідей.

2. Створення клімату взаємної довіри, психологічної безпеки.

3. Забезпечення незалежності і самоконтролю у виборі та прийнятті рішень.

У процесі формування знань та вмінь, вибір того чи іншого методу навчання здійснюється вчителем на основі логіко-математичного аналізу навчального матеріалу й тих навчальних завдань, розв'язання яких виступатиме дидактичною метою навчання.

Більшість нестандартних задач є творчими, тому треба вчити учнів підходити до аналізу таких задач із різних боків: спочатку перебирати можливі варіанти, використовуючи наочні ілюстрації; зіставляти і, не вдаючись у подробиці, прогнозувати результати найбільш плідних із них; складати план розв'язування і працювати за ним; порівнювати різні способи розв'язування; визначати найбільш раціональний із них. Постійно переконуючись у тому, наскільки важливо, нехай і інтуїтивно, але передбачати результати, учні поступово виробляють у собі цю здатність, оволодівають не тільки методами і способами розв'язування, а й певною стратегією мислення: для того, щоб розв'язати задачу, вони знаходять декілька шляхів її розв'язування, зіставляють їх, інтуїтивно прогнозують результати, здійснюють необхідні розумові і практичні дії і, нарешті, порівнюють отримані результати,

Щоб процес розв'язування задачі не перетворювався в самоціль, а ставав дієвим засобом навчання, засобом розвитку інтелектуальних здібностей учнів, дуже важливо приділяти увагу обговоренню знайденого розв'язання: виявленню недоліків, пошукам кращого розв'язування, встановленню і закріпленню в пам'яті учнів тих прийомів, які були використані в даному розв'язуванні, виявленню характерних ознак можливості застосування цих прийомів.

Неабияке значення в активізації творчої діяльності учнів має педагогічний оптимізм учителя. Розвиток ініціативи та творчості в учнів, довіра до їх можливостей, підтримка прагнення до самовдосконалення зміцнює в учнів віру в свої можливості.

Активність учня значною мірою залежить від того, як організована його діяльність на початку заняття. Учні вже з перших хвилин повинні бути організовані на роботу. Це можна робити по-різному: вступне слово вчителя про зв'язок теми із змістом попередніх уроків, про значущість теми уроку, цікаві історичні довідки, постановка задачі, розв'язування якої вимагає знань з теми, що розглядається, тощо.

Як показує досвід, важливим фактором спрямування творчої діяльності на досягнення поставленої мети є постановка проблеми, яка пов'язана з їх життєвим досвідом. Наприклад, така задача: «У класі чергують четверо учнів: Сергійко, Юрко, Наталка, Марійка. З них двоє мають вимити підлогу. Які пари чергових можуть бути?» Учні набувають умінь і навичок будувати та інтерпретувати математичні моделі різного типу, співвідносити математичні методи з практичними потребами на

кожному з етапів навчання. Це переконує їх у необхідності й практичній користі навчального матеріалу, а також у тому, що математичні абстракції виникають із задач, що ставить реальна дійсність.

Матеріал, який пропонується на заняттях, повинен бути зрозумілим кожному учню. Для підтримки інтересу в кожному новому повинні бути елементи старого, відомі дітям. Тому під час виконання кожного завдання необхідно передбачати оптимальне співвідношення між новими і старими знаннями та вміннями.

Для полегшення переходу від відомого до невідомого у процесі заняття з математики використовуються різні види наочності.

Зміст нестандартних задач дуже цікавий та захопливий, особливо для молодших школярів. Викликають інтерес задачі-жарти, наприклад:

Задача. Якщо восени о десятій годині вечора йде дощ, то чи можлива через 48 годин сонячна погода?

Задача. Назвати п’ять днів по черзі, не користуючись назвами чисел місяця та не називаючи днів тижня.

У хвилини відпочинку можна пропонувати такі цікаві вправи:

1. Через 2 роки Тамарі буде 12. Скільки років зараз Тамарі? Скільки років їй буде через 4 роки?

2. У 7 братів по одній сестрі. Скільки всього братів та сестер разом?

На заняттях можна розв’язувати головоломки, виконувати завдання з геометричним змістом.

1. **Скільки різних двоцифрових чисел можна записати за допомогою цифр** 4 **і** 1**?**

2. До числа 67 додай два одноцифрових числа та отримай число 75. Які числа додали?

3. Якщо деяке двоцифрове число розділити на суму його цифр, то в результаті отримаємо знову суму числа, що ділили. Знайди це число.

Відомо, що дітям властиве відчуття "бути першим", тому можна проводити вікторини. Оскільки в будь-якій задачі закладено більше можливостей для розвитку мислення, застосовуються знову задачі.

Найбільшого ефекту можна отримати в результаті використання різних форм роботи над задачею. Наприклад:

1. Робота над розв’язаною задачею.
2. Розв’язування задач різними способами.
3. Правильно організований спосіб аналізу задачі – від питання або від даних до питання.
4. Уявлення ситуації, яка описана в задачі.
5. Самостійне складання учнями задач.
6. Використання прийому зіставлення задач та їх розв’язань.
7. Зміна умови задачі так, щоб задача розв’язувалася іншою дією.

Важливим прийомом організації творчої діяльності є запитання вчителя. Вони розрізняються за метою, змістом, мовним та

інформаційним оформленням. Найбільш ефективними є проблемні запитання, відповідь на які не міститься у відомих учню знаннях. Але не можна їх протиставляти із запитанням, які викликають репродукцію знань. Тому доцільним є їх поєднання.

Ідея співпраці виключає авторитарність, стимулює творче використання пам'яті, сумісний пошук, глибоку віру учня у свою захищеність і право інтелектуальних труднощів – з одного боку, і віру вчителя в духовні сили своїх учнів – з іншого.

Серед психолого-педагогічних умов підвищення ефективності навчання математики в умовах особистісно-орієнтованого навчання важлива роль належить диференційованому навчанню. Оскільки учні відрізняються за загальним розвитком, математичними здібностями, потрібен індивідуальний підхід у навчанні, який спрямований на створення максимально сприятливих умов для їх самореалізації. Шляхи її реалізації можуть бути різними. Найбільш поширений – об'єднання учнів на динамічні типологічні групи, яким пропонуються диференційовані за змістом і за вимогами завдання. Диференціація навчання є провідною ідеєю побудови особистісно-орієнтованого навчання.

Управління процесом навчання під час застосування групових форм вимагає від вчителя цілеспрямованої роботи щодо надання вчасної диференційованої допомоги учням, щодо створення атмосфери, яка сприяє ефективному навчанню і, водночас, виключає можливість виникнення інтелектуальної, моральної та емоційної залежності одних учнів від інших.

Активно враховується той факт, що діти 6-10 років віддають перевагу ігровій діяльності. Пізнавальні ігри сприяють розвитку мислення, пам'яті учнів, формуванню в них умінь розрізняти головне та другорядне, спостерігати, порівнювати, проводити обґрунтовані міркування, здійснювати самоконтроль тощо. Пробуджуючи інтерес до пізнавального процесу, ігрова діяльність розвитку та застосування нової для учнів математичної мови.

Крім того, працюючи в мікроколективі, кожний його член намагається бути не гірше за інших, виникає здорове змагання, яке сприяє інтенсифікації роботи, надає їй емоційну привабливість, що також відіграє роль у становленні відповідної мотивації. Крім того, дидактична гра моделює реальні ситуації, з якими має справу учень у своєму повсякденному житті.

Особливо зростає роль учителя в процесі індивідуальної роботи учнів, коли вчитель виступає як порадник і помічник у розв'язуванні задач. Індивідуальна робота учнів при цьому розглядається як їх самостійна робота під керівництвом або з допомогою вчителя і організовується в двох варіантах:

1) учні отримують однакове завдання, але різної міри індивідуальну допомогу вчителя на окремих етапах їх діяльності;

2) учні працюють із завданнями різного рівня складності.

Вибір тієї чи іншої форми (колективної, індивідуальної, групової, парної) діяльності залежить від певних дидактичних цілей уроку, особливостей даного класу, від позицій і характеру вчителя, змісту навчального матеріалу.

Враховуючи, що активізація творчої діяльності учня тісно пов'язана з рівнем інтенсивності емоцій, дуже важливо створити на різних видах занять особливий мікроклімат творчого натхнення та співпраці у спілкуванні вчителя з учнівським колективом, учнів між собою.

Розвивати продуктивне мислення молодших школярів можна завдяки спеціально дібраній системі задач і вправ нестандартного характеру, що за змістом пов'язані з навчальним матеріалом початкової школи.

Системне використання на уроках математики задач нестандартного характеру, розвиває продуктивне мислення учнів, розширює математичний кругозір молодших школярів та дозволяє активно використовувати математичні знання в повсякденному житті.

Список використаної літератури

1. Калмыкова З. И. Продуктивное мышление как основа обучаемости / З. И. Калмыкова. – М. : Педагогика, 1981. – 200 с. **2. Крутецкий В. А.** Психология математических способностей школьников : избранные труды / В. А. Крутецкий. – М. : Институт практической психологии ; Воронеж : Модэк, 1998. – 416 с. **3. Пойа Д**. Как решать задачу. – М. : Либроком, 2010. – 208 с. **4. Фридман Л. М.** Как научиться решать задачи: пособие для учащихся / Л. М. Фридман. – М. : Просвещение, 1979. – 160 с.

Дацько О. Організація умов для розвитку продуктивного мислення молодших школярів на уроках математики

У статті розглядаються проблеми організації на уроках математики умов для розвитку продуктивного мислення молодших школярів через розв'язування нестандартних завдань і задач. Відзначено, що системне використання на уроках математики задач нестандартного характеру, розвиває продуктивне мислення учнів, розширює математичний кругозір молодших школярів та дозволяє активно використовувати математичні знання в повсякденному житті.

Ключові слова: продуктивне мислення, продуктивна діяльність, нестандартні задачі.

Дацько О. Организация условий для развития продуктивного мышления младших школьников на уроках математики

В статье рассматриваются проблемы организации на уроках математики условий для развития продуктивного мышления младших

школьников через решение нестандартных заданий и задач. Отмечено, что системное использование на уроках математики задач нестандартного характера, развивает продуктивное мышление учащихся, расширяет математический кругозор младших школьников и позволяет активно использовать математические знания в повседневной жизни.

Ключевые слова: продуктивное мышление, продуктивная деятельность, нестандартные задачи.

Dacko O. Organization of Conditions for the Development of Productive Thinking Younger Students in Mathematics Classes

The problems of organization of the conditions for development of productive thinking of junior pupils via the solution of non traditional assignments and tasks are considered in the given article. Noted that the systematic use on the lessons of mathematics tasks of the non-standard nature, develops productive thinking, extends mathematical Outlook of the younger students for active use mathematical knowledge in everyday life.

Key words: productive thinking, productive activity, unconventional tasks.

УДК 373.3.015.31 : 791.41

К. Дмитришина

МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНЕ КІНО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМБІНАТОРНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Формування комбінаторного мислення відноситься до числа маловивчених аспектів розумового розвитку. Актуальність теми дослідження визначається важливістю комбінаторних способів міркування в загальній структурі наукового мислення, а також вкрай низькою успішністю оволодіння ними в рамках шкільного навчання.

Мета нашого дослідження – аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури з даної проблеми, розробка комбінаторних задач на основі мультиплікаційного кіно які будуть сприяти формуванню комбінаторного мислення молодших школярів.

Розкриємо сутність комбінаторного мислення. О. Медведєва трактує *комбінаторне мислення* – як складову дивергентного мислення, що реалізується за допомогою розумових операцій, і спрямоване на виділення кінцевих варіантів розглянутих явищ і процесів для їх подальшого перетворення [2, 50].

Т. Попова акцентує увагу на те, що *комбінаторне мислення* реалізується за допомогою розумових операцій, спрямованого на виділення кінцевих варіантів розглянутих явищ і понять, подальшого процесу перетворення числа виділених виборів залежно від досвіду учня [4, 430].

Проблема розвитку комбінаторного мислення і досі вивчається, і підкреслює, що формування комбінаторного мислення вимагає спеціальних педагогічних методів, оскільки самостійно таке мислення не формується [1, 296].

Так, П. Гальперін визначає *комбінаторне мислення* через здатність вирішувати комбінаторні задачі [1, 265].

Тому, на нашу думку, необхідною умовою для формування та розвитку комбінаторного мислення повинна виступати розроблена система завдань та засобів навчання на основі мультиплікаційне кіно.

Мультиплікаційне кіно – це один із мультимедійних засобів, який на наш погляд виступає одним із засобів розвитку комбінаторного мислення.

На нашу думку, головною метою створення і застосування засобів мультиплікаційного кіно є забезпечення навчально-виховного процесу математичного навчання сучасними засобами навчання, зокрема засобами унаочнення навчального матеріалу, які можуть бути використані як складові навчального середовища нового покоління.

Мультимедійний матеріали можуть використовуватися на різних етапах уроку: перед вивченням матеріалу, у процесі пояснення нового матеріалу, для тренувальних дій, для контролю та самоконтролю знань, умінь і навичок молодших школярів [5, 181].

Отже, мультиплікаційне кіно є виключно корисною та плідною навчальною технологією, завдяки притаманній їй інтерактивності, гнучкості й інтеграції різноманітних типів мультимедійної навчальної інформації, а також завдяки можливості врахування індивідуальних особливостей учнів та сприяння підвищенню їх мотивації [3, 49].

Під час проведення дослідження проблеми було виявлено, що мультиплікаційне кіно міститься різноманітний матеріал, за допомогою якого можна проводити систематичну роботу з формування комбінаторного мислення.

Загальновідомо, що формування комбінаторного мислення можливе за умови систематичної і цілеспрямованої роботи з розвитку розв’язувати задачі комбінаторного характеру.

Ми спробували визначити задачі комбінаторного характеру, за допомогою яких можна формувати та розвивати комбінаторне мислення засобами мультиплікаційного кіно.

№	Назва мультфільму	Комбінаторні задачі
1	«Вінні-Пух і всі, всі, всі…»	1) П’ятачок хоче вставити в три різні рамки портрети Вінні-Пуха, Тигри та Іа. Він може розмістити портрет Вінні-Пуха в рожевій рамочці, Тигри - бірюзовою, а Іа-Іа – у коричневій. Скільки всього різних способів є у П’ятачка, щоб розмістити портрети своїх

		друзів? 2) До Кролика прийшли в гості Вінні-Пух і П'ятачок. На столі в ряд лежать: яблуко, апельсин, груша і банан. Апельсин не на початку і не в кінці цього ряду. Стоячи обличчям до цього ряду, можна побачити, що апельсин - праворуч від банана (але не обов'язково поряд з ним). Скільки різних варіантів розташування фруктів може бути?
2	«В країні не вивчених уроків»	Одного разу Віктору Перестукіну потрібно було пройти від голубого озера до палаца Грамоти. Палац Грамоти знаходиться на пагорбку, до якого веде три стежки. Допоможіть Віктору скласти різні маршрути, якими він може подолати відстань.
3.	«Трям! Здравствуйте!»	1)Їжачок вирішив сходити в гості до ведмедя та зайчика. В якому порядку їжачок зможе провідати ведмедя та зайчика. Скільки вийшло варіантів? 2) Уяви, що у тебе 10 ромашок різного розміру: три великих, п'ять маленького, два середнього розміру. Які різні букети із трьох ромашок ти можеш скласти і подарувати зайчику на день народження?
4.	«Простоквашино»	1) У селі Простоквашино на лавці перед будинком сидять дядько Федір, кіт Матроскін, пес Шарик і листоноша Пєчкін. Якщо Шарик, що сидить крайнім зліва, сяде між Матроскіним і Федором, то Федір виявиться крайнім зліва. Хто де сидить? 2) Дядько Федір, кіт Матроскін, пес Шарик зробили зимову схованку продуктів і поставили на її двері три замки, щоб не було обману, вони вирішили розподілити між собою ключі від замків так, щоб двері могли відкриватися тільки в присутності хоча б двох із них, тільки не одного. Допоможи їм правильно розподілити ключі.
5.	«Пригоди Буратіно»	1) Буратіно три рази кинув монету. Скільки різних послідовностей випадання орлів і решок він міг при цьому отримати? 2) Папа Карло закрив свої двері в комірчину на замок з секретним кодом, складеним з двох цифр і звернув увагу, що сума цих цифр дорівнює 10. Назавтра він забув цей код, але, на

		щастя, запам'ятав суму цифр коду. Він вирішив виписати всі можливі варіанти на листочку. Скільки пройде часу, і Папа Карло напевно зможе відкрити свої двері, якщо на перевірку одного коду йому потрібна 1 хвилина? 3) Мальвіна та П'єро збираються до лялькового театру. П'єро бере із собою одні брюки та червону, жовту й зелену сорочки, а Мальвіна – довгу та коротку спідниці та кофти – рожеву й білу. Мальвіна вважає, що зі своїх речей вона зможе скласти більше костюмів, ніж П'єро. Чи права вона? Доведіть.

Розроблена система комбінаторних задач за сюжетами відомих дитячих мультфільмів потребує певної систематизації або технологізації, реалізації в навчально-виховний процес початкової школи з метою використання на уроках математики.

Список використаної літератури

1. Гальперин П. Я. Введение в психологию / П. Я. Гальперин. – М. : КДУ, 2005. – 336 с. **2. Медведева О. С.** Развитие комбинаторного стиля мышления / О. С. Медведева // Математика в школе. – 1990. – № 1. – С. 49–51. **3. Онишків З.** Мультимедія в початковій школі / З. Онишків // Початкова школа. – 2012. – №5. – С. 48–50. **4. Попова Т. Г.** О важности развития комбинаторно-логического мышления старшеклассников / Т. Г. Попова // Известия РГПУ. – 2008. – № 24. – С. 428–432. **5. Чашко Л. В.** Аудіовізуальна інформація як інноваційний засіб навчання / Л. В. Чашко // Пед. ін. – К. : Логос, 2000. – С. 180–184.

Дмитришина К. Мультиплікаційне кіно як засіб формування комбінаторного мислення молодших школярів

У статті розглядається мультиплікаційного кіно як засіб формування комбінаторного мислення, подається система комбінаторних задач за сюжетами відомих дитячих мультфільмів, яка потребує певної технологізації, реалізації в навчально-виховний процес початкової школи з метою використання на уроках математики. Розроблена система комбінаторних задач за сюжетами відомих дитячих мультфільмів потребує певної систематизації або технологізації, реалізації в навчально-виховний процес початкової школи з метою використання на уроках математики.

Ключові слова: комбінаторне мислення, мультиплікаційне кіно.

Дмитришина Е. Мультипликационное кино как средство формирования комбинаторного мышления младших школьников

В статье рассматривается мультипликационное кино как спроб формирования комбинаторного мышления младшего школьника, разработана система комбинаторных задач за сюжетами известных детских мультфильмов, которая требует определенной технологизации, реализации в учебно-воспитательном процессе начальной школы с целью использования на уроках математики. Разработанная система комбинаторных задач по сюжетам известных детских мульфильмов требует определенной систематизации или технологизации, реализации в учебно-воспитательном процессе начальной школе с целью использования на уроках математики.

Ключевые слова: комбинаторное мышление, мультипликационное кино.

Dmitrishina K. Animated Movies as a Way of Forming Combinatorial Thinking of Younger Schoolchildren

The article examines how animated cartoon movie sprob formation combinatorial thinking younger schoolboy, has developed a system for combinatorial problems plots known children's cartoons, which requires a certain technologizing, implementation in the educational process of a primary school for use in math class. The developed system of combinatorial problems on stories of famous children's мульфильмов requires a certain systematization or technologization, implementation in the educational process of elementary school to the use on the lessons of mathematics.

Key words: combinatorial thinking, animated movie.

УДК 373.3.015.31:316.362

О. Міронова

СУТНІСТЬ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ, ЙОГО МІСЦЕ В СИСТЕМІ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сім'я – природне і найбільш стійке формування людського суспільства, яке акумулює в собі всі його ознаки. Сім'я завжди була найкращим колективним вихователем, носієм найвищих національних ідеалів. На Україні завжди панував культ родини, культ рідної домівки, культ глибокої пошани до батьків та свого роду.

За тисячолітню історію людства зложилися дві галузі виховання підростаючого покоління: сімейне й суспільне. Здавна ведеться суперечка, що важливіше в становленні особистості: родина або суспільне виховання? Одні великі педагоги схилялися на користь родини, інші віддавали пальму першості суспільним закладам.

Актуальність даної статті зумовлена тим, що важливість родини поступово зростає: усвідомлюється її роль у розвитку підростаючого

покоління – адже саме в родині в дитини формуються моделі майбутнього життя, тому дуже багато чого залежить від батьків й інших близьких.

Метою статті є виявлення змісту та завдань сімейного виховання а також виховної ролі сім'ї на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Родинне виховання є невід'ємним компонентом української педагогічної культури. На важливості цього компоненту наголошували такі видатні діячі як Володимир Великий та Ярослав Мудрий, Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, М. Грушевський, Г. Сковорода, К. Ушинський, Б. Грінченко, І. Бартошевський, І Огієнко, С. Русова, Г. Ващенко, А. Макаренко, В. Сухомлинський.

Велику цінність становлять роботи з проблем родинного виховання Ю. Азарова, Т. Алексєєнко, І. Беха, І. Бужиної, О. Дусавицького, К. Журби, М. Євтуха, В. Постового, Е. Помиткіна, І. Підласого, М. Стельмаховича.

Зміст виховання в сім'ї обумовлений метою виховання в демократичному суспільстві і специфікою сімейного виховання. Тому його складовими компонентами є відомі напрями виховання – національне, моральне, правове, статеве, художньо-естетичне, героїко-патріотичне, трудове, екологічне, фізичне та розумове.

Людська особистість багатогранна, і виховати її всебічно розвиненою – першочергове завдання сім'ї і школи. Родина впливає на всі сфери формування і духовного збагачення особистості, проте найважливішу роль вона відіграє у моральному вихованні.

Виховання особистості дитини зумовлюється багатьма різноманітними факторами, особливе місце серед яких посідають родинні стосунки. До них належать такі аспекти, як характер спілкування в сім'ї, розподіл ролей та функцій між членами родини, особливості подружніх стосунків, вільність членів у сім'ї, взаємини між старшими і молодшими поколіннями, рівень психолого-педагогічної культури батьків, зовнішні соціальні зв'язки сім'ї та ін. Особливе значення в сімейному вихованні мають взаємини між батьками і дітьми [1, с. 365].

Ефективне та результативне сімейне виховання можливе, якщо воно буде здійснюватися за наступних умов:

- батьківське тепло, взаємна повага в сім'ї;
- частота й інтенсивність спілкування з батьками;
- сімейна дисципліна;
- приклад батьків;
- сім'я – це дружній і міцний колектив;
- інтереси членів родини перебувають у єдності з інтересами суспільства;
- повна сім'я;
- єдність вимог з боку батька і матері;

- наявність у батьків почуття відповідальності за виховання дітей;
- атмосфера взаємної довіри [1, с. 364].

Основними завданнями сімейного виховання є:

– виховання фізично й морально здорової дитини, забезпечення необхідних екосоціальних умов для реалізації можливостей розвитку дитини (генотипу);

– створення атмосфери емоційної захищеності, тепла, любові, умов для розвитку почуттів і сприймань, її самореалізації; засвоєння моральних цінностей, ідеалів, культурних традицій, етичних норм взаємин між близькими людьми і в суспільному оточенні, виховання культури поведінки, правдивості, справедливості, гідності, людяності, здатності виявляти турботу про молодших, милосердя до слабких і людей похилого віку;

– залучення дітей до чарівного світу знань, вивчення народних казок, пісень, прислів'їв, приказок, дум, лічилок тощо; виховання поваги до школи і вчителя, прагнення до освіти й творчого самовдосконалення;

– включення дитини в спільну з дорослими діяльність, розвиток працелюбності, творчої особистості, спрямування її зусиль на турботу про навколишнє середовище, виховання дітей цивілізованими господарями та підготовка їх до життя в умовах ринкових відносин;

– формування естетичних смаків і почуттів, уміння розрізняти красиве і потворне в мистецтві і житті, поважати прекрасне у вчинках людей;

– забезпечення умов для творчої практичної діяльності дітей;

– забезпечення духовної єдності поколінь, збереження сімейних традицій та реліквій, вивчення родоводу;

– прилучення дітей до народних традицій, звичаїв, обрядів, виховання в них національної свідомості і самосвідомості [2, с. 194–201].

Сімейне виховання ґрунтується на таких принципах гуманістичної педагогіки:

- креативності - вільного розвитку здібностей дітей;
- гуманізму;
- демократизму;
- громадянськості;
- виховання на традиціях народної педагогіки;
- пріоритетності вселюдських моральних норм і цінностей [3, с. 237].

Пріоритетний принцип сімейного виховання: дитина повинна розглядатися батьками не тільки як об'єкт виховного впливу, але і як повноправний, суб'єкт, наділений правами та обов'язками, які відповідають його віковому розвиткові. Такий принцип особистісно-орієнтованого виховання дозволяє батькам сформувати особистість дитини, яка володіє соціальною відповідальністю, незалежною життєвою

позицією, й високою опірністю до можливих негативних впливів з боку несприятливого навколишнього середовища.

Методи сімейного виховання – способи, шляхи, за допомогою яких здійснюється цілеспрямований вплив на поведінку дітей членами сім'ї: батьками, прабатьками, братами та сестрами, іншими родичами. Вибір методів виховання в сім'ї залежить від педагогічної культури батьків: розуміння цілі виховання, батьківської ролі, уявлення про цінності, стилю відносин, культури мовлення. Тому методи сімейного виховання несуть в собі яскраве відображення особистості батьків і невіддільні від них. Скільки батьків – стільки різновидів методів. Наприклад, переконання в одних батьків – м'яке навіювання, в інших – погроза, крик. Коли в сім'ї відносини з батьками близькі, теплі, дружні, головний метод – заохочення. При холодних, відчужених, звичайно, переважає строгість і покарання. Методи дуже залежать від встановлених батьками виховних пріоритетів: одні хочуть виховати в дітей таку рису як слухняність, тому методи їх спрямовані на те, щоб дитина безвідмовно виконувала вимоги дорослих. Інші вважають більш важливим бачити як дитина самостійно мислить, вчать виявляти ініціативу і, звичайно, знаходять для цього відповідні методи.

Всіма батьками використовуються методи: переконання (пояснення, настанова, порада, розповідь, навіювання та інші); вправи і привчання, організація різних доручень і обов'язків дітей, режиму їх навчання, праці та відпочинку; заохочення (похвала, подарунки, цікава для дітей перспектива); покарання (позбавлення задоволень, відмова від дружби тощо, крім фізичного і морального насилля!) [4, с. 102-103].

Сімейна педагогіка обережно підходить до покарання дітей і не схвалює методів, що є проявом жорстокості, які шкодять фізичному і психічному здоров'ю дитини і принижують людську гідність.

Вибір і застосування методів сімейного виховання спирається на ряд загальних умов: Знання батьками своїх дітей; особистий досвід батьків; спільна діяльність; педагогічна культура батьків; вміння спілкуватися, частота, обсяг, мова, тема спілкування, інтереси.

Різноманітними є засоби вирішення виховних завдань в сім'ї. Серед поширених засобів є: слово, фольклор, праця, домашній побут, духовний і моральний клімат сім'ї, символи, атрибути, реліквії, традиції - родинні, народні, релігійні, державні тощо.

Сучасна сім'я переживає перехідний період від патріархальної до бархатної сім'ї, де існує влада обох, де здійснено рівність чоловіка і дружини як в правах, так і в обов'язках.

Разом з тим стабільність, міцність і єдність сім'ї забезпечується і взаємною любов'ю, моральною, економічною, правовою та іншими видами взаємної відповідальності всіх її членів, взаємопідтримкою, – розумінням та емоційною прив'язаністю. В сім'ї людина відновлює свої духовні та фізичні сили, заряджається енергією для трудових, творчих звершень, активної участі в суспільному житті [5, с. 7-8].

Протягом усього ХХ ст. сім'я в Україні переживала глибокі зміни, які торкалися усіх ланок її існування. З одного боку, сім'я подолала кризу патріархальних родинних стосунків, а з іншого, вона стикнулася з новими проблемами, значною мірою втратила здатність виконувати життєво необхідні для людства функції й опинилася в кризовому стані.

Кризові явища, що спостерігаються в сучасній сім'ї, стосуються її економічних, морально - духовних та демографічних основ.

Сім'я буде повноцінною і повною ланкою суспільства тільки за умови виконання своїх основних функцій. Функції сім'ї є важливою її характеристикою. Функція – це життєдіяльність сім'ї, яка пов'язана з задоволенням певних потреб її членів, а саме: економічних, репродуктивних, виховних, рекреативних, комунікативних, регулятивних, прагнення до особистого щастя.

Виховна функція сім'ї задовольняє індивідуальні потреби чоловіка та жінки в батьківстві та материнстві, в контактах з дітьми, їх вихованні, а також у тому, що батьки можуть реалізувати себе в дітях. Таким чином забезпечується соціалізація дітей та підготовка нових членів суспільства. Репродуктивна функція також дуже важлива. Вона забезпечує відтворення нових поколінь, їх підготовку до життя та інтеграцію у суспільство. Протягом століть сім'я робила вирішальний внесок у справу виховання та соціалізації дітей, формування у них таких інтегральних якостей особистості, як світогляд, ціннісні орієнтації та установки, а також становлення характеру підростаючої людини, в розвитку інтелектуальної, емоційної та вольової сфер особистості. Таким чином сім'я була головним транслятором соціального і морального досвіду від покоління до покоління. В сім'ї існувала унікальна система передачі інформації, яка дозволяла дитині сприймати й засвоювати її з максимальною цікавістю та повнотою, чому сприяла батьківська любов, довіра дитини батькам, прагнення наслідувати їх, загальний психологічний клімат родини [5, с. 10-11].

Таким чином, метою сімейного виховання з погляду його місця у громадянському вихованні є підготовка дитини до безболісного та органічного включення у доросле життя, забезпечення високого рівня освіченості й виховання свідомого громадянина України, здатного на основі життя й досвіду власного народу та досягнень світової науки і культури, врахування національно-територіальних особливостей України здійснювати соціально-економічний розвиток і господарювання в державі, утверджувати найвищі ідеали гуманістичної культури й демократичних взаємовідносин людей, відстоювати і захищати права, гідність і честь своєї Вітчизни.

Список використаної літератури

1. Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів : теорія і технологія. / О. В. Матвієнко – К. : ВД «Стилос», 2006. – 513 с.
2. Соціальна педагогіка : підручник. / За ред. проф. А. Й. Капської. – К. :

Ценр навчальної літератури, 2003. – 256 с. **3. Подласый И. П.** Педагогика. Новый курс : учеб. для студ. пед. вузов. В 2 кн. / И. П. Подласый. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 2 : Процесс воспитания. – 256 с: пл. **4. Харченко С. Я.** Соціально-технологічні технології : навч.-метод. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / С. Я. Харченко, Н. Н. Краснова, Л. П. Харченко. – Луганськ. : Альма-матер, 2005. – 552 с. **5. Иванова Н. Л.** Воспитание детей в семье в контексте социальных изменений. / Н. Л. Иванова, И. А. Бобылева, О. В. Заводилкина // Начальная школа. – 2004. – № 3. – С. 6-13.

Міронова О. Сутність сімейного виховання, його місце в системі громадянського виховання молодших школярів

В цій статті розглядається значення та специфіка сімейного виховання, визначається його мета. З'ясовано фактори, якими зумовлюється виховання особистості дитини, умови, за яких можливе здійснення ефективного та результативного виховання в сім'ї. Розглянуті завдання та принципи сімейного виховання, його методи, засоби вирішення виховних завдань, функції родини у формування особистості. Зазначена мета сімейного виховання з погляду його місця в громадянському вихованні.

Ключові слова: сімейне виховання, ефективність, результативність, принципи.

Миронова Е. Суть семейного воспитания, его место в системе гражданского воспитания младших школьников

В этой статье рассматривается значение и специфика семейного воспитания, определяется его цель. Выяснены факторы, которыми обусловливается воспитание личности ребенка, условия возможности осуществления эффективного и результативного воспитания в семье. Рассмотрены задания и принципы семейного воспитания, его методы, средства решения воспитательных задач, функции семьи в формировании личности. Указана цель семейного воспитания с точки зрения его места в гражданском воспитании.

Ключевые слова: семейное воспитание, эффективность, результативность принципы.

Mironova O. The Essence of Family Upbringing, His Place in the System of Civil Education of Junior High School Students

This article discusses the importance and specificity of family education, defined by its purpose. Found factors that depends on the education of the child, the conditions under which it is possible to implement efficient and effective education in the family. Reviewed the objectives and principles of family education, its methods, tools addressing educational tasks, functions of the family in shaping personality. The goal of family education in terms of its place in civic education.

Key words: family education, efficiency, effectiveness, principles.

УДК 373.3.016:51

Я. Стороженко

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНТРОЛЬНО-ОЦІННИХ УМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Контрольно-оцінні вміння у контексті нашого дослідження ми розглядаємо по-перше, як складник загальної компетентності молодшого школяра, тобто «уміння вчитися», по-друге, як умову й водночас результат оволодіння навчальною діяльністю.

Для молодших школярів контрольно-оцінні вміння є дуже важливою складовою навчального процесу. Молодший шкільний вік характеризується радикальною зміною місця дитини в системі суспільних стосунків, а, отже, новою соціальною ситуацією розвитку. У нашому дослідженні контрольно-оцінні вмінні розглядаються в контексті навчального процесу в початковій школі, як певною мірою умова й водночас результат оволодіння навчальною діяльністю.

Формування контрольно-оцінних умінь у молодших школярів сумнівів не викликає. Дослідниками в області формування у молодших школярів контрольно-оцінних умінь займалися Ш. Амонашвілі, М. Боцманова, Є. Заіка, А. Захарова, Т. Матіс, С. Поздєєва, Ю. Полуянов, Г. Репкіна.

Г. Репкина і Є. Заіка дають групову характеристику дій контроля і оцінки та характеризують рівні сформованості дій контроля і оцінки у молодших школярів. Автори вказують на те, що процес формування контрольно-оцінних умінь у молодших школярів зазнає значених змін від уміння контролювати і оцінювати сторонній досвід до умінь самоконтроля та самооцінки [3].

Дослідженнями особливостей формування контрольно-оцінних умінь у молодших школярів останніми роками займалися В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, Н. Тализіна та інші.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури визначимо особливості молодшого шкільного віку, які необхідно враховувати в процесі формування контрольно-оцінних умінь на уроках математики. Одними з основних особливостей на думку В. Глазової є недостатня довільність всіх психічних процесів і поведінки, переважання наочно-образного мислення.

Надзвичайно важливим для нашого дослідження є висновок про те, що саме контроль й оцінка є сигналом того, як відбувається формування інших навчальних дій. Тому зусилля вчителя повинні бути спрямовані не на контроль й оцінку роботи учня, а на формування його власних контрольно-оцінних умінь, адже для встановлення правильності навчальних дій, необхідно співвіднести хід їх виконання і результат із

заданим зразком, тобто здійснити контроль й оцінку (А. Захарова, Т. Матіс, К. Поліванова, В. Рєпкін, Г. Цукерман).

Як свідчать дослідження І. Гончарової, В. Давидова, В. Репкіна, навчальні вміння молодших школярів носять в більшості випадків репродуктивний характер, який виявляється у відсутності знань про суть і функції навчальної діяльності, структуру навчальних умінь, тому є необхідність у відпрацюванні кожної операції складової контрольно-оцінних умінь [1; 2; 5]. Це, безумовно, необхідне при побудові системи роботи з формування у молодших школярів контрольно-оцінних умінь.

Вікові та психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку розглядають Б. Ананьєв, Г. Липкіна, А. Люблинська, Н. Менчинська, Н. Тализіна, Г. Цукерман. Аналіз цих досліджень дав змогу виявити чинники, що забезпечують можливість формування оцінної діяльності в учнів початкової школи: у цей період розвиваються довільна пам'ять, увага, мислення; довільною стає організація діяльності; з'являється смислова орієнтувальна основа дії, що дає підґрунтя для вміння адекватно, критично контролювати й оцінювати знання й уміння, моральні якості людини, вчинки, події тощо; визначальним у навчанні стає перебудова внутрішнього психічного життя дитини, а саме виникнення психологічних новоутворень: довільності, рефлексії та внутрішнього плану дій. Молодший шкільний вік характеризується підвищеним сприйняттям зовнішніх впливів, безумовною довірою вчителю, емоційною чутливістю, вірою в істинність і необхідність моральних цінностей, безкомпромісністю у вимогах до інших. Це доводить необхідність системного підходу до використання контроля й оцінки в навчальному процесі, а також потребує від вчителя сформованості необхідних професійних умінь для використання різних видів контролю й оцінки.

Молодший шкільний вік особливий тим, що:

- Переважає мимовільна увага, яка може підтримуватися протягом 1-2 годин. Обсяг уваги невеликий, випадкова вибірковість. Увага управляється зовнішніми ознаками;
- Протягом даного періоду сприйняття стає більш цілеспрямованим. Дитина схоплює лише загальне враження, а деталі для неї не важливі;
- Пам'ять і уява вже повинні бути сформовані, бо ці психічні функції були головними новоутвореннями попередніх періодів. Пам'ять отримує потужний поштовх, але міцність матеріалу, що запам'ятовується може не змінитися. Розвивається словесно-логічна пам'ять з відповідними прийомами запам'ятовування;
- До 7 років абстрактне мислення у дітей ще тільки починає формуватися, тобто друга сигнальна система знаходиться в стадії розвитку і вдосконалення, на початкових етапах вдосконалення. Фізіологічно у дітей даного віку переважає перша сигнальна система.

Критерієм розвитку мислення може виступати кількість питань,що задаються дитиною;

- Дитина йде в школу в період кризи у власному розвитку, це пов'язано з певними особливостями в її поведінці. Дитина переходить від орієнтації на засвоєння соціальних норм і відносин до переважної спрямованості на засвоєння способів дій з предметами;
- Виявити особливості готовності дитини до школи можливо через особливості взаємодії першокласника з дорослими (педагогами, батьками), однолітками і самим собою [4].

Контрольно-оцінні уміння учнів у навчально-виховному процесі виконують такі функції, як:

а) констатація рівня засвоєння способів дій, спрямованих на вирішення навчальних завдань, а також знань і вмінь (Г. Захарова, І. Ільясов, Г.Ксензова, В. Рєпкін);

б) регулювання навчальної діяльності як внутрішня основа, як мотив прийняття навчального завдання (Т. Андрущенко, О. Божович, Г. Захарова, Г. Липкіна, Є. Савонько, М. Селезньов). У свою чергу, регулювальна функція за спрямованістю й кінцевим результатом може набувати спонукального, стимулювального й проектувального характеру: мобілізаційно-спонукальна функція оцінювання полягає у визначенні й аналізі недоліків у вирішенні навчального завдання (Г. Захарова, Г. Ксензова, В. Міндарова, Г. Цукерман); стимулювальна функція оцінювання забезпечує вплив на афективно-вольову сферу дитини засобами переживання успіху чи неуспіху, формування вимогливості, намірів, вчинків і стосунків (Ш. Амонашвілі, Б. Ананьєв; Г. Захарова, А. Понукалін, М. Селезньов); проектувальна функція контролювання й оцінювання проявляється у виборі плану дій для уникнення ускладнень у навчанні (А. Веретенникова, О. Власенков, Г. Цукерман, О. Юдіна);

в) орієнтування у системі цінностей, еталонів і критеріїв контролювання й оцінювання (Ш. Амонашвілі, І. Кулагіна, Є. Поленякіна, Т. Раєвська, В. Собкін);

г) розвиток самоорганізації: умінь працювати самостійно, систематично й послідовно (Ш. Амонашвілі, Г. Веретенникова, Г. Захарова, І.Ільясов, А. Казмагмбетов, М. Тарасова);

д) виховання у дитини емпатії, доброзичливості, чуйності й терплячості (Ш. Амонашвілі, О. Божович, З. Васильєва, В. Дьяченко, М. Селезньов).

Як бачимо, багатогранність функцій контрольно-оцінних умінь дозволяє організовувати різноспрямовану методичну роботу, яка враховує всі вказані функції.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підставу визначити різні види й форми організації контрольно-оцінної діяльності учнів у процесі навчання; самоконтроль і самооцінювання: прогностичне й ретроспективне; взаємоконтроль і взаємооцінювання: колективний контроль й оцінювання та контроль й оцінювання в парах.

Молодший шкільний вік характерний тим, що розвиваються пізнавальні процеси: мислення, увагу, уяву; навчання впливає на розвиток особистості; розвивається емоційна сфера і т.д.

Таким чином, аналіз особливостей контрольно-оцінних умінь дає можливість зробити висновок, що усталеність поглядів на контроль й оцінку, як дій виключно вчителя, гальмують прийняття молодшою школою завдань формування контрольно-оцінних умінь. Для дітей вміти контролювати й оцінювати свої вміння просто необхідно, вони починають замислюватися над причиною невдач та помилок, труднощів і проблем в процесі навчання, над тим, якими способами можна їх уникнути і вирішити.

Список використаної літератури

1. Гончарова И. И. Преемственность в формировании учебных умений у старших дошкольников и первоклассников. / И. И. Гончарова. Дисс…. канд. пед. наук. – М., 1988. – 197 с. **2. Громцева А. К.** Формирование у школьников готовности к самообразованию. – М. : Просвещение, 1983. – 164 с. **3. Заика Е. В.** Оценка уровня сформированности учебной деятельности / Е. В. Заика, Г. В. Репкина. БРО, Томск, 1993 – № 7. – 61 с. **4. М'ясоїд П. А.** Курс загальної психології : підручник : у 2 т. – К. : Алерта, 2011. – Т. 1. – 496 с. **5. Репкин В. В.** Формирование учебной деятельности в младшем школьном возрасте / В. В. Репкин // Начальная школа. – 1999. – № 7. – С. 19–24.

Стороженко Я. Особливості формування контрольно-оцінних умінь у молодших школярів на уроках математики

У статті розглядається особливості формування контрольно-оцінних умінь у молодших школярів на уроках математики. Молодший шкільний вік характеризується радикальною зміною місця дитини в системі суспільних стосунків, а, отже, новою соціальною ситуацією розвитку. У нашому дослідженні контрольно-оцінні вмінні розглядаються в контексті навчального процесу в початковій школі, як певною мірою умова й водночас результат оволодіння навчальною діяльністю. Саме контроль й оцінка є сигналом того, як відбувається формування інших навчальних дій. Багатогранність функцій контрольно-оцінних умінь дозволяє організовувати різноспрямовану методичну роботу, яка враховує всі вказані функції.

Ключові слова: контроль, оцінка, контрольно-оцінні вміння, контролювання, оцінювання.

Стороженко Я. Особенности формирования контрольно-оценочных умений у младших школьников на уроках математики

В статье рассматривается особенности формирования контрольно-оценочных умений у младших школьников на уроках математики.

Младший школьный возраст характеризуется радикальным изменением места ребенка в системе общественных отношений, а, следовательно, новой социальной ситуацией развития. В нашем исследовании контрольно-оценочные умении рассматриваются в контексте учебного процесса в начальной школе, как в известной мере условие и одновременно результат овладения учебной деятельностью. Именно контроль и оценка является сигналом того, как происходит формирование других учебных действий. Многогранность функций контрольно-оценочных умений позволяет организовывать разнонаправленную методическую работу, которая учитывает все указанные функции.

Ключевые слова: контроль, оценка, контрольно-оценочные умения, контролирование, оценивание.

Storozhenko Ya. Features of Formation Control and Evaluation Skills in Primary School Children in Mathematics Lessons

This paper deals with the peculiarities of the formation control and evaluation skills in primary school children in mathematics lessons . Primary school age is characterized by a radical change of the child in the system of social relations, and thus the development of a new social situation . In our study, the ability to control and evaluation are discussed in the context of the learning process in elementary school, as a condition to some extent, and yet the result of mastery of educational activities. This monitoring and evaluation is a signal of how the formation of other educational activities. The many functions of control and evaluation skills allows you to organize differently directed methodical work that takes into account all of the functions.

Key words: monitoring, evaluation, control and evaluation skills, monitoring , evaluation .

УДК [373.3.016:51]:004.031.42

Я. Трошина

ІНТЕРАКТИВНА ДОШКА SMART BOARD ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Технічний прогрес має вплив на всі галузі життя людей, зокрема на освіту. З’явилось безліч технічних засобів: комп’ютери, проектори, планшети, інтерактивні дошки, вони забезпечені різними програмами, які дають змогу застосовувати їх для різних видів діяльності.

Як об’єкт дослідження нас зацікавило використання інтерактивної дошки (ІД) на уроках математики в початковій школі. Ця тема є актуальною та висвітлюється в працях та статтях багатьох науковців.

ІД створена для використання у комплекті з комп'ютером і мультимедійним проектором і складає програмно-технічний або програмно-технологічний навчальні комплекси.

Вони з'явились у країні не так давно, але вже привернули увагу дослідників. До науковців, що займалися дослідженням інтерактивної дошки можна віднести О. Буйницьку, В. Антонова, В. Ленського, В. Абрамова, Г. Бонч-Бруєвич, М. Кадемія, С. Панюкову.

Інтерактивний програмно-технологічний навчальний комплекс на основі SMART Board, за Г. Бонч-Бруєвич, є втіленням новітнього засобу мультимедійних технологій і високоефективним технічним засобом навчання. Програмне забезпечення SMART Board дозволяє керувати прикладними комп'ютерними програмами за допомогою дотику до поверхні екрана, забезпечує універсальну технологію роботи з різними видами інформації [5, с. 5].

Інтерактивна дошка – периферійний пристрій комп'ютера і виконує роль додаткового сенсорного комп'ютерного монітора. Інтерактивна дошка відрізняється від звичайного монітора поверхнею, яка чутлива до дотику та має великі розміри – для зручності в роботі з аудиторією. Подібно до звичайного комп'ютерного монітора управління прикладними програмами комп'ютера здійснюється або курсором мишки, або з екранної клавіатури, що виведена на поверхню дошки. Роль курсору мишки на цьому вторинному моніторі з сенсорною поверхнею виконує будь-який твердий предмет, зокрема палець, фломастер або указка [5].

Комплекс інтерактивної дошки має ряд власних програм-додатків та налаштувань, зокрема, програму запису, відеопрогравач, програму ведення миттєвих конференцій та ін., а також програму-додаток, що забезпечує спільну роботу з іншими додатками Microsoft Office. Зазвичай користуються такими додатками: Microsoft Office як MS Word, MS Excel, MS PowerPoint. Програмне забезпечення інтерактивної дошки надає можливість створювати як динамічні демонстраційні одиночні слайди, так і комп'ютерні навчальні моделі.

О. Буйницька, наголошуючи на переваги використання сучасних інформаційних технологій серед комп'ютерних, виділяє інтерактивну дошку, як комплекс, що дозволяє створювати інформаційно-комунікаційне середовище й використовувати як традиційні, так й інноваційні педагогічні технології навчання [3].

Основними перевагами інтерактивних дошок є наступні: можливість робити записи поверх виведених на екран зображень; демонстрація веб-сайтів через інтерактивну дошку усім слухачам; використання групових форм праці; спільна праця над документами, таблицями або зображеннями; використання конференцзв'язку; управління комп'ютером без використання самого комп'ютера (управління через інтерактивну дошку; використання інтерактивної

дошки як звичайної навчальної дошки але із можливістю збереження результату та друкування зображень з неї на принтері тощо).

Вона не тільки відповідає способу сприйняття інформації покоління сучасних школярів, але й дозволяє вчителеві створити ситуацію успіху будь-якого учня, незалежно від його рівня знань і вмінь, стверджує П. Бєльчев [1].

У ході дослідження було визначено, що робота з інтерактивними дошками покращує сприйняття матеріалу учнями. Можна відзначити такі позитивні моменти, які з'являються з моменту впровадження інтерактивної дошки у навчальний процес:

1. Робота з дошкою в повній мірі дозволяє реалізувати принцип наочності;

2. Можливість вирізати і видаляти об'єкти з екрану, копіювати і вставляти їх, скасовувати або повертати дії надає учням більше впевненості: вони знають, що можуть завжди повернутися на крок назад, щось змінити чи виправити;

3. Викладачі можуть використовувати дошку для того, щоб зробити подання ідей захоплюючим і динамічним;

4. Дошки дозволяють учням взаємодіяти з новим матеріалом, а також є цінним інструментом для викладачів при поясненні абстрактних ідей і концепцій. На дошці можна легко змінювати інформацію або пересувати об'єкти, створюючи нові зв'язки;

5. Викладачі можуть міркувати вголос, коментуючи свої дії, поступово залучати учнів і спонукати їх записувати ідеї на дошці;

6. Застосування інтерактивної дошки замість звичайної дозволяє не витрачати час уроку на написання на дошці формул, побудова схем і т.д.

До того ж, введений матеріал зберігається і до нього можна повернутися в будь-який момент, коли це буде необхідно;

7. На занятті з інтерактивною дошкою можна використовувати всі матеріали, доступні на комп'ютері: таблиці, схеми, анімацію, аудіо- та відеозаписи, навчальні програми;

8. Можна додавати записи до сторінок, які були приготовлені до заняття; після заняття запису на дошці можна зберегти, не обов'язково їх видаляти; можна використовувати різні кольори, а також виділення кольором, яке не можливо при використанні звичайної крейдяний дошки;

9. Інтерактивна дошка на відміну від мультімедійного проектора не просто дозволяє відобразити мобільну інформацію, є не тільки засобом візуального супроводу уроку, але дає можливість включити учнів у діалоговий режим навчання [2].

Робота з інтерактивною дошкою дозволяє вчителю використовувати існуючі програмні продукти для освіти, вдосконалювати їх за рахунок нових можливостей, достатньо швидко створювати педагогічні додатки різного призначення [6, с. 125].

Є. Локтюшина підкреслює, що засоби графіки, музичні фрагменти знімають напругу, сприяють естетичному вихованню дітей [4, с. 9-10].

Ми цілком погоджуємось з думкою О. Буйницької, яка наголошує на необхідності використання ІКТ на практиці не заради того, щоб «здивувати своїх учнів новими сучасними технологіями», а для інтенсифікації й оптимізації навчально-виховного процесу, що водночас є як перевагою сучасної технології навчання, так і необхідною умовою їх ефективного впровадження в навчальний процес [3, с. 22-23].

Будь-яка ІД в процесі навчання може бути використана:

1. Як звичайна дошка (поточні записи викладача та студента на занятті) - це заміна звичайної роботи в аудиторії (електронною ручкою);

2. Як демонстраційний екран (показ слайдів, фільмів) – це застосування принципу наочності, а саме візуалізації навчальної інформації досліджуваного об’єкта, процесу (наочне подання на ІД об’єкта, його складових частин або їх моделей; процесу або його моделі, в тому числі прихованого в реальному світі; подання графічної інтерпретації досліджуваної закономірності досліджуваного процесу); а також комп’ютерне моделювання досліджуваних або досліджуваних об’єктів, їх відносин, процесів, явищ як реально відбуваються, так і «віртуальних» (подання на ІД моделі: математичної, інформаційно-описової, наочної, адекватно оригіналу);

3. Як інтерактивний інструмент – це продумана заздалегідь робота з заготовленої у цифровому вигляді інформацією (з використанням загальноприйнятого або спеціалізованого програмного забезпечення), характеризується негайної зворотним зв’язком між користувачем (викладачем, студентом) і програмним засобом, з яким взаємодіє користувач за допомогою ІД.

Ми розглядаємо інтерактивну дошку в контексті її використання в процесі навчання математики в початковій школі.

Виділяючи три можливості використання ІД на уроці розглянемо приклади такого застосування. Варто зазначити, що при використанні дошки частіше всього користуються програмним забезпеченням SMART Notebook, що є базовим.

Розглянемо використання інтерактивної дошки, як звичайної. Наприклад, уроці вивчення письмового ділення багатоцифрових чисел на одноцифрове вчителю потрібно наочно продемонструвати як виконується дія. Тоді у програмному додатку вчитель відкриває аркуш в клітинку на за допомогою електронної ручки пише приклад рукописним шрифтом. Якщо потрібно, Smart Notebook може перевести напис в друкований шрифт.

Втілюючи другий варіант застосування ІД можемо запропонувати демонстрацію презентації, слайдів. Також у SMART Notebook можна створити наочність прямо на уроці, тому що програма має колекцію зображень та інтерактивних елементів, які можна рухати по екрану, видаляти або редагувати. Ми пропонуємо такий вид вправи для 1 класу.

Вчитель пропонує дітям прослідкувати за своїми діями та створити задачу. Педагог, супроводжуючи дії цікавою історією, вставляє на екран два кошика та кладе в кожен кошик гриби. В перший кошик п’ять грибів, а в другий – три. Діти створюють текст задачі разом з вчителем. Записують розв’язання нижче малюнка електронною ручкою. Або, скориставшись електронною лінійкою вчитель може накреслити декілька відрізків у різних площинах, потім поділити дітей на групи та запропонувати їм визначити найдовший та найкоротший. Коли діти визначаться, то вчитель пересуває відрізки по екрану, розташовуючи один під одним та разом всі перевіряють свої варіанти відповіді.

Використання ІД, як інтерактивного інструменту – третій вид, найскладніший, але найцікавіший та ефективніший. Пропонуємо вправу (Мал. 1). Важливо сказати, що цю вправу вчителю потрібно підготувати заздалегідь. Вона направлена на засвоєння складу числа 8. На екрані зображені новорічні кульки – вісім штук. Нижче намальовані дві полиці. Під полицями декілька прикладів на додавання, що відображають склад числа 8 (8=5+*; 8=4+*; 8=*+2 і т.д.) Діти мають на парті вісім кружечків, що позначають кульки. Вчитель пропонує розкласти на дві полиці кульки так, щоб отримати перший приклад. Отже, діти розкладають у дві купи п’ять кружечків та три. Перевірка разом з вчителем. Вчитель пропонує розкласти так само на інтерактивній дошці. Вирішивши приклад вчитель відкриває приховане число.

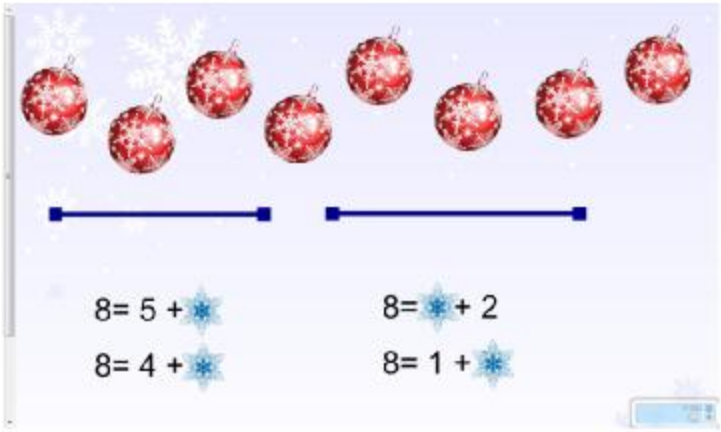

Мал. 1

Завдання з намистинками (Мал. 2): на екрані намальована лінія (нитка) та на неї нанизані кружечки (намистинки). Кружечки мають певну послідовність: одна червона, три сині, дві зелені. Далі намистинок немає. Вчитель пропонує зібрати буси, правильно нанизавши намистинки.

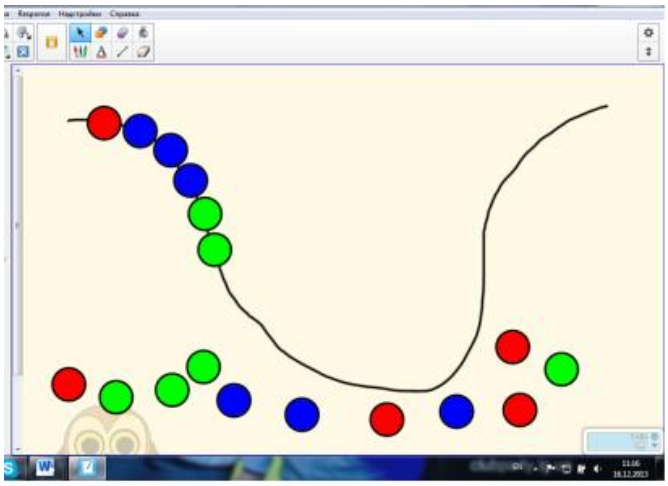

Мал. 2

Готуючи ці вправи, ми зробили зразок слайду за допомогою функції SMART Notebook «Захват екрану».

Для розвитку просторового мислення учнів пропонується така вправа: на екрані зображений малюнок вулиці із автобусною зупинкою в формі об'ємного паралелепіпеда одного кольору. Вчитель пропонує визначити, які поверхні є видимими та залити їх жовтим кольором, а які невидимими – залити червоним. Учні поділені на три групи, кожна група має свій варіант зображення і після обговорення пропонує варіант відповіді.

Отже, використовуючи безліч різнофункціональних елементів, знання учбового матеріалу, що повинен засвоїти учень, методів і прийомів роботи та власну творчість вчитель може вигадати багато цікавих завдань.

Список використаної літератури

1. Бєльчєв П. В. Реалізація сучасних дидактичних принципів навчання фізики за допомогою інтерактивної дошки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpbdpu/Ped/2011_3/Belc.pdf. Дата звернення : 26.11.2013. **2. Берестовий А**. Дослідження нових методів навчання із застосуванням комп'ютеризованих інтерактивних засобів [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/gnvp/2011_55_2/3.pdf. – Назва з екрана. – Дата звернення: 25.11.13. **3. Буйницька О. П.** Інформаційні технології та технічні засоби навчання: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. П. Буйницька; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – К. : Центр учбової л-ри, 2012. – 240 с. **4. Локтюшина Е. А.** Компьютер в школе : учеб.-метод. пособие / Е. А. Локтюшина, А. В. Петров. ; М-во образования Рос. Федерации,

Волгоград. гос. пед. ун-т. – Волгоград : Перемена, 2001. – 144 с. **5. Методика** застосування технології SMART Board у навчальному процесі : навч. посібн. / Г. Ф. Бонч-Бруєвич, В. О. Абрамов, Т. І. Косенко. – К. : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2007. – 102 с. **6. Панюкова С. В.** Использование информационных и коммуникационных технологий в образовании: учебное пособие / С. В. Панюкова. ─ М. : АКАДЕМИЯ, 2010. – 224 с.

Трошина Я. Інтерактивна дошка SMART Board як засіб навчання математики в початковій школі

У статті розглядається такий сучасний засіб інформаційно-комунікаційних технологій, як інтерактивна дошка SMART Board. Розкриті можливості використання інтерактивної дошки при застосуванні її на уроках математики. Наведено декілька прикладів вправ до кожного можливого способу застосування. Вправи проілюстровано. Визначені можливості інтерактивної дошки в процесі навчання, переваги її використання. Також подана стисла технічна характеристика її як засобу інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційна технологія, молодші школярі, інтерактивна дошка, математика.

Трошина Я. Интерактивная доска SMART Board как средство обучения математике в начальной школе

В статье рассматривается такое современное средство информационно-коммуникационных технологий, как интерактивная доска. Раскрываются возможности использования интерактивной доски при применении ее на уроках математики. Приведено несколько примеров упражнений к каждому возможному способу использования. Упражнения проиллюстрированы. Определены возможности интерактивной доски в процессе обучения, преимущества ее использования. Также дана сжатая техническая характеристика ее как средства информационно-комунникационных технологий.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, младшие школьники, интерактивная доска, математика.

Troshina Y. SMART Board as a Tool of Teaching Mathematics in Primary School

This article discusses SMART Board as a modern information-communicational technology. The possibility of using the interactive whiteboard on the mathematics lessons are showed. There are some examples of exercises to use for every possible way. Exercises are illustrated. Identified opportunities for interactive whiteboards in the teaching process, advantages of its use. We also give a concise characterization of it as a technical means of modern information-communicational technology.

Key words: information-communicational technology, primary school, SMART Board, mathematics.

УДК 373.3.091.2:001.89

Є. Чаркіна

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Нові стандарти освіти внесли значні зміни в структуру і зміст, мети і задачі освіти, з`ясував акценти з однієї задачі – озброїти учня знаннями – на іншу – формувати в нього загально навчальні уміння і навички, як основу навчальної діяльності. Учень повинен орієнтуватися у виділення навчальної задачі, добре володіти системою дій, що дозволяють вирішувати ці задачі, уміти самостійно контролювати процес своєї навчальної роботи й адекватно оцінювати якість його виконання. Одним зі способів перетворення учня в суб'єкт навчальної діяльності є його участь у дослідницькій діяльності, що підтверджує актуальність обраної нами темою.

Відомо, що дитяча потреба в дослідницькому пошуку обумовлена біологічно, дитина народжується дослідником. Невтомна спрага нових вражень, допитливість, постійне прагнення спостерігати й експериментувати, самостійно шукати нові знання про світ розглядаються як найважливіші риси дитячого поводження. Саме це внутрішнє прагнення до дослідження створює умови для того, щоб психічний розвиток дитини споконвічно розгортався як процес саморозвитку.

Тому *метою* нашої статті є вивчення поняття "дослідницька діяльність" і її практичне застосування в роботі з учнями початкової школи.

Основи дослідницького навчання можна знайти в навчаннях педагогів-гуманістів епохи Відродження, у роботах класиків педагогіки Я. Коменського, Ж. Ж. Руссо й ін. Великі вітчизняні діячі і педагоги: М. Пірогов, М. Чернишевський, Д. Писарєв, К. Ушинський мали величезне значення в теоретичному обґрунтуванні проблеми дослідницької діяльності. Творчості можна і потрібно вчити. Природно припустити, що формування і розвиток якостей, що і забезпечували б успіх дітей у творчості можна розглядати як спеціальну педагогічну задачу [3]. Дослідницька діяльність учнів зв'язана з рішенням творчої, дослідницької задачі з заздалегідь невідомим рішенням і наявністю основних етапів: постановку проблеми, вивчення теорії, підбор методик дослідження і практичне оволодіння ними, збір власного матеріалу, його аналіз і узагальнення, науковий коментар, власні висновки [2].

Результатами дослідницької діяльності можуть бути: малюнок, листівка, виріб, скульптура, іграшка, макет, розповідь, об'ємна загадка, концерт, спектакль, вікторина, газета, книга, модель, костюм, фотоальбом, оформлення стендів, виставок, доповідь, конференція, електронна презентація, свято і таке інше.

При організації цієї роботи в початковій школі необхідно враховувати вікові психолого-фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку. А саме: теми дитячих робіт вибираються зі змісту навчальних предметів чи близьких до них. Проблема дослідження повинна знаходитися в зоні найближчого розвитку дитини. Тривалість виконання дослідження доцільно обмежити 1–2 тижнями в режимі визначених і позаурочних занять.

Доцільно в процесі роботи над темою включати екскурсії, прогулянки-спостереження, роботу з різними текстовими джерелами інформації і презентацію, розповіді дорослих, під якими розуміються не тільки розповіді батьків своїм дітям, але і бесіди, інтерв'ю з фахівцями в якійсь сфері діяльності, у тому числі і під час спеціально організованих у школі зустрічей фахівців з дітьми.

Починаючи з другого класу необхідно працювати над формуванням умінь бачити проблеми, задавати питання, висувати гіпотези, давати визначення поняттям, класифікувати спостереження і навички проведення експерименту, робити висновки й умовиводи, структурувати матеріал і ін. [2].

Дослідницька робота можлива й ефективна на добровільній основі. Дітей хвилюють самі різні проблеми, наприклад: „Від чого вимерли динозаври", „Що таке сім чудес світу?", „Чому кров червоного кольору? Яку роботу вона виконує в організмі людини?", „Родовід моєї родини", „Герб моєї родини", „Професії моїх батьків", „Як на даху виросли дерева? Хто їх там посадив?", „Звідкіля прилетів вітер?", „Що страшніше грім чи блискавка?", „Чому коник-стрибунець зелений?", „Чому вовк, заєць, лисиця і ведмідь з'явилися в казці?", „Для чого потрібна труба?" тощо.

Найчастіше педагоги задають собі питання, з чого і як розпочати роботу з дітьми в напрямку дослідницького навчання. Багатьом педагогам думка про те, що дитина здатна пройти через всі етапи, здається сумнівної і навіть лякає. Але ці страхи і сумніви розсіюються відразу, як тільки починається реальна дослідницька робота з дітьми.

Для розвитку вмінь творчої дослідницької діяльності, ми пропонуємо використовувати на початковому етапі такі завдання і вправи:

1. „Подивиться на світ чужими очима". Якщо дивитися на той самий об'єкт із різних боків, обов'язково побачиш те, що залишається непоміченим у буденному житті. В рамках цього завдання виконуються наступні вправи:

- продовж незакінчену розповідь;

- склади розповідь від імені іншого героя (уяви, що ти на якийсь час став щоденником у портфелі Маші, камінчиком на дорозі); опиши один день твого ідеального життя, використовуючи подану кінцівку (...продзвенів дзвоник з уроку, а Дмитрик продовжував стояти біля дошки; ...і зайча мирно заснуло на руках Олі);

– визнач, скільки значень у предмета (знайди якомога більше варіантів нетрадиційного, але при цьому реального використання, наприклад, цеглі, газеті, шматочку крейди);

– назви, якомога більше ознак предмета (наприклад, столу, будинку, літака, книги і т.д.).

2. Дітям пропонується зробити аплікацію з різнобарвних геометричних фігур, зобразивши те, що придумати крім нього не може ніхто. *Назвіть цього героя і дослідіть його можливості.*

3. „Аналогія". Намалюйте предмет, схожий на жука. Розповісти про його властивості. На що схоже ці ляпки? Сконструюй будинок, що ми б побудували в пустелі, у горах, на морі тощо.

4. Склади в кілька разів лист паперу і виріжи з нього сніжинку. Яка з них більше схожа на справжню?

5. Склади казкову історію про будь-який предмет.

6. Вигадай казку з новими казковими героями.

7. Вигадай пропозиції зі словами: вечір; книга; світ; світло; стіл; хмари.

8. Склади розповідь, продовживши перше речення чи використовуючи останнє.

9. Знайди якомога більше способів використання предметів. (Наприклад, газети)

Таким чином, дослідницька діяльність навчає дітей ставити проблеми, висувати гіпотези, проводити найпростіші досвіди й експерименти. Учні складають колекції, готують невеликі повідомлення і виступають з ними перед однокласниками і батьками. Часто дослідницька робота, розпочата на уроці, має розвиток і в позаурочний час. Звичайно, це уроки літературного читання, образотворчого мистецтва та ін.

Список використаної літератури

1. Бойкова И. Исследовательская деятельность младших школьников – основной путь к научному познанию / И. Бойкова. – М. : Мол. гвардия, 1970. – С. 198–199. **2**. **Савенков А.** Содержание и организация исследовательского обучения щкольников / А. Савенков. – М. : Ось-89, 2006. – 140 с. **3. Ушинский К. Д.** Собрание починений : в II т. / К. Д. Ушинский. – М.; Л. : Изд-во АПН РСФСР, 1950. – Т. 8. Человек как предмет воспитания : Опыт пед. антропологи : Т.1. – 776 с.

Чаркіна Є. Формування вмінь та навичок дослідницької діяльності в учнів початкової школи

У даній статті розглянута проблема дослідницької діяльності молодших школярів як необхідної умови розвитку компетентної особистості. Визначено сутність дослідницької діяльності. Названо основні етапи творчої дослідницької роботи. Сформульовано вимоги до організації дослідницької роботи в початковій школі. Представлена система завдань і тем для дослідницьких проектів. Вказані основні джерела пошуку інформації для дітей.

Ключові слова: дослідницька діяльність, дослідницький пошук, творчість.

Чаркина Е. Формирование умений и навыков исследовательской деятельности у учеников начальной школы

В данной статье рассмотрена проблема исследовательской деятельности младших школьников как необходимого условия развития компетентной личности. Определена сущность исследовательской деятельности. Названы основные этапы творческой исследовательской работы. Сформулированы требования к организации исследовательской работы в начальной школе. Представлена система заданий и тем для исследовательских проектов. Указаны основные источники поиска информации для детей.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, исследовательский поиск, творчество.

Charkina E. Forming of Abilities and Skills of Research Activity for the Students of Initial School

In this article the problem of the research activity of younger students as a necessary condition for the development of a competent person. Defines the essence of research. Named the main stages of creative research. The requirements for the organization of research in elementary school. The system of tasks and topics for research projects. Identifies the main sources of information retrieval for children.

Key words: research, research search, creation.

УДК 159.955

Р. Перетокіна

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Провідною ознакою освіти у сучасних умовах розвитку українського суспільства є розвиток творчої особи, здатної виходити за межі відомого, приймати нестандартні рішення, створювати продукти,

що характеризуються новизною та оригінальністю. Останніми роками відзначається різке зростання інтересу і визнання необхідності розвитку творчого потенціалу підростаючого покоління, формування у дітей креативного мислення для виявлення власної унікальності, неповторності, що сприятиме подальшому становленню прогресу суспільства.

Очевидно, що розвиток креативності починається з дитинства. Натомість, у більшості освітніх установа, не дивлячись на актуальність проблеми, педагоги не займаються розвитком творчості. На жаль, масовий процес навчання зводиться до запам'ятовування прийомів дії, типових способів вирішення завдань. Одноманітне шаблонне повторення одних і тих самих дій відбиває інтерес до навчання. Діти позбавляються радості відкриття і поступово можуть втратити здібність до творчості. Такий підхід передбачає традиційний стиль учіння, який спрямований на розвиток конвергентних розумових здібностей. Він, безумовно, необхідний, проте треба надати дітям можливість розвивати і творче дивергентне мислення.

Таким чином, проблема формування креативного мислення залишається вкрай актуальною.

У психолого-педагогічній літературі поняття креативність найчастіше пов'язується з поняттям творчість, розглядається як особистісна характеристика (М. Воллах, Дж. Гілфорд, Х. Грубер, Дж. Девідсон, Н. Коган, С. Медник, Р. Муні, П. Торренс, Д. Фельдман, Дж. Фодор, Д. Харрингтон, А. Штейн, Т. Галкіна, Є. Григоренко, В. Дружинін, О. Кононко, П. Кравчук, Л. Ляхова, В. Моляко, Я. Пономарьов, К. Торшина та ін.).

Аналіз проблеми креативного мислення досліджено у роботах Г. Балла, Д. Богоявленської, В. Бондаровської, Н. Ветлугіної, Н. Вишнякової, Ч. Гаджиєва, В. Моляко, Я. Пономарьова, О. Тихомирова, О. Чебикіна, О. Шеїна та ін.

Для кращого розуміння сутності креативного мислення, його складових та особливостей його формування у дітей виникає необхідність аналізу вже наявного пласту психолого-педагогічної літератури з цієї проблеми.

Отже, метою статті є дослідження проблеми розвитку креативного мислення у психолого-педагогічній літературі для визначення провідних характеристик та критеріїв такого мислення.

Перш за все, коротко зупинимось на понятті „креативність". Так, проблемі креативності присвячені роботи М. Реріха, який стверджував, що творити здатна культурна (цілісна) особистість, для якої характерні витонченість, усвідомлення синтезу та „прийняття поняття культури" [1]. Під креативністю вчений розуміє здатність, що відображає глибинну властивість індивідів створювати оригінальні цінності, приймати нестандартні рішення.

Психологи (Л. Виготський, В. Давидов, Я. Пономарьов, А. Шмельов) під час характеристики креативності, вказують на проблему здібностей і найчастіше креативність розглядають як загальну творчу здатність, процес перетворення знань. При цьому вони стверджують, що креативність пов'язана з розвитком уяви, фантазії, породженням гіпотез. Серед передумов і підстав, характерних для прояву креативності, вітчизняні психологи виділяють перцептивні особливості особи, що володіють творчим потенціалом, які виражаються в незвичайній напруженості уваги, величезній вразливості, сприйнятливості. До інтелектуальних проявів відносять інтуїцію, могутню фантазію, вигадку, дар передбачення, широкий спектр знань. Серед характерологічних особливостей підкреслюють ухилення від шаблону, оригінальність, ініціативність, завзятість, високу самоорганізацію, колосальну працездатність. Особливості мотивації діяльності убачають в тому, що геніальна особа знаходить задоволення не стільки в досягненні цілі творчості, скільки в самому його процесі. Специфічна межа творця характеризується як майже непереборне прагнення до творчої діяльності [2; 3, с. 27].

Узагальнюючи результати аналізу психолого-педагогічної теорії, можна констатувати, що існують різні підходи до визначення поняття „креативність", а саме:

– креативність як інтелектуальна активність особистості (Д. Богоявленська);

– креативність як життєвий стиль чи особистісний розвиток (А. Маслоу і К. Роджерс);

– креативність як когнітивний процес (Дж. Гілфорд, П. Торренс, Д. Треффінджер);

– креативність як здібність до загостреного сприйняття недоліків та пропусків у знаннях, чутливість до дисгармонії (П. Торренс);

– креативність як здібність дивуватися, пізнавати щось нове, вміння знаходити рішення у нестандартних ситуаціях, спрямованість на відкриття нового і здібність до глибокого усвідомлення свого досвіду (Е. Фромм).

Таким чином, проведений аналіз поглядів різних дослідників на проблему креативності дозволив нам з'ясувати, що креативність – це здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації, тобто здатність до творчості.

Очевидно, що креативне мислення – це здатність людини нестандартно вирішувати завдання, що стоять перед нею, і знаходити нові, ефективніші шляхи досягнення своїх цілей.

Можна сказати, що поняття креативність та креативне мислення тісно пов'язані між собою. Креативність – це інтегративна, динамічна особистісна характеристика, що визначає здатність до творчості і є однією з умов самореалізації особистості. Її основним процесом є

дивергентне мислення, що виступає основою креативного мислення. Креативне мислення – явище багатокомпонентне, яке тісно пов'язане з особистісними і мотиваційними змінними; це природна властивість особистості, яка існує від початку життя людини; це найвища форма активності особистості.

Більшість дослідників розуміють креативне мислення як сукупність мисленнєвих та особистісних особливостей, які сприяють становленню та прояву творчості.

Р. Харіс визначає провідні показники креативного мислення: генеративність; дивергентність; спрямованість у бік; базується на припущеннях; розсіяність; суб'єктивність; асоціативність; результат – новизна, широкий вибір [4].

А.Лук та А. Матюшкін виокремлюють такі структурні компоненти креативного мислення як: інтерес до парадоксів, схильність до сумнівів, інтерес до новизни, творча уява, інтуїція, естетичне почуття краси, смилівість і незалежність суджень, самокритичність, здатність користуватися різними формами доказів [5].

Виходячи з нерозривної єдності креативності та креативного мислення, зазначимо, що сутність креативного мислення як психолого-педагогічної категорії полягає насамперед в особливостях процесу мислення, що призводить до творчих та оригінальних результатів. Отже, результатом прояву такого мислення є творчий продукт (матеріальний чи уявний).

О. Хамм підкреслює, що у структурі креативного мислення виокремлюють два нерозривно пов'язані компоненти, а саме: процесуальний та особистісний. Процесуальний чи динамічний пов'язаний з такими мисленнєвими операціями як синтез, аналіз, узагальнення тощо. У свою чергу, особистісний аспект містить такі компоненти як: мотивацію, рефлексію, емоції людини [6, с. 247].

Загалом науковці (Д. Богоявленська, В. Бондаровська, Н. Ветлугіна, В. Моляко, Я. Пономарьов, О. Тихомиров) визначають креативне мислення пластичністю (пропонуються численні розв'язки там, де більшість людей обмежується одним), рухливістю (відбувається легкий перехід від однієї точки зору до іншої, від одного аспекту проблеми до іншого), оригінальністю.

Очевидно, що провідними характеристиками креативного мислення є: оригінальність та нестандартність, гнучкість, гнучкість та рухливість. Слід зазначити, що традиційне і креативне мислення нерозривно пов'язані і присутні у будь-яких мисленнєвих операціях. Отже, виникає необхідність формувати навички традиційного і креативного мислення у дітей, щоб вони виходили за рамки простого „зазубрювання" чи пасивного сприйняття до розуміння й оцінювання ситуації та матеріалу.

Оскільки основи креативного мислення починають розвиватися ще у дошкільному дитинстві, О. Горшкова пропонує виокремлювати певні етапи цього процесу.

Перший етап – мотиваційно-цільовий (створення основи для формування креативних умінь). Мотивація є основним моментом при формуванні мислення. Вона посилює успіх і відчуття гордості за успішно виконану справу.

Другий етап – змістовно-операційний (власне розвиток дивергентного мислення, коли пошук іде одночасно за різними напрямами, не підпорядковуючись єдиній логіці, через застосування методів активної творчої діяльності: методів дискусії, гри, розгляду ситуацій, експериментально-дослідної роботи тощо).

Третій етап – результативно-оцінний (вдосконалення креативного мислення в процесі творчої діяльності, включення дітей у розробку завдань, які сприяють формуванню креативних здібностей) [7].

Таким чином, проведений аналіз поглядів різних дослідників на проблему креативного мислення дозволив нам з'ясувати, що креативне мислення – це здібність до творчого, нестандартного мислення. Основою формування креативного мислення є дивергентне мислення. Очевидним є взаємозв'язок з креативністю, тобто кретивне мислення виявляється через здатність до креативності, результатом такого мислення виступає певний творчий продукт. Нами було з'ясовано, що розвиток креативного мислення починається ще у дошкільному дитинстві, тобто принципово важливим є розвиток креативного мислення ще на етапі дошкілля, що необхідно враховувати вихователям дошкільних навчальних закладів у професійній діяльності та готувати їх для такої роботи.

Список використаної літератури

1. Богоявленская Д. Б. О предмете исследования творческих способностей / Д. Б. Богоявленська // Психол. журнал. – 1999. – Т. 16. – № 5. – С. 49–58. **2. Выготский Л. С.** Обучение и развитие в дошкольном возрасте. / Л. С. Выготский. – М., 1998. – 384 с. **3. Пономарев Я. А**. Психология творчества и педагогика / Я. А. Пономарев. – М. : Педагогика, 1998. – 280 с. **4. Harris, Robert.** Creative Problem Solving : A Step-by-step Approach. – www.virtualsalt.com – P. 1. **5. Матюшкин А. М.** Мышление. Обучение. Творчество / А. М. Матюшкин. – М. : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК», 2003. – 720 с. **6**.**Хамм О.** Проблема розвитку креативного мислення вчителя в сучасній науковій літературі / О. Хамм // Наук. пр. МАУП. – 2012. – Вип. 3(34). – С. 244–248. **7. Горшкова О. Г.** Формування креативного мислення дитини в позашкільному закладі [Електронний ресурс] / О. Г. Горшкова. Режим доступу : archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2009_5/.../ped905_05.pdf

Перетокіна Р. Проблема розвитку креативного мислення у психолого-педагогічній літературі

У статті досліджено проблему розвитку креативного мислення у психолого-педагогічній літературі. Проаналізовано провідні поняття, пов'язані з креативністю та креативним мисленням; показники сформованості креативного мислення, етапи процесу формування креативного мислення у дошкільному дитинстві. Узагальнено погляди вітчизняних та зарубіжних учених на проблему формування креативного мислення особистості.

Ключові слова: креативність, креативне мислення, дивергентне мислення, творчість, творча особистість.

Перетокина Р. Проблема развития креативного мышления в психолого-педагогической литературе

В статье исследована проблема развития креативного мышления в психолого-педагогической литературе. Проанализированы ведущие понятия, связанные с креативностью и креативным мышлением; показатели сформированности креативного мышления, этапы процесса формирования креативного мышления в дошкольном детстве. Обобщены взгляды отечественных и зарубежных ученых на проблему формирования креативного мышления личности.

Ключевые слова: креативность, креативное мышление, дивергентное мышление, творчество, творческая личность.

Peretokina R. The Problem of Development of Creative Thinking in the Psychological and Pedagogical Literature

The problem of the development of creative thinking in the psychological and pedagogical literature are studied in the article. The leading concepts related to creativity and creative thinking, indicators of formation of creative thinking, a process of forming creative thinking in the preschool child are analyzed. The views of domestic and foreign scholars on the issue of formation of creative thinking personality are summarized.

Key words: creativity, creative thinking, divergent thinking, creativity, creative personality.

УДК 378.011.3 – 051:373.2

Я. Милокост

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Входження української держави до світового цивілізаційного простору, побудова громадянсько суспільства, яке забезпечує пріоритет людини як особистості, духовної культури, національних цінностей зумовлюють підвищення вимог до підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності, зокрема ефективної соціалізації дошкільників.

Як зазначається у Базовому компоненті дошкільної освіти (2012 р), соціалізація особистості є пріоритетною лінією та важливим завданням кожного дошкільного навчального закладу, тобто мова йдеться про допомогу дитині у процесі засвоєння соціального досвіду увійти у суспільне середовище, освоїти систему соціальних зв'язків, а також оволодіти умінням їх відтворювати в активній діяльності. З іншого боку, у системі дошкільної освіти відбувається відчутні зміни, пов'язані з пошуком оновлення змісту дошкільної ланки, переорієнтацією відносин у системі „вихователь – дитина" у бік взаємодії та співробітництва. Така переорієнтація вимагає від сучасних вишів упровадження різних інтерактивних методів роботи, спрямованих на успішну підготовку майбутніх вихователів до упровадження педагогічно виваженої соціалізації дошкільників в умовах ДНЗ.

Проблемі професійної компетентності майбутніх вихователів та їх готовності до професійної діяльності присвячено чимало досліджень як вітчизняних (Л. Артемова, І. Бех, В. Бенера, Г. Бєлєнька, Н. Гавриш, Н. Ємельянова, Л. Завгородня, Ю. Косенко, О. Кучерявий, І. Луценко, Н. Лисенко, І. Парасюк, Г. Підкурганна, Т. Слободянюк, Т. Поніманська та ін.), так і зарубіжних (Я. Коломинський, Л. Кондрашова, О. Панько, В. Сластьонін) учених.

Проблема підготовки майбутніх спеціалістів до соціалізації дошкільників у сучасному науково-педагогічному полі досліджена не так ґрунтовно. Деякі її аспекти висвітлені в розвідках Н. Гавриш, Ю. Косенко, Н. Колосової, І. Рогальської-Яблонської, Н. Сайко, Т. Поніманської. Отже, означена проблема є доволі актуальною.

Спробуємо проаналізувати наявний педагогічний пласт наукової літератури з метою виявлення стану досліджуваності проблеми, існуючих тенденцій у цій сфері, що і виступає провідною метою дослідження.

Сучасні дослідники у галузі дошкілля, зокрема І. Рогальська-Яблонська, наголошують на необхідності для всіх вихователів, у тому числі і майбутніх, взяти за орієнтир педагогічної діяльності закономірності духовного та соціального розвитку дитини дошкільного

віку, процеси та зміни, що відбуваються у внутрішньому її світі, набутий соціальний досвід, образ світу, який конструює дитина [1]. Тобто вихователь має виходи з потреб дошкільника, його суб'єктивного досвіту, глибоко розуміти закономірності розвитку. Вчена зазначає, що тільки за дотримання цієї умови стає можливим здійснення соціально-педагогічного супроводу соціалізації особистості дитини, натомість, майбутніх вихователів також необхідно спеціально навчати задля його успішного упровадження.

У дослідженнях Ю. Косенко неодноразово наголошується на необхідності підготовки майбутніх вихователів до ефективної соціалізації дошкільників. Так, автор зазначає, що вихователь має досконало оволодіти педагогікою життєтворчості, провідна мета якої – „плекання дитини як суб'єкта життя, що має опанувати чотири стрижневі стовпи: пізнавати життя, учитися життєвій і соціальній компетентності, жити разом, учитися мистецтва життя" [2]. Досліджуючи означену проблему Ю. Косенко дійшла висновку, що у структурі навчальних планів напряму підготовки та спеціальності „Дошкільна освіта" відсутня дисципліна, яка б чітко віддзеркалювали теоретико-практичний аспект підготовки студентів до здійснення ефективної соціалізації дошкільника, вміщувала в себе змістовні ідеї соціалізації дітей в ДНЗ. Натомість, Ю. Косенко та І. Рогальська-Яблонська зазначають, що теми, присвячені різним аспектам соціалізації особистості взагалі, та дошкільника ,зокрема, розпорошені по всім професійний дисциплінам [3 ,с. 141], що не сприяє формуванню готовності майбутніх фахівців до такого роду професійної діяльності.

Зважаючи на окреслені проблеми, І. Рогальська-Яблонська пропонує включити до структури навчального плану напряму підготовки „Дошкільна освіта" курс „Соціалізація особистості та методика ознайомлення дошкільників з суспільним довкіллям", провідними завданнями якого є: формування стійкої мотивації у студентів до реалізації соціально-педагогічного супроводу соціалізації дошкільника; озброєння майбутніх вихователів системою теоретичних знань щодо різних аспектів соціалізації дошкільника; вироблення вмінь та навичок, оволодіння технологією соціально-педагогічного супроводу соціалізації дошкільника; забезпечення високого рівня творчого потенціалу і здатності до саморозвитку [3, с. 142].

Т. Поніманська наголошує на необхідності гуманістичного виховання дітей дошкільного віку, важливості підготовки майбутніх педагогів до такого виховання та, відповідно, соціалізації дитини [4, с. 88 – 89]. На думку дослідника, проблема соціалізації дошкільників загострюється сьогодні значним впливом на нього засобів масової інформації, браком реальних стосунків та заміною їх віртуальними, знижується питома вага самостійної трудової діяльності дітей.

З метою підготовки майбутніх вихователів до гуманістичного виховання старших дошкільників, що на нашу думку є важливою складовою успішної соціалізації дитини, вчена розробила модель, яка

побудована як взаємозв'язок таких компонентів: цільового, змістовного та процесуального. Дана модель має блочну структуру та складається з методологічного, цільового та організаційно-технологічного блоків [5].

Цікавим для нашого дослідження є розробки Н. Колосової, яка вибудовує технологію підготовки майбутніх вихователів до надання педагогічної підтримки дітям дошкільного віку, де під педагогічною підтримкою розуміє особливий вид педагогічної діяльності, що розкриває особистісний потенціал дитини, включає допомогу в подоланні соціальних і психологічних труднощів [6, с. 216 – 217]. На нашу думку така діяльність є допоміжною у процесі успішної соціалізації дошкільників та вкрай необхідною. Авторська технологія включає в себе підготовчий, інформаційний, технологічний та результативний етапи, що спрямовані на послідовне вмотивоване опанування знаннями, уміннями й навичками, а також формування особистісних якостей майбутніх вихователів, необхідних для успішного вирішення соціальних та інших проблем дітей [6, с. 219 – 220].

Найбільш ґрунтовне дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців до соціалізації дошкільників було здійснене Н. Сайко, що ставить за мету теоретично обґрунтувати зміст, форми і методи професійної підготовки майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку та експериментально перевірити педагогічні умови їхньої реалізації.

В якості педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців до соціалізації дітей дошкільного віку вчена пропонує наступні: удосконалення змісту професійно-педагогічної підготовки адекватно логіці формування соціального досвіду дітей дошкільного віку; впровадження педагогічної технології визначення рівнів соціалізації дітей дошкільного віку; застосування форм, методів і засобів навчання, спрямованих на формування умінь і навичок студентів керувати процесом соціалізації дітей дошкільного віку [7, с. 8]. На основі обґрунтованих умов Н. Сайко запроваджує систему підготовки, що спрямована на формування в майбутніх вихователів професійно-педагогічних знань, практичних умінь і навичок ефективного здійснення процесу соціалізації.

На нашу думку, формування готовності майбутніх вихователів до соціалізації дошкільника передбачає розвиток особистісної сфери самих студентів, тобто набуття ними у процесі підготовки особистісного досвіду виявляти власну суб'єктну позицію. У цьому контексті є слушною думка Н. Гавриш, О. Сущенко – „розвиток особистісної сфери має стати стрижньовим компонентом в моделі майбутнього педагога-професіонала" [8, с. 44 – 49].

Вагомою складовою готовності майбутніх вихователів до соціалізації дошкільників є розвиток у них умінь та навичок рефлексії, на чому наголошує В. Желанова, та розглядає рефлексію як здатність суб'єкта до осмислення і переосмислення власних дій [9, с. 40]. Ми

цілком поділяємо думку автора та вважаємо, що для успішності процесу соціалізації дітей в умовах ДНЗ вихователь повинен постійно піддавати самоаналізу власну професійну діяльність.

Таким чином, здійснений нами аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми підготовки майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку дає підстави стверджувати, що даний аспект досліджено не на належному рівні. Вчені одностайно наголошують на необхідності упровадження в освітній процес вишів спеціально розробленої технології чи методики підготовки студентів до соціалізації дошкільників, натомість практичному аспекту проблеми присвячено дисертація Н. Сайко та певні роботи Ю. Косенко та І. Рогальської-Яблонської. З іншого боку, вищезазначені вчені до складу професійної готовності вихователів до соціалізації дошкільників пропонують включати такі компоненти як: мотиваційний, когнітивний, операційний (діяльнісний) та особистісний, що принципово важливо для нашого подальшого дослідження.

Список використаної літератури

1. Рогальська І. П. Підготовка педагогічних кадрів до здійснення соціально-педагогічного супроводу соціалізації особистості у дошкільному дитинстві / І. П. Рогальська // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. пед. науки. – Вип. 157. – 2009. – С. 138–142. **2. Косенко Ю.** Педагогіка життєтворчості у професійній підготовці майбутніх вихователів / Юлія Косенко // Дошкільна освіта: Науково-практичний журнал – №2. – 2007. – Режим доступу : http://www.ukrdeti.com/2007/index2007.php **3. Рогальська І. П.** Підготовка педагогічних кадрів до здійснення соціально-педагогічного супроводу соціалізації особистості у дошкільному дитинстві / І. П. Рогальська // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. – Вип. 157. – 2009. – С. 138–142. **4. Понімaнська Т. І.** Проблема гуманістичного виховання дітей у професійній підготовці майбутніх вихователів / Тамара Іллівна Понімaнська // Проблеми сучас. пед. освіти. Сер. Педагогіка і психологія / Крим. держ. гуманіт. ін-т [та ін.]. – Ялта, 2004. – Вип. 6. – Ч. 2. – С. 88–92. **5. Понімaнська Т. І.** Підготовка педагога до виховання дітей старшого дошкільного віку в світлі гуманістичної парадигми [Електронний ресурс] / Т. І. Понімaнска. Режим доступу:nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN24/13ptisgp.pdf. **6. Колосова Н. М.** Технологія підготовки майбутніх вихователів до надання педагогічної підтримки дітям дошкільного віку / Н. М. Колосова // Наук. Вісник Мелітопольського держ. пед. ун-ту: Серія : Педагогіка. – 2011. – №7. – С. 216–222. **7. Сайко Н. О.** Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. / Н. О. Сайко. – К., 2004. – 259 с. **8. Гавриш Н. В**. Орієнтація на розвиток суб'єктності студента у процесі підготовки професійно компетентних фахівців з дошкільної освіти / Н. В. Гавриш, О. Н. Сущенко // Збірник наук. пр. Бердянського держ. пед.

ун-ту (Педагогічні науки). – №3. – Бердянськ : БДПУ, 2007. – С. 44–49.
9. Желанова В. В. Проблема дефіциту рефлексії та засоби її формування в процесі професійної підготовки вихователя дошкільного закладу / В. В. Желанова // Збірник наук. пр. Бердянського держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки). – №3. – Бердянськ : БДПУ, 2007. – С. 40–44.

Милокост Я. Проблема підготовки майбутніх вихователів до соціалізації дошкільників у науково-педагогічній літературі

Стаття присвячена аналізу та узагальненню проблеми підготовки майбутніх вихователів до соціалізації дошкільників у науково-педагогічній літературі. Визначено провідні ідеї вітчизняних та зарубіжних учених щодо шляхів удосконалення процесу підготовки майбутніх фахівців до соціалізації дітей дошкільного віку; узагальнено погляди дослідників щодо структури професійної готовності майбутніх вихователів.

Ключові слова: соціалізація, соціалізація дітей дошкільного віку, професійна підготовка, майбутні вихователі.

Милокост Я. Проблема подготовки будущих воспитателей к социализации дошкольников в научно-педагогической литературе

Статья посвящена анализу и обобщению проблемы подготовки будущих воспитателей к социализации дошкольников в научно-педагогической литературе. Определены основные идеи отечественных и зарубежных ученых относительно усовершенствования процесса подготовки будущих специалистов к социализации детей дошкольного возраста, обобщены взгляды исследователей относительно структуры профессионального готовности будущих воспитателей.

Ключевые слова: социализация, социализация детей дошкольного возраста, профессиональная подготовка, будущие воспитатели.

Milokost Ya. The Problem of Training the Future Teachers to Socialization of Preschool Children in Scientific and Educational Literature

Article is devoted to analysis and synthesis problems of future educators to socialization of preschool children in research and pedagogical literature. The basic ideas of domestic and foreign scientists on process improvement training of future specialists in the socialization of children of preschool age are identified; the views of researchers regarding the structure of professional readiness of the future teachers are summarized.

Key words: socialization, socialization of children of preschool age, training, future educators.

УДК 471.4

Г. Ковкіна

ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ У МОРАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблеми українського національного відродження включають становлення та розвиток власної національної державності, зумовлюють актуальність розвитку національної культури, виховання національної самосвідомості, розкриття духовного потенціалу особистості. Моральна деградація, з якою зустрілося зараз наше суспільство, здійснює негативний вплив на всіх громадян, але насамперед на дітей. В обґрунтування цього факту можна навести постійно зростаючі цифри злочинності, особливо молодіжної, а також готовність багатьох людей діяти в досягненні матеріального благополуччя на межі закону. Падіння моральності означає, по суті, зміну ціннісних орієнтацій людей під впливом різних обставин, – у тому числі, і економічної невлаштованості. Сучасна соціокультурна ситуація в Україні актуалізує проблеми ролі сім'ї та школи у моральному вихованні школярів.

Різни аспекти морального виховання дітей різних вікових категорій розглядаються в працях В. Сухомлинського, Т. Алєксєєнко, О. Гуляр, Е. Заредінової, І. Подласого, І. Марьєнко та ін. Зокрема, особливості виховання дітей молодшого шкільного віку досліджували І. Бех, Н. Бібік, Л. Божович, Л. Венгер, О. Дусавицький, Р. Овчарова та ін.

Відомий педагог В. Сухомлинський вважав, що сутність морального виховання полягає в розвитку моральних відчуттів особистості, цілеспрямованій і систематичній дії на свідомість, відчуття і поведінку вихованців з метою формування в них моральних якостей, які б відповідали вимогам суспільної моралі [6, с 133].

Педагог І. Подласий визначає основні завдання морального виховання: 1 – формування моральної свідомості; 2 – виховання і розвиток моральних відчуттів; 3 – вироблення умінь і звичок моральної поведінки [5, с.163].

В свою чергу, І. Мар'єнко зазначає, що методи морального виховання – це своєрідний інструмент в руках вчителя, вихователя, за допомогою методів морального виховання здійснюється цілеспрямована дія на учнів, організовується і спрямовується їх життєдіяльність, збагачується їх моральний досвід [3, с.°83]. І. Мар'єнко назвав такі групи методів виховання, як методи привчання і вправи, стимулювання, гальмування, самовиховання, керівництва, пояснювально-репродуктивні й проблемно-ситуативні [3, с. 85].

Серед останніх досліджень і публікацій в Україні стосовно морального виховання молодших школярів відметемо наукову працю

Л. Погрібной, в якій розкрито психолого-педагогічні підходи до проблеми сімейного виховання дітей [4].

Попри великої кількості праць щодо морального виховання молодших школярів, роль сім'ї та школи у цьому процесі вивчена поки що недостатньо. Молодший шкільний вік визначається науковцями як найбільш сенситивний період для морального виховання дітей. Відтак, особливої актуальності набуває питання визначення ролі сім'ї та школи у моральному вихованні молодших школярів.

Метою статті є дослідження різних підходів відносно взаємодії сім'ї та школи у моральному вихованні молодших школярів в психолого-педагогічної літературі.

Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її емоційної та матеріальної підтримки, способом збереження та передачі культурних та духовних цінностей. Для дитини сім'я відіграє важливу роль насамперед тому, що дає перші й визначальні знання про життя, взаємини з людьми, створює матеріальні та моральні умови для розвитку, формує життєві основи та цінності. Найчастіше сім'я – це прихований світ складних стосунків, традицій і правил, які певною мірою відображаються на психічному та соціально-моральному розвитку її членів, насамперед дітей. Однак, у реальному житті це не завжди усвідомлюється батьками з достатньою глибиною та відповідальністю. Як наслідок – відхилення в особистісному розвитку та в поведінці дитини.

Сім'я є також персональним середовищем життя і розвитку молодшого школяра, яке обумовлює спосіб життя та соціальне існування дитини, особливості цього середовища характеризують, на думку І.°Подласого, наступні параметри [5, с. 202]:

– соціально-культурний, що стосується освітнього рівня батьків їх участі в суспільному житті. Рівень культури сім'ї визначається повагою до особистості дитини, усвідомленням впливу сімейної атмосфери на її формування урахуванням цього при спілкуванні;

– соціально-економічний. Чи означає матеріальну забезпеченість сім'ї завантаженість батьків на роботі;

– техніко-гігієнічний. Характеризує умови проживання, забезпеченість житлом, особливості способу життя;

– демографічний, що виражається в структурі та чисельності сім'ї.

Дослідники виокремлюють такі компоненти, що обумовлюють можливості морального виховання сім'ї: структура сім'ї, рівень психолого-педагогічної культури батьків, їхня педагогічна компетентність, батьківська позиція і стилі батьківського ставлення до дитини, змістовність спілкування батьків і дітей [2, с. 138].

Процес морального виховання молодших школярів повинен спиратися на систему перевірених досвідом багатьох поколінь найважливіших сімейних цінностей: здоров'я, любов і взаємоповагу членів сім'ї, матеріальне благополуччя і духовність. Вирішуючи

завдання морального виховання, потрібно спиратися на розумне та етичне в людині, допомогти кожному вихованцеві визначити ціннісні основи власної життєдіяльності, знайти відчуття відповідальності за збереження моральних основ суспільства [1, с. 84].

Ефективність сімейного виховання забезпечують емоційний характер виховання, систематичність виховних впливів на дитину, наявність можливостей для залучення дітей до побутової, трудової, дозвіллевої діяльності сім'ї. У той же час науковці вказують на чинники, які негативно впливають на виховну спроможність родини, серед яких: досвід життя дитини в схильній до конфліктів родині, батьківська гіпо- та гіперопіка, матеріальні труднощі та завищений рівень домагань, суперечливі погляди батьків на сутність виховання дитини, аморальний спосіб життя батьків [2, с. 139]. Відсутність налагодженої цілеспрямованої педагогічної просвіти батьків, тривалості та послідовності в сімейному вихованні, призводить до виникнення негативних тенденцій у вихованні й розвитку дитини.

У свою чергу школа в особі педагога, на думку І. Мар'єнко, здійснює у процесі морального виховання молодших школярів наступні функції [3, с. 148]:

– діагностична, що полягає у вивченні всього контингенту учнів початкових класів, виявлення осіб яких можна віднести до групи ризику щодо їх психологічного типу, ступеня педагогічної занедбаності; виявленні індивідуальних особливостей таких учнів ступеня їх вихованості та чуйності на виховний вплив;

– цільової орієнтації (правильне визначення засобів впливу на вихованців; визначення якостей особистості кожного учня які необхідно розвинути або усунути);

– планування (проектування поетапного процесу формування особистості, постановка ближніх середніх і дальніх перспектив для учнів);

– мобілізаційно-спонукальна (стимулювання учнів до самовдосконалення спонукання їх до досягнення поставлених цілей і реалізації задуманих планів);

– комунікативна (встановлення і підтримання оптимальних у виховному відношенні міжособистісних контактів педагога і «важких» учнів);

– організаторська (організація індивідуально - повсякденних планів учнів, їхнього навчального режиму і режиму життєдіяльності що забезпечує навички поведінки що відповідає моральним нормам) ;

– формуюча (формування соціально активної життєвої позиції системи морально-правових знань молодших школярів);

– корекційна (усунення вад у моральної свідомості «важких» учнів початкової школи);

– координуюча (узгодження по основних напрямках місця і часу роботи виховних зусиль учителів, батьків і учнів);

– контрольно-оцінна (контроль процесу виховання і перевиховання важких учнів, аналіз і оцінка результатів виконаної роботи);

– вдосконалення (безперервне вдосконалення процесу виховно-профілактичної роботи з учнями, форм і методів виховання і перевиховання з урахуванням досягнень педагогічної науки і практики).

На нашу думку, важливою умовою ефективності процесу морального виховання молодших школярів є співпраця школи і сім'ї, яка передбачає формування належного рівня педагогічної культури батьків. Тісний взаємозв'язок школи та сім'ї може розвиватися завдяки педагогічній освіті батьків і залученню їх до виховної роботи школи.

Рівень педагогічної освіченості батьків залежить від традицій у сім'ях, в яких виросли вони, набутих знань, життєвого досвіду, здатності до саморозвитку. Майже завжди на сучасному етапі особливо у зв'язку з переходом до нового типу суспільства, утвердження нових суспільних етичних цінностей, а також з процесами глобалізації, одним із свідчень якого є Інтернет, педагогічна освіченість батьків нерідко відстає від реальної педагогічної ситуації суспільних потреб очікувань дитини. Тому школа повинна піклуватися про постійний розвиток їх педагогічних знань вдаючись до різних методів роботи.

Співробітництво сім'ї та школи у моральному вихованні молодших школярів може втілюватися у наступних методах:

1. Педагогічний лекторій. Передбачає надання батькам систематизованих знань з теорії морального виховання, залучення їх уваги до актуальних проблем виховання за допомогою лекцій бесід.

2. Позакласний педагогічний всеобуч, спрямований на ознайомлення батьків з проблемами морального виховання дітей різних вікових груп починаючи з першого класу. Заняття проводять керівники школи. Заняття проходять у формі лекцій та семінарів. Батьки беруть участь в обговоренні проблем.

3. День відкритих дверей. Головна мета – показати роботу школи привернути увагу батьків до проблем морального виховання. Вимагає серйозної підготовки: оформлення школи, організації програми свята (концерту, зустрічей у класах, відвідання виставок спортивних змагань тощо).

4. Класні батьківські збори. Традиційна форма роботи. Один з варіантів – формування проблемної тематики ("Можна запізнитися з вихованням у дитини доброти чуйності ? " і т.д.).

5. Відвідування батьків вдома. Це сприяє налагодженню контактів з родиною, з'ясуванню її загальної та педагогічної культури, умов життя учня, консультуванню щодо єдиних вимог до дитини обговоренню відхилень у її поведінці, вжиття необхідних заходів щодо їх запобігання залученню батьків до участі в роботі школи і т.д. Відвідувати батьків учнів можна тільки після запрошення від них або домовившись заздалегідь. Несподіваний прихід вчителя викликає незручність

збентеження батьків. Під час зустрічі педагог повинен підкреслити позитивне в дитині, тактовно звернути увагу на недоліки разом поміркувати над тим як усунути їх. Дуже важливо створити атмосферу довіри і доброзичливості.

6. Листування. Передбачає періодичну передачу батькам листів про успіхи учня в навчанні, старанність уважність і відповідальність за доручення. Найчастіше листування використовують, коли класний керівник не може зустрітися з батьками вдома або запросити їх до школи. Можливості електронної пошти та соціальних мереж прискорюють та полегшують листування вчителя молодших класів з батьками дитини.

7. Консультації батькам. Передбачають надання конкретних рекомендацій, порад з актуальних для батьків питань.

8. Запрошення батьків до школи. Найчастіше це роблять для конфіденційної розмови про шкільні проблеми дитини (погана поведінка неуспішність і т.д.). Під час бесіди важливо дотримуватися педагогічний такт створити атмосферу довіри.

9. Тематичні вечори запитань і відповідей сприяють глибшому пізнанню методики сімейного морального виховання. На них запрошують працівників правоохоронних органів, лікарів, психологів соціальних працівників, фахівців які займаються проблемами виховання молоді.

10. Ознайомлення батьків з психолого-педагогічною літературою. Передбачає відбір і надання рекомендацій щодо психолого-педагогічної науково-популярній літературі для батьків відповідно до проблемами які є в учнів певного класу або окремої дитини.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що ефективність взаємодії сім'ї та школи у моральному вихованні молодших школярів забезпечують наступні чинники: запрошення батьків до співпраці (часто вчитель вважає що батьки перебувають в опозиції до нього, намагаючись запобігти можливим заперечення з їхнього боку він починає розмову в директивному тоні замість того щоб зрозуміти їхні почуття виявивши стриманість відкритість); дотримання позиції рівноправності (об'єднання зусиль учителя та сім'ї школяра можливе при взаємному визнанні ними рівноправності); визнання важливості батьків у співпраці; прояв любові захопленості дитиною; пошук нових форм співробітництва тощо.

Список використаної літератури

1. Кравчук Л. В. Теоретичні засади визначення змісту поняття "моральне виховання" / Л. В. Кравчук // Вісник Черкаського університету. Серія "Педагогічні науки". – Черкаси, 2009. – Вип. 166. – С. 84–88. **2.°Кравчук Л. В.** Проблема сімейного виховання як наукова проблема / Л. В. Кравчук // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. – Серія "Педагогічні науки". – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка,

2010. – Вип. 88. – С. 137–139. **3. Марьенко И. С.** Основы процесса нравственного воспитания в школе / И. С. Марьенко. – М. : 1980. – 321 с. **4. Погрібна Л. В.** Моральне виховання в сім'ї молодших школярів з нейротичними ускладненнями розвитку: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Л. В. Погрібна ; Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. – Умань, 2011. – 20 с. **5.°Подласый И. П.** Педагогика. Новый курс: Учебник для студ. пед. Вузов: В 2 кн. – М. : Гуманит.Изд. Центр ВЛАДОС, 2000. – Кн. 2 : Процес воспитания. – 420 с. **6. Сухомлинский В. А.** Сердце отдаю детям [Текст] / В. А. Сухомлинский. – 2.изд. – К. : Рад. шк., 1971. – 244 с.

Ковкіна Г. Взаємодія сім'ї та школи у моральному вихованні молодших школярів

У статті аналізуються педагогічні підходи до ролі сім'ї та школи у моральному вихованні молодших школярів. Вказується на форми організації роботи школи і батьків. Активізується увага на ефективності взаємозв'язку сім'ї та школи у моральному вихованні молодших школярів. Особливу увагу приділяється педагогічній вихованості батьків з питань сімейного виховання; висвітлені функції школи у моральному вихованні учнів.

Ключові слова: моральне виховання, виховна система, педагогічний процес.

Ковкина А. Взаимодействие семьи и школы в нравственном воспитании младших школьников

В статье анализируются педагогические подходы к роли семьи и школы в нравственном воспитании младших школьников. Указывается на формы организации работы семьи и школы Акцентируется внимание на эффективности взаимодействия семьи и школы в моральном воспитании младших школьников. Особое внимание уделено педагогической воспитанности родителей по вопросу семейного воспитания. Четко определены функции школы в моральном воспитании учеников.

Ключевые слова: нравственное воспитание, воспитательная система, педагогический процесс.

Kovkina G. The Cooperation of Family and School in the Process of Moral Education in of Primary School Age Children

The pedagogical approaches to the role of family and school moral education in primary school children are analyzed. O the form of the organization of the school and parents are indicated. Enabling attention to the effectiveness of the relationship of family and school moral education in primary school children. Particular attention is paid to the education of teaching parents on family education, school functions covered in the moral education of students.

Key words: moral education, educational system, teaching process.

УДК 371.2

А. Іванова

ПРОБЛЕМА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Сучасні тенденції розвитку України як демократичної правової держави актуалізували проблему громадянського виховання особистості в суспільстві. Перед освітою постало завдання – формування особистості громадянина правового демократичного суспільства.

Сьогодні проблема громадянського виховання розглядається на державно-програмному, концептуальному та практичному рівнях. Конституція України, Закон України «Про громадянство України» визначають права і обов'язки громадян України. «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті» одним із пріоритетів розвитку освіти називає національне і громадянське виховання, яке має здійснюватися упродовж усього процесу навчання дітей та молоді. У «Концепції громадянського виховання особистості» підкреслюється, що весь освітній процес у закладах освіти має бути насичений різними аспектами громадянського виховання, що має забезпечити всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток здібностей і обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури, формування громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності.

Саме тому, як науковці, так і практики освітніх закладів України, визнають гостру необхідність розробки ґрунтовних засад забезпечення прав дитини, визначення змісту, форм і методів формування її як громадянина держави, гармонійно розвиненої, рівноправної, національно свідомої особистості.

Мета нашої статті полягає у здійсненні історичного аналізу проблеми громадянського виховання підростаючого покоління у вітчизняній педагогічній теорії і практиці.

Ідеї громадянського виховання завжди були актуальними для кращих педагогів України. Такі відомі українські діячі як В. Антонович, М. Драгоманов, М. Грушевський, Б. Грінченко, А. Макаренко, В. Сухомлинський звертали увагу у своїх роботах на особливе значення формування громадянської свідомості підростаючої особистості. Так, наприклад, М. Грушевський у своїй книзі «На порозі нової України» пише про ідеал розбудови Української незалежної держави. Чільне місце у цьому ідеалові посідає образ громадянина України, його громадянських доброчинностей. Без сумніву, в цьому політичному заповіті є багато чого, що має історичну цінність. М. Грушевський підкреслював, що виховання у громадян почуття обов'язку перед Батьківщиною – це найвищий стимул громадянського життя, який має об'єднати весь народ

в однім пориві, долаючи партійні відмінності й розбіжності там, де зачинаються основні інтереси держави [2].

Відомий український педагог В. Сухомлинський перший (за радянських часів) звернувся до громадянського виховання як до головної педагогічної проблеми. У 1970 році було опубліковано його працю «Народження громадянина», де формування громадянськості розглядається на основі людяності, гуманізму. Першочерговою умовою формування рис громадянина педагог вважав організацію емоційно насиченого, діяльного (з трудовою основою) життя школи, розвиток громадянської активності кожного індивіда в контексті діяльного життя шкільного колективу. Процес виховання громадянина В. Сухомлинський розглядав як такий, що поєднує в собі формування громадянської свідомості (думок, ідеалів, переконань), громадянських почуттів (громадянської совісті, суспільного обов'язку, почуття господаря країни, готовності і бажання приносити користь суспільству), а також практики громадянської поведінки. На його думку, риси громадянина виховуються безліччю впливів педагогічного характеру. Справжнє громадянське виховання, вважав В. Сухомлинський, у процесі навчання починається там, де думка надихає, пробуджує й утверджує прагнення до морального ідеалу [7].

На сучасному етапі розвитку педагогічних ідей формування громадянськості, громадянських якостей, різні аспекти їх формування опрацьовують О. Ковальчук, В. Кузь, О. Машталер, Ю. Руденко, Є. Сявавко та ін. Проблему громадянського становлення розглянуто в роботах В. Верховинця, Н. Гаврилюка, В. Скуратівського; виховання громадянина в його психолого-педагогічному і народознавчому аспектах вивчали П. Ігнатенко, В. Поплужний, Н. Косарєва, Л. Крицька.

Окремі аспекти громадянського виховання з урахуванням вікових особливостей розглянуто в дисертаційних роботах П. Волошина, О. Колосової, Л. Момотюк (діти молодшого шкільного віку); У. Кецик, О. Кошолап, М. Кузякіна, Л. Рехети, М. Рудь (діти підліткового віку та старшокласники); О. Бабакіної, Т. Мироненко, І. Щербака (студенти).

Науковці сучасності, такі як П. Ігнатенко, В. Поплужний, Н. Косарєва, Л. Крицька стверджують, що громадянське виховання ґрунтується на ідейному багатстві народу, його морально-естетичних цінностях, виховній мудрості, що трансформовано в його педагогічному досвіді [1, с. 59-72]. Цікавим є те, що вчені як провідний засіб громадянського виховання визначають народні традиції, що були накопичені упродовж століть та володіють величезним педагогічним потенціалом.

Важливою, на наш погляд, є думка Ю. Завалевського про те, що «громадянську особистість виховує не вихователь, а власне виховна діяльність, яку педагог організовує, і саме у партнерській діяльності

вчитель має шукати точки зіткнення і налагоджує тісну взаємодію з учнями» [4, с. 125].

Н. Дерев'янко поняття «громадянське виховання учнів» визначає як «спільну творчу діяльність, взаємодію вчителів, батьків, вихователів та їх вихованців-учнів, яка стимулює розвиток у школярів кращих громадянських якостей через забезпечення необхідних умов для ефективного функціонування механізму внутрішньої ціннісно-нормативної регуляції поведінки особи та включення їх у різноманітні громадянські відносини» [3, с. 44]. В організації громадянського виховання учнів, на думку вченої, пріоритетна роль відводиться активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, а саме: ситуаційно-рольовим іграм, соціограмі, «відкритій трибуні», соціально-психологічним тренінгам, інтелектуальним аукціонам, мозковим атакам, аналізу соціальних ситуацій тощо.

В свою чергу, Н. Рогальська зауважує, що «громадянське виховання доцільно розглядати як таке, що поєднує в собі патріотичне, правове та моральне виховання особистості» [5, с. 84]. У роботах вченої послідовно проводиться думка про те, що виховання громадян, які знають свої права і обов'язки, мають національну самосвідомість, дотримуються у життєдіяльності гуманістичної моралі – вимога сьогодення.

Отже, саме життя ставить завдання – виховувати дітей як громадян, які люблять свою Батьківщину – Україну, свій народ, мають національну самосвідомість, гуманістичну мораль, знають свої права і свободи, вміють ними керуватися у своїй життєдіяльності.

Таким чином, практика роботи кращих педагогічних колективів підтверджує, що творчі, відповідно підготовлені педагоги, вміло проектують розвиток громадянських якостей дітей і прагнуть, щоб їхні вихованці не тільки усвідомлювали певні морально-правові категорії, а й прагнули до їх реалізації у своїй поведінці у довкіллі.

Як стверджує Ю. Руденко, вже у початкових класах цілеспрямовано формуються основи системи знань про Україну-Батьківщину, героїчні подвиги предків [6]. В цей час учні повинні збагатитися духовними цінностями, закодованими в кращих творах фольклору, дитячих письменників. Діти мають ґрунтовно знати доступні їхньому віку українські і пісні, казки, легенди, колядки, щедрівки, народні ігри тощо. У процесі патріотичного виховання особливе значення має пізнання дітьми важливих епізодів із історії рідного народу, з життя і боротьби з ворогами видатних синів Вітчизни – богатирів, витязів, і славних воїнів-козаків. Усе це допомагає дитину «вводити в коло духовного життя нації» [6]. Герої казок, пісень дум та інших народних творів пробуджують глибокі і добрі почуття, викликають гордість за героїчне минуле, надихають на корисні справи, гуманне ставлення до інших людей.

Сучасна українська педагогіка спирається на багату спадщину, на кращі традиції у вихованні громадян. Протягом останніх років у нашій країні вжито чимало заходів із впровадження системи громадянської освіти: випущено експериментальні підручники «Ми – громадяни України», «Мистецтво жити в громаді», «Вчимося бути громадянами», «Вчимося обирати», «Живемо за правилами», які розроблені, надруковані завдяки Всеукраїнській асоціації вчителів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба» і нині проходять апробацію, у загальноосвітніх школах також діють експериментальні майданчики, проводяться конференції та семінари, Академією педагогічних наук України розроблено проект концепції громадянського виховання. Питання громадянської освіти знайшли відображення у проекті концепції дванадцятирічної освіти. Незважаючи на відмінність підходів, методик та масштабу національних систем громадянської освіти, єдиною залишається їхня мета – виховання громадянина, який цінує та готовий відстоювати ідеали свободи, демократичні цінності й права людини.

Відтак, теоретичний аналіз зазначеної проблеми дозволяє нам зробити висновок про те, що безперечно, українська молодь завжди потребувала готовності до життя у відкритому демократичному суспільстві, соціальної активності, громадянської компетентності, усвідомлення своєї ролі в житті та впевненості в тому, що вона може позитивно впливати на зміни в соціумі. На вирішення цих проблем у всі часи спрямована робота різних ланок суспільства, перш за все – освітньої системи. Саме тому проблема громадянського виховання школярів завжди знаходилася в центрі уваги всіх педагогів, які поступово спрямовували підростаючу особистість до вибору громадянських цінностей, стимулювали її бажання самовдосконалюватись, готували її до повноцінного життя у громадянському демократичному суспільстві.

Список використаної літератури

1. Виховання громадянина: Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти : навч.-метод. посіб. / П. Ігнатенко, В. Поплужний, Н. Косарєва, Л. Крицька. – К. : ІЗМН, 1997. – 252 с. **2. Грушевський М. С.** На порозі нової України. Гадки і мрії / М. С. Грушевський // Великий Українець. – К., 1991. – С. 33. **3. Дерев'янко Н.** Теоретичні засади формування громадянської культури школярів / Н. Дерев'янко; за ред. В. Костіва. – Івано-Франківськ : Плай, 2002. – 199 с. **4. Завалевський Ю. І.** Формування громадянської спрямованості старшокласників у виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів: дис. канд. пед. наук : 13.00.07 / Юрій Іванович Завалевський. – К., 2003. – 199 с. **5. Рогальська Н. В.** Теорія та практика правового виховання дітей у навчально-виховному комплексі «Школа – дошкільний навчальний заклад» / Н. В. Рогальська // Науково-практичні засади організації освітнього простору в навчально-виховному комплексі «Школа – дошкільний навчальний заклад». – К. : Міленіум, 2005. – С.

82–98. **6. Руденко Ю.** Патріотичне виховання учнівської молоді / Ю. Руденко // Освіта. – 2001. – 22-29 серпня. – С. 11–15. **7. Сухомлинський В. О.** Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори: В 5-ти. – К. : Рад. школа, 1997. – Т. 3. – 670 с.

Іванова А. Проблема громадянського виховання у вітчизняній педагогіці

В статті надається теоретичний аналіз проблеми громадянського виховання підростаючого покоління у вітчизняній педагогіці, розглянуто різні підходи до визначення поняття «громадянське виховання», відповідно до того, що в розвитку теорії та практики громадянського виховання його цілі та задачі були неоднозначними та визначались умовами розвитку суспільства. Автор звертає особливу увагу на сучасний стан проблеми та аналіз останніх досліджень.

Ключові слова: громадянське виховання, громадянин, громадянськість, молодші школярі.

Иванова А. Проблема гражданского воспитания в отечественной педагогике

В статье надается теоретический анализ проблемы гражданского воспитания подрастающего поколения в отечественной педагогике, рассмотрены различные подходы к определению понятия «гражданское воспитание», в соответствии с тем, что в развитии теории и практики гражданского воспитания его цели и задачи были неоднозначными и определялись условиями развития общества. Автор обращает особое внимание на современное состояние проблемы и анализ последних исследований.

Ключевые слова: гражданское воспитание, гражданин, гражданственность, младшие школьники.

Ivanova A. The Problem of Civic Education in the Domestic Pedagogy is Considered

The theoretical analysis of the problem of civic education of the younger generation in the domestic pedagogy is considered, different approaches to the definition of "civic education", according to the fact that the development of the theory and practice of civic education of its goals and objectives have been defined and ambiguous conditions of society. The author pays particular attention to the current state of the problem and analysis of recent research.

Key words: civic education, citizen, citizenship, children of the primary school age.

УДК [373.3.016:502.2]:004

І. Лисак

ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Зміни середовища, нові вимоги, що пред'являються до людини у глобальному світі, де за останні двадцять років сталися воістину революційні зміни, з точки зору пошуку, зберігання, захисту, обробки, представлення інформації однозначно вплинули на зміни не тільки в поведінці, але й у самій ментальності підростаючого покоління. Завдання сучасної педагогіки – пошук відповідей на виклики, які ставлять перед на ми самі діти, які вже використовують комп'ютери й Інтернет для задоволення власних інтелектуальних потреб. Сучасні тенденції розвитку суспільства вимагають залучення до освітнього процесу нових технологій навчання та виховання підростаючого покоління.

Відтак, в умовах стрімкої зміни інформаційних потоків і використовуваних технологій, проблема використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках в початковій школі та підвищення інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вчителів початкових класів набуває більшого значення. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) підтримують незмінне природне устремління дитини до пізнання навколишнього світу й самого себе.

У психолого-педагогічній літературі проблемі використання ІКТ на уроках в початковій школі присвячено роботи Н. Бібік, О. Савченко, М. Гордійчук, О. Кивлюк, В. Крутій, М. Севастюк, О. Снігур, І. Мужикової, І. Парасюк, С. Ратовської, І. Смирнової, О. Суховірського, Н. Полькою, Л. Ткаченко, В. Томашевського, В. Фадєєва, О. Шиманта інших. Зокрема питанню використання ІКТ на уроках природознавства присвячені роботи Т. Федорова, І.Чижевської, Е. Колодкіна.

Метою статті є обґрунтування основ використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках в початковій школі.

Аналіз факторів як позитивних, так і негативних, що супроводжують, на думку дослідників, використання ІКТ, свідчить про те, що вони надають можливості вчителям та батькам для розвитку загальних здібностей дітей із використанням широкого спектру досягнень світової культури. Є велика кількість комп'ютерних енциклопедій, досконалих навчаючих програм, ілюстрованих комп'ютерних книг, навчальних ігор, що розвивають здібності дитини. Але саме по собі це багатство без участі старших, без праці дорослої людини, залученої до процесу виховання дитини, без консультацій з фахівцями, не навчить дитину [3]. З розвитком і поширенням новітніх технологій виникла проблема формування здатності вчителя застосувати ці технології у процесі вивчення різних навчальних предметів в

початковій школі.

Сучасний урок в початковій школі вимагає додаткових засобів навчання, які сприятимуть посиленню інтересу дітей до навчання. Саме тому, сучасні комп'ютерні технології присутні майже на кожному уроці. Розглянемо можливості використання ІКТ в початковій школі на прикладі освітньої галузі „Природознавство". Адже уроки природознавства мають значний потенціал для застосування ІКТ з їх необмеженими можливостями. Використання даних технологій активізує пізнавальну діяльність учнів, допомагає побачити своїми очима незвичайні рослини і тварин, відправитися в захоплюючі подорожі.

Перед учителями початкових класів відкриваються такі можливості застосування ІКТ при підготовці до уроків природознавства:

1. Пошук та добір навчального матеріалу в мережі Інтернет:

– зображення об'єктів природи, карти, схеми тощо;

– документальні фільми, мультфільми („Уроки живої природи");

– цікаві факти;

– текстовий навчальний матеріал (вірші, загадки та ін.);

– навчальні ігри і т.д.

2. Створення дидактичного матеріалу:

– інтерактивні картки із завданнями (наприклад: створення харчових ланцюжків, встановлення залежностей у природі тощо);

– складання динамічних схем та моделей (наприклад: динамічна схема будови річки, модель Сонячної системи;

– використання мультимедійних наочних посібників тощо.

3. Унаочнення матеріалу шляхом мультимедіа:

– віртуальні подорожі світом та Україною („Найбільші річки та озера України");

– явища природи („Кругообіг води в природі");

– наочний супровід тексту підручника [6, с. 41 – 43].

Метою освітньої галузі „Природознавство" є формування природознавчої компетентності учня шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики. Щоб досягти цієї мети, необхідно забезпечити потреби суспільства у вчителях початкової школи, які не тільки добре володіють теоретичними знаннями, а й володіють навичками застосування інформаційно-комунікаційних технологій, а саме:

– вільно використовувати ІКТ в якості інструментарію формування універсальних навчальних дій в учнів початкових класів;

– розвивати та формувати ІКТ-компетентність молодших школярів;

– забезпечувати інтегративний підхід в багатопредметній навчальній діяльності на основі використання електронних освітніх ресурсів;

– здійснювати поступову інтеграцію молодших школярів до інформаційно-комунікаційного освітнього середовища з урахуванням вікових особливостей учнів, принципів і норм збереження їхнього здоров'я;

– самостійно оволодівати новими програмними продуктами та підвищувати власний професійний рівень;

– добирати чи самостійно розробляти інформаційно-методичне забезпечення організаційного та навчально-виховного процесу початкової школи [3, с. 55].

Українськими вченими було розкрито зміст ключових компетентностей під час застосування інформаційних і комунікаційних технологій [4, с. 19]. Вони передбачають здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства.

Цікавим для нашого дослідження є робота М. Жалдака, який зазначає: „Широке використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання в педагогічній освіті формує у майбутнього вчителя перспективну орієнтацію в умовах інформатизації суспільства, надає йому широкий арсенал сучасних методологічних підходів і технологій оволодіння знаннями в процесі побудови цілісної картини світу, серед яких – системний підхід, методологія комп'ютерного моделювання та комп'ютерних експериментів, навчальних та наукових досліджень тощо" [2, с. 177].

В роботі С. Литвинової визначено умови ефективного формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів початкових класів:

– підвищення рівня сформованості інформаційно-комунікаційної культури;

– тренінгова система навчання вчителів;

– системне використання набутих навичок у педагогічній практиці;

– участь у конкурсах, конференціях, семінарах;

– неперервна освіта впродовж всього життя.

Крім того, необхідно створити такі умови для формування інформаційно-комінікаціїйної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, щоб він мав можливість працювати та розвивати дану компетентність самостійно у будь-який час. Ця вимога може бути виконаною лише за умови використання інформаційних технологій для подання навчального матеріалу (засоби мультимедіа, гіпермедіа, комп'ютерна графіка тощо), накопичування та аналізу досягнень учнів (бази даних про учнів, доступ до різноманітних матеріалів через мережу Інтернет тощо) [5].

Для ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі майбутні вчителі початкових класів

мають опанувати основи необхідних знань і накопичити особистий досвід практичного використання комп'ютерних технологій, мати загальнокультурну і методичну підготовку з їх застосування у навчальному процесі. Разом з тим майбутній вчитель початкових класів має бути грамотним користувачем персонального комп'ютера, який володіє навичками варіативного використання різного програмного забезпечення. Це стосується і педагогічних програмних засобів, спеціально розроблених чи адаптованих для застосування в навчальному процесі початкової школи. Також він повинен мати достатню базу знань, умінь, навичок і виражену мотивацію до постійного вдосконалення своїх знань.

Відтак, організовуючи процес навчання майбутніх вчителів початкових класів через інформаційно-комунікаційну компетентність, ми формуємо здатність учителів застосовувати набуті знання з ІКТ у навчально-виховному процесі, спрямовуючи його на розвиток особистості учня. Основою ефективного використання інформаційно-комунікаційні технології на уроках природознавства та й в загалі в навчальному процесі початкової школи, виступає інформаційно-комунікативна компетентність вчителя. Педагог має не тільки добре знати зміст предмету, методику його навчання , вікові та психологічні особливості учнів молодших класів, а й володіти методикою проведення комп'ютерно-орієнтованих уроків з теми, що подається. Саме тому, подальшого більш глибокого та детальнішого вивчення потребує питання про перепідготовку вчителів початкових класів, які мають великий досвід роботи, але недостатньо володіють інформаційними та комунікаційними технологіями для впровадження сучасних освітніх стандартів.

Список використаної літератури

1. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В. П. Беспалько. – М. : Высш.шк., 1995. – 212 с. **2. Жалдак М. І.** Комп'ютер на уроках математики : посіб. Для вчителів / Мирослав Іванович Жалдак. – К. : Техніка, 1997. – 303 с. **3**. **Зайцева С. А**. Теоретико-методологические основы подготовки учителя начальних классов в области современных информационных и коммуникационных технологий : [монографія] / С. А. Зайцева. – Шуя : Изд-во ГОУ ВПО „ШГПУ", 2011. – 166 с. **4. Компетентнісний** підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : „К.І.С.", 2004. – 112 с. **5. Семеріков С. О.** Фундаменталізація навчання інформативних дисциплін у вищій школі : [монографія] / С. О. Семеріков ; наук. ред. акад. АПН України, доктор пед. наук, проф. М. І. Жалдак. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 340 с. **6. Хомич С.** Використання мультимедійних засобів у навчально-виховному процесі початкової школи / С. Хомич // Початкова школа. – 2010. – №11. – С. 41 – 43.

Лисак І. Основи використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках в початковій школі

У статті розглядаються основи використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках в початковій школі. Розглянуті можливості та особливості використання ІКТ на уроках природознавства. Автор звертає увагу на питання готовності вчителів початкових класів до використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках та при підготовці до них, аналізує необхідні вміння та навички застосування ІКТ у педагогічній діяльності.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, молодші школярі, урок.

Лысак И. Основы использования информационно-коммуникативных технологий на уроках в начальной школе

В статье рассматриваются основы использования информационно-коммуникационных технологий на уроках в начальной школе. Рассмотрены возможности использования ИКТ на уроках природоведения. Автор обращает внимание на вопрос готовности учителя начальных классов к использованию информационно-коммуникационных технологий на уроках и при подготовке к ним, анализирует необходимые умения и навыки использования ИКТ в педагогической деятельности.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, младшие школьники, урок.

Lusak I. The Basics of Using of ICT in the Natural History Lesson in Eementary School

The basics of using ICT in the natural history lesson in elementary school are considered in the article. Opportunities and especially of using ICT in the in the natural history lesson are considered. The author draws attention to the readiness of primary school teachers to use information and communication technologies in the classroom and in preparing them, analyzes necessary skills application of ICT in teaching activities.

Key words: ICT, children of primary school age, lesson.

УДК 373.3 : 001.891

Г. Суряднова

САМОСТІЙНА ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ ЯК ПРОЯВ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сьогоднішнє суспільство висуває цілий ряд вимог до своїх громадян: це повинні бути сучасно освічені, творчі люди, які можуть самостійно приймати рішення, прогнозуючи їх можливі наслідки, здатні до співпраці, відрізняються мобільністю, конструктивністю, володіють розвиненим почуттям відповідальності. У зв'язку з цим школа повинна стати найважливішим фактором формування нових життєвих установок.

Загальноосвітній школі належить виробити в учнів не тільки універсальні знання, вміння, навички, а й досвід самостійної діяльності й особистої відповідальності. Вихованню таких якостей особистості школярів і формуванню у них ключових компетенцій сприяє самостійна дослідницька діяльність.

Поняття дослідницької діяльності з науки педагогіки міцно увійшло в педагогічну практику. Видатний педагог В. Сухомлинський казав: „Будемо вчити дитину думати, відкриємо перед нею першоджерело думки – навколишній світ. Дамо їй найбільшу людську радість – радість пізнання" [7, 5]. Ці слова розкривають суть „відкриття світу" дитиною в найширшому розумінні. Призначення вчителя – бути у ролі ведучого до відкриттів, до пізнання нового.

Саме в початковій школі повинен закладатися фундамент умінь, знань і навичок активної, творчої, самостійної діяльності учнів, прийомів аналізу, синтезу та оцінки результатів своєї діяльності й дослідницька робота – один з найважливіших шляхів у вирішенні даної проблеми.

Самостійна дослідницька діяльність – це спеціально організована пізнавальна творча діяльність учнів, що характеризується цілеспрямованістю, активністю, предметністю, вмотивованістю та свідомістю, результатом якої є формування пізнавальних мотивів, дослідницьких умінь, суб'єктивно нових для учнів знань або способів діяльності та творчої активності дітей на уроках.

Особливий розвиток ідея дослідного навчання отримала в кінці XIX – початку XX століття – в період утвердження реформаторської, прогресивної педагогіки в Західній Європі, Росії та США. Це було часом не звичайного захоплення висловленими раніше ідеями „вільного виховання", а активного впровадження в практику принципово нових підходів до навчання. Критикуючи стару гербартовську шкільну систему за авторитарність, односторонній „інтелектуалізм", „книжну науку" найбільш передові педагоги і дитячі психологи наполягали на необхідності створення нової „активної школи", „школи дії".

Необхідність активного використання в освіті дослідницького підходу обґрунтував відомий російський педагог К. Вентцель. Він був послідовним прихильником ідеї ,,вільного виховання". Надаючи виняткового значення дослідницькій поведінці дитини та її застосування в навчанні, він писав про те, що на дитину треба дивитися не як на учня, а як на маленького ,,шукача істини". Закликав підтримувати й ,,живити в ньому дух невгамовного шукання істини". К. Вентцель підкреслював, що педагогам слід намагатися самим являти для дитини приклад дослідної поведінки, створювати ситуації особистої та опосередкованої (за допомогою книг) взаємодії з великими мислителями та науковими діячами, ,,в яких живий цей дух великого шукання істини" [2, 43].

У вітчизняній практиці (радянська школа 1920 – 1930-х років) широко використовувався досвід дослідницького навчання та метод проектів І. Свадковською, А. Пінкевичем та ін., ,,метод шукань" – Б. Всесвятським. Б. Райков увів у педагогіку поняття ,,дослідницький метод", під яким розуміється метод умовиводів від конкретних фактів, самостійно спостережуваних учнями або відтворюваних ними на досвіді.

У другій половині ХХ століття питанням дослідницького методу присвячені роботи таких відомих дидактів і методистів, як М. Скаткіна, І. Лернера, С. Шаповаленко. У просуванні ідей дослідницького навчання значну роль зіграли теорія розвивального навчання Д. Ельконіна, В. Давидова, проблемне навчання та дослідницькі методи (А. Матюшкін, М. Махмутов), дослідницьке навчання через прилучення учня до дослідницької діяльності (А. Леонтович, А. Обухів та ін.), навчання через протидію (А. Підд'яков), розвиток обдарованості засобами дослідницького навчання (А. Савенков, Н. Шумакова та ін.)

Сутність дослідницької діяльності, з точки зору А. Плигіна, передбачає ,,активну пізнавальну позицію, пов'язану з періодичним і тривалим внутрішнім пошуком, глибоко осмисленою і творчою переробкою інформації наукового характеру, роботою розумових процесів в особливому режимі аналітико-прогностичної властивості, дією шляхом ,,проб і помилок", особистими і особистісними відкриттями. Цим вона відрізняється від евристичного і проблемного навчання, перебуваючи з ними в тісному взаємозв'язку й одній групі освітніх технологій" [2, 53].

Мета навчально-дослідницької діяльності, за І. Бойковою, – ,,формування готовності учнів до дослідницької роботи, в тому числі вироблення у них дослідницьких умінь, творчої активності, самостійності" [1, 7] .

А. Савенков звертає увагу на те, що ,,головне завдання навчально-дослідницької діяльності в освіті – розвивати природну потребу дитини в пізнанні, удосконалювати його дослідницькі здібності. А упаковувати в голови дітей стереотипи, які ми самі вважаємо ,,соціально цінними", – інша задача. Зрідка їх можна поєднувати, але зловживати цим не варто" [4, 98].

А. Савенков, підкреслюючи, що у фундаменті дослідної поведінки лежить психічна потреба в пошукової активності в умовах невизначеної ситуації, дає таке визначення: „Дослідницьку діяльність слід розглядати як особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, породжений у результаті функціонування механізмів пошукової активності та споруджений на базі дослідницької поведінки. Вона логічно включає в себе мотивуючі чинники (пошукову активність) дослідницької поведінки й механізми її здійснення" [3, 315] .

На сьогоднішній день ми не маємо загальноприйнятого визначення, значення та цілей дослідницької діяльності учнів, так як кожен учений, педагог чи методист визначає її по-різному, проте, підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що дослідницька діяльність учнів – це, перш за все, творча діяльність, спрямована на осягнення навколишнього світу, відкриття дітьми нових для них знань і способів діяльності.

Самостійна дослідницька діяльність учнів виступає як прояв творчої активності дітей на уроках, яка покликана, по-перше, забезпечити теоретичне використання нових знань; по-друге, заволодіти методами наукового пізнання в процесі пошуку цих методів та їх використання; по-третє, сприяє формуванню рис творчої діяльності; по-четверте, є умовою формування повноцінних, добре засвоєних знань й формуванню досвіду творчої діяльності.

Маючи на увазі ці функції, сутність дослідної діяльності можна також визначити як спосіб організації пошукової, творчої діяльності учнів, що направлена на вирішення нових для них проблем. Учні вирішують проблеми, які вже були досліджені суспільством, наукою та є новими тільки для школярів. Учитель пропонує ту чи іншу проблему для самостійного дослідження, знаючи її результати, етапи вирішення й риси, які необхідно проявити у процесі її розв'язання.

Рівень, форму, час дослідження вчитель визначає залежно від віку учнів і конкретних педагогічних завдань. Формування дослідницьких умінь, як правило, проходить у кілька етапів.

Перший етап відповідає першому класу початкової школи. Завдання збагачення дослідницького досвіду першокласників включають в себе:

- підтримка дослідницької активності школярів на основі наявних уявлень;
- розвиток умінь ставити питання, висловлювати припущення, спостерігати, складати предметні моделі;
- формування початкових уявлень про діяльність дослідника.

Для вирішення завдань використовуються такі методи і способи діяльності: в урочної діяльності – колективний навчальний діалог, розгляд предметів, створення проблемних ситуацій, читання-розглядання, колективне моделювання; у позаурочній діяльності – ігри-заняття, спільне з дитиною визначення її власних інтересів,

індивідуальне складання схем, виконання моделей з різних матеріалів, екскурсії, виставки дитячих робіт.

Другий етап – другий клас початкової школи –орієнтований:

• на придбання нових уявлень про особливості діяльності дослідника;

• на розвиток умінь визначати тему дослідження, аналізувати, порівнювати, формулювати висновки, оформляти результати дослідження;

• на підтримку ініціативи, активності й самостійності школярів.

Третій етап відповідає третьому та четвертому класу початкової школи. На даному етапі навчання в центрі уваги має стати збагачення дослідницького досвіду школярів через подальше накопичення уявлень про дослідницьку діяльність, її засоби, усвідомлення логіки дослідження та розвиток дослідницьких умінь. У порівнянні з попередніми етапами навчання, ускладнення діяльності полягає у збільшенні складності навчально-дослідних завдань, у переорієнтації процесу утворення на постановку й вирішення самими школярами дослідницьких завдань, у розгорненні й усвідомленості міркувань, узагальнень і висновків. З урахуванням особливостей даного етапу виділяються відповідні методи і способи діяльності школярів: міні-дослідження, уроки-дослідження, індивідуальне виконання та захист дослідницьких робіт, спостереження, анкетування, експеримент та інші.

У процесі включення молодших школярів у дослідницьку діяльність перед учителем постає проблема організації вирішення єдиних дослідницьких завдань при різному рівні розвитку дослідницького досвіду учнів. У вирішенні цієї проблеми слід виходити з того, що необхідно підбирати такі прийоми й форми роботи, в яких учні змогли б проявити та збагатити свій індивідуальний дослідницький досвід.

Найзручніше організовувати дослідницьку діяльність на уроках природознавства, оскільки цьому сприяє сам досліджуваний матеріал. Але й на інших предметах це можливо.

Дослідницька діяльність молодших школярів може бути дуже різноманітною. Часто при її проведенні використовуються інформаційно-комунікаційні технології. Це пошук інформації в Інтернеті, і оформлення результатів роботи у вигляді мультимедійної презентації. Безсумнівно, оволодіння учнями ІКТ відповідає сучасним завданням навчання. Але слід відзначити ще один момент: для організації дослідницької діяльності учнів учитель сам повинен бути дослідником.

Отже, організація дослідницької діяльності молодших школярів – це процес управління підготовкою, методичним і ресурсним забезпеченням та проведенням учнями досліджень, реалізацією їх результатів. Це серйозна, складна робота, що вимагає від педагога високого рівня знань, доброго володіння методиками дослідження живих об’єктів, наявності солідної наукової бібліотеки, бажання поглиблено працювати з учнями в області тих чи інших наук.

До загальних принципів організації навчального процесу, що забезпечує розвиток дослідницької діяльності учнів, можна віднести:

- педагогічне керівництво у створенні мотивів і стимулів до навчання;
- прищеплення інтересу до досліджуваному об'єкт;
- озброєння учнів необхідними прийомами пізнавально-пошукової діяльності;
- систематичне здійснення принципу індивідуалізації в навчанні;
- широке використання технічних і наочних засобів навчання;
- впровадження в практику роботи і систематичне використання комп'ютерних технологій;
- розробка творчих завдань, що вимагають нестандартних рішень і самостійного пошуку джерел інформації;
- поєднання та з'єднання дидактично й методично обґрунтованих методів, що сприяють розвитку пізнавальної діяльності та творчих здібностей учнів.

Сьогодні самостійна дослідницька діяльність учнів повинна починатися з перших днів перебування дитини в школі, для чого необхідного створити такі умови, за яких він сам відкриває для себе невідоме в науці.

Список використаної літератури

1. Бойкова И. Н. Организация исследовательской деятельности младших школьников / И. Н. Бойкова // Начальная школа «плюс До и После». – 2009. – № 11. **2. Вентцель К. Н.** Свободное воспитание : сб. избр. тр. / К. Н. Вентцель; сост. Л. Д. Филоненко. – М. : АПО, 1993. – 170с. **3. Плигин А. Л.** Исследовательская деятельность школьников в модели личностно-ориентированного образования / А. Л. Плигин // Исследовательская деятельность школьников. – 2005. – № 4. **4. Савенков А. И.** Психологические основы исследовательского подхода к обучению / А. И. Савенков. – М. : Просвещение, 2006. – 432 с. **5. Савенков А. И**. Учим детей выдвигать гипотезы и задавать вопросы / А. И. Савенков // Одарённый ребенок. – 2003. – № 2. **6. Савченко О. Я.** Дидактика початкової школи: підручник для початкової школи/ О. Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 416 с. **7. Сухомлинский В. А.** Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. – К. : Рад. шк., 1988. – 272 с.

Суряднова Г. Самостійна дослідницька діяльність учнів як прояв творчої активності на уроках у початковій школі

У статті висвітлюються питання самостійної дослідницької діяльності учнів як прояву творчої активності на уроках у початковій школі. У статті подається аналіз літератури з проблеми дослідження, аналізується значення й функції самостійної дослідницької діяльності учнів, розкриваються принципи її організації та основні етапи формування дослідницьких умінь у молодших школярів, подаються

основні завдання збагачення дослідницького досвіду першокласників, а також методи й способи діяльності для вирішення цих завдань.

Ключові слова: дослідницька діяльність, творча активність, дослідницькі уміння, початкова школа.

Суряднова А. Самостоятельная исследовательская деятельность учеников как проявление творческой активности на уроках в начальной школе

В статье освещаются вопросы самостоятельной исследовательской деятельности учеников как проявление творческой активности на уроках в начальной школе. В статье подается анализ литературы по проблеме исследования, анализируется значение и функции самостоятельной исследовательской деятельности учеников, раскрываются принципы ее организации и основные этапы формирования исследовательских умений у младших школьников, подаются основные задачи обогащения исследовательского опыта первоклассников, а также методы и способы деятельности для решения этих задач.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, творческая активность, исследовательские умения, начальная школа.

Suryadnova A. Independent Research Student Activity as a Manifestation of Creative Activity in the Classroom in a Primary School

The article highlights the questions of independent research students as a manifestation of creative activity in the classroom in an elementary school, served on the problem analysis of the literature study, analyze the meaning and function of independent research activities of students, revealed principles of its organization and the main stages of the research skills of the younger schoolchildren, serves basic task enrichment research experience first-graders, and the exact same methods and ways of working to address these tasks.

Key words: research activity, creative activity, research abilities, primary school.

УДК 373.014.68

Н. Сутчук

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ РОБОТИ З БАТЬКАМИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сьогодні серед педагогів спостерігається підвищена увага до родини, сім'ї, оскільки саме сім'я є першим осередком становлення особистості. Школа завжди прагнула до того, щоб включити сім'ю у

виховання дітей, при цьому беручи на себе частку тих проблем, які повинна вирішувати сім'я.

На сучасному етапі виникла гостра необхідність глибокого вивчення й коригування атмосфери сімейного життя. Сім'я потребує кваліфікованої допомоги з боку школи, громадськості в питаннях виховання молодших школярів. Тому, діяльність педагогів не може бути високоефективною, якщо немає тісного контакту з батьками. Нові світоглядні орієнтири, які постають нині перед людством, актуалізують проблему взаємозв'язку шкільного та сімейно-родинного виховання школярів.

Зміст роботи вчителя початкових класів з батьками включає три основні блоки: підвищення рівня психолого-педагогічних знань батьків, залучення батьків до навчально-виховного процесу, участь батьків в управлінні навчальним закладом.

У практиці навчального закладу найчастіше використовуються традиційні форми й методи роботи з батьками: масові, групові та індивідуальні. Всі вони спрямовані на підвищення рівня педагогічної культури батьків, на зміцнення взаємодії початкової школи та сім'ї, на посилення її виховного потенціалу, а також на залучення батьків до виховання учнів.

Окрім традиційних форм роботи існують нетрадиційні форми роботи вчителя початкових класів з батьками учнів. Дослідженням питань нетрадиційних форм роботи з батьками займалися такі науковці, як Т. Вороніна, І. Горбач, Т. Кравченко, О. Ластівка, М. Пащенко, І. Рибальченко, М. Стеценко, Ю. Шукович та інші.

Метою нашої статті є висвітлення теоретичних основ нетрадиційних форм роботи вчителя початкових класів з батьками учнів у сучасному освітньому закладі.

До нетрадиційних форм роботи з батьками належать: тематичні консультації, батьківські читання, батьківські вечори, батьківські ринги, батьківська пошта, батьківські скриньки, батьківські тренінги.

У кожному класі є учні й сім'ї, які переживають ту саму проблему, знають певних труднощів особистісного й навчального плану. Іноді ці проблеми носять настільки конфіденційний характер, що їх можна вирішити лише в колі тих людей, яких ця проблема поєднує, і розуміння проблеми й один одного спрямоване на її спільне вирішення. Для того, щоб тематична консультація відбулася, батьки повинні бути переконані в тому, що ця проблема стосується їх й вимагає невідкладного вирішення. Краще батьків запрошувати для участі у таких тематичних консультаціях за допомогою спеціальних запрошень. У тематичній консультації повинні брати участь фахівці, які можуть допомогти знайти оптимальний варіант вирішення проблеми, зокрема соціальний педагог, психолог, сексолог, представник правоохоронних органів тощо. У ході тематичної консультації батьки повинні одержати

рекомендації з питань, які їх хвилюють. Ці рекомендації можуть бути письмовими або усними.

Запропонована нами орієнтовна тематика консультацій для батьків, на наш погляд, є дуже сьогодні актуальною:

1. Дитина не хоче вчитися. Як їй допомогти?
2. Погана пам'ять дитини. Як її розвивати?
3. Покарання дітей. Якими їм бути?
4. Тривожність дітей. До чого вона може призвести?
5. Талановита дитина в сім'ї.
6. Дитина та комп'ютер. За чи проти?
7. Моральні цінності в сім'ї.

Не тільки слухати лекції педагогів, а й вивчати літературу з проблеми й брати участь у її обговоренні дає можливість така форма роботи як батьківські читання. Батьківські читання – дуже своєрідна форма роботи з батьками, що дає їм можливість не тільки слухати лекції педагогів, але й самостійно вивчати літературу з проблеми. Батьківські читання допомагають багатьом сучасним батькам переглянути свої погляди на виховання, познайомитися з традиціями виховання дітей в інших родинах, по-іншому подивитися на свою дитину і своє ставлення до неї. У ході батьківських читань можна формувати батьківську культуру, кругозір у межах певної проблеми [1, с.65]. Батьківські читання можна організовувати на перших зборах на початку навчального року, коли батьки визначають питання з педагогіки або психології, які їх найбільше хвилюють. Учитель збирає інформацію й аналізує її. Разом зі шкільним бібліотекарем та іншими фахівцями визначаються книги, за допомогою яких можна одержати відповідь на поставлене запитання. Батьки читають книги, а потім використовують рекомендовану літературу в батьківських читаннях. Особливістю батьківських читань є те, що, аналізуючи книгу, батьки повинні викласти власне розуміння проблеми і знайти підхід до її вирішення після прочитання книги.

Прекрасно здружує батьків класу батьківські вечори. Батьківські вечори – форма роботи, яка чудово згуртовує батьківський колектив: такі вечори проводяться в класі один-два рази на рік у присутності дітей або без них; це свято спілкування з батьками друзів дитини, свято спогадів власного дитинства й дитинства своєї дитини; це пошук відповідей на запитання, які ставить перед батьками життя. Батьківський вечір – це нагода класному керівникові знайти однодумців і помічників у вихованні дітей і формуванні дитячого колективу [1, с.66]. Батьківські вечори проводяться в класі 2-3 рази на рік без присутності дітей (можна з дітьми). Теми батьківських вечорів можуть бути різними. Головне – вони повинні вчити слухати й чути один одного, самого себе. Орієнтовними темами батьківських вечорів можуть бути такі: „Перші книжки дитини", „Друзі моєї дитини", „Свята нашої сім'ї" та ін.

Батьківські ринги – одна з дискусійних форм спілкування батьків і формування батьківського колективу. Батьківський ринг готується у

вигляді відповідей на запитання з педагогічних проблем. Питання обирають самі батьки. На одне запитання відповідають дві сім'ї. У них можуть бути різні позиції, різні думки. Інша частина аудиторії в полеміку не вступає, а лише підтримує думки сімей оплесками. Експертами в батьківських рингах виступають учні класу, визначаючи, яка сім'я у відповідях на запитання була найбільш близька до правильного трактування [2, с.55].

,,Батьківська пошта" – нетрадиційна форма спілкування з родиною. Під час використання такої форми роботи враховується зайнятість батьків. Будь - який член родини має можливість у короткій записці висловити сумніви з приводу методів виховання своєї дитини, звернутися по допомогу до конкретного фахівця.

,,Батьківські скриньки" – форма робот, яка дозволяє батькам анонімно звернутися до любого з фахівців (психолога, соціального педагога та ін.) з питаннями, які є для них актуальними, а вчителю необхідно лише своєчасно відреагувати на запит батьків, підготувати консультацію, семінар або семінар-практикум.

Дуже популярною сьогодні є така форма роботи з батьками, як батьківські тренінги. Батьківські тренінги – це активна форма роботи з тими батьками, які усвідомлюють проблемні ситуації в сім'ї, хочуть змінити свою взаємодію з власною дитиною, зробити її відкритою і довірливою та розуміють необхідність придбання нових знань і умінь у вихованні власної дитини. Цікаві і добре організовані тренінги деколи можуть зробити неможливе там, де вже всі суспільні інститути відмовилися що-небудь робити. Величезне значення батьківських тренінгів має для тих батьків, які тільки почали набувати досвіду виховання дитини-школяра.

У батьківських тренінгах участь повинні брати по можливості обидва батьки. Від цього ефективність тренінгу зростає, і результати не примусять себе довго чекати. Батьківські тренінги будуть результативні ще і тоді, коли всі батьки стануть в них брати активну участь і регулярно відвідувати. Щоб тренінг мав кінцевий позитивний результат, він повинен включити 5-8 занять. Тренінг проводиться з групою, що складається з 12-15 чоловік. Як правило, тренінги проводяться психологом школи або людиною, яка має право проводити тренінгові заняття. У ході тренінгових занять з великим інтересом батьки виконують такі завдання, як ,,дитячі гримаси", ,,улюблена іграшка", ,,мій казковий образ", ,,дитячі ігри", ,,спогад дитинства", ,,фільм про мою сім'ю" [2, с. 68]. Такі завдання дозволяють по-новому поглянути на взаємини в своїй сім'ї, на власну авторитетність в очах дитини.

Якщо у вихованні окремих дітей класний керівник деколи зустрічається з нерозв'язними проблемами, можна запропонувати прийняти участь у тренінгу не тільки батькам, а й дітям. Сумісна участь у тренінгу дасть можливість батькам поглянути на деякі буденні ситуації очима самої дитини і відкрити для себе світ, в якому вона живе. За

результатом участі в тренінгу шкільний психолог проводить співбесіду з класним керівником і дає йому рекомендації щодо організації взаємодії з кожною дитиною, з кожною сім'єю. Виходячи з тих проблем, які склалися в сім'ї дитини, він розробляє серію вправ і проводить заняття з батьками і дітьми.

Ми пропонуємо завдання, які, на наш погляд, можна застосовувати під час проведення батьківського тренінгу.

Завдання 1. Учасники тренінгу усаджуються по колу і виконують завдання під назвою ,,Привіт". Кожний з учасників повинен сказати декілька приємних слів людині, що сидить поряд, закінчивши фразою: ,,Це мій тобі привіт". Час виконання завдання – 3 хвилини. Мета цього завдання налаштувати групу на спільну роботу, прийняти правила роботи групи під час тренінгу.

Завдання 2. Батькам і дітям пропонується спільно придумати свою емблему для участі в ігровому тренінгу і представити її всім разом. Час виконання завдання 5-6 хвилин. Мета цього завдання навчити спільно працювати.

Завдання 3. Учасникам ігрового тренінгу необхідно придумати собі нове ім'я на час занять. Кожен вибирає собі те ім'я, яке найбільш сподобалося. Час виконання завдання – 6-7 хвилин. Мета завдання забезпечити психологічне розвантаження учасників тренінгу.

Завдання 4. Учасники по колу продовжують фразу і називають свої асоціації на слово ,,дитинство". Потім тренер пропонує пограти в гру, в ході якої він називає початок фрази, а дорослі і діти повинні її продовжити. Наприклад, ,,в дитинстві можна... " (битися, грати, весело жити, плакати і т.д.). Якщо хтось з аргументом ,,битися" не згоден, він ляскає в долоні. Потім точно також необхідно виконати це завдання, але з фрази ,,в дитинстві не можна..." Час виконання завдання – 5-6 хвилин. Мета цього завдання відволіктися від реальної дійсності, відпочити, згадати дитинство.

Завдання 5. Учасникам пропонується трохи пофантазувати і уявити собі, що їм надається можливість полетіти на Марс. Вони можуть узяти з собою тільки один живий предмет, один неживий предмет і одну пам'ятну річ. Час виконання завдання – 10 хвилин. Це завдання розвиває фантазію, змушує замислитися над найважливішими людьми і речами в житті учасників тренінгу.

Завдання 6. ,,Подарунки". Кожен учасник групи відзначає день народження і одержує подарунки від друзів. Ведучий викликає іменинника в центр ігрової кімнати, і всі вручають йому імпровізовані подарунки з добрими побажаннями. Час виконання – 3-4 хвилини. Мета цього завдання підняти настрій кожному учаснику групи.

Завдання 7. ,,З особистої скриньки". Учасникам групи пропонується пригадати найщасливіші події в житті, перерахувати. Час виконання завдання – 6-7 хвилин [3, с.122-127]. Це завдання допомагає

зрозуміти, що в житті є багато щасливих подій і треба їх пам'ятати, допомагає визначити наявність позитивного мислення учасників.

Ритуал прощання. Діти і дорослі повертаються один до одного особою і говорять: „Спасибі за те, що ти був весь цей час поряд", потім потискують один одному руки. Або члени групи одержують маленькі сердечка з паперу, на яких кожен ставить свій підпис, і кожен пише саме значуще і важливе, на їх думку, слово для кожної людини. Наприклад: „Тримайся!", „Не бійся!", „Будь добрим!".

У групові тренінги потрібно привертати і важких дітей, і обдарованих, а також дітей, що важко переживають сімейні драми і що часто хворіють. Практика показує, що після тренінгу, який проводить класний керівник і психолог, багато дітей різко міняються в кращу сторону, у них з'являється мотивація навчання, інтерес до життя, бажання стати краще.

Велике значення така робота має і для класного керівника. Він близько дізнається учнів, має можливість познайомитися з сімейною ситуацією, спостерігаючи за батьками і дітьми в неформальній обстановці.

Кожне тренінгове заняття повинне аналізуватися, і лише після ретельного аналізу класний керівник вносить свої корективи в план проведення майбутніх занять. Якщо тренінг веде психолог, то доречно обговорити з ним отримані результати і визначити набір завдань для нового тренінгу.

Отже, ефективність виховання дитини сильно залежить від того, наскільки тісно взаємодіють школа і сім'я. Провідну роль в організації школи і родини відіграють класні керівники. Саме від їх роботи залежить те, наскільки сім'ї розуміють політику, що проводиться школою по відношенню до виховання, навчання дітей. А тому, традиційні, і нетрадиційні методи та форми взаємодії класного керівника з батьками учнів ставлять одну спільну мету – щастя підростаючої особистості, яка входить у сучасне культурне життя.

Список використаної літератури

1. Рибальченко І. М. Взаємодія з батьками : навч. вид. / І. М. Рибальченко. – Х. : Основа, 2007. – 208 с. **2. Сірант Н. П.** Як батьківські збори перетворити на збори батьків / Сірант Н. П. // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2012. – № 3. – С. 53–55. **3. Шквир О. Л.** Методика роботи класного керівника : навч. посібн. для вчителів поч. шк., студ. і виклад. фак.-тів підготовки майбутніх учителів поч. кл. вищ. пед. навч. закл. / О. Л. Шквир. – Хмельницький : ХГПІ, – 2002. – 134 с. **4. Кірдан О. Л.** Організація роботи класного керівника : навч.-метод. посібн. / О.Л. Кірдан. – К. : Науковий світ, – 2002. – 123 с.

Сутчук Н. Нетрадиційні форми роботи з батьками у початковій школі

У статті розкривається зміст підготовки вчителів початкових класів до роботи з батьками учнів. Зазначені основні форми нетрадиційної роботи з батьками такі як, тематичні консультації, батьківські читання, батьківські вечори, батьківські ринги, батьківська пошта, батьківські скриньки, батьківські тренінги. Запропоновані орієнтовна тематика консультацій для батьків, завдання, які можна застосовувати під час проведення батьківського тренінгу. Подається аналіз останніх досліджень та публікацій. Пропонується ефективне впровадження нетрадиційних форм у роботу з батьками.

Ключові слова: нетрадиційні форми роботи з батьками, сім'я, тематичні консультації, батьківські читання, батьківські вечори.

Сутчук Н. Нетрадиционные формы работы с родителями в начальной школе

В статье раскрывается содержание подготовки учителей начальных классов к работе с родителями учащихся. Указаны основные формы нетрадиционной работы с родителями такие как, тематические консультации, родительские чтения, родительские вечера, родительские ринги, родительская почта, родительские шкатулки, родительские тренинги. Предложена ориентировочная тематика консультаций для родителей, задания, которые можно применять при проведении родительского тренинга. Дается анализ последних исследований и публикаций. Предлагается эффективное внедрение нетрадиционных форм в работу с родителями.

Ключевые слова: нетрадиционные формы работы с родителями, семья, тематические консультации, родительские чтения, родительские вечера.

Sutchuk N. Alternative Ways of Working with Parents in the Elementary School

The article reveals the training of primary school teachers to work with parents . Identifies the main forms of non-traditional work with parents such as thematic consultations , parental reading , parent evenings , parent rings, parent mail, parent boxes, parent training . Proposed indicative Usage advice for parents , tasks that can be used during parent training. The analysis of recent research and publications . Invited to the effective implementation of innovative forms in working with parents .

Key words: non-traditional forms of working with parents, family, thematic consultations, parental reading, parent evenings.

УДК 373. 3. 016 : 51

Є. Брехова

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Як забезпечити успіх дітей у навчання? Треба мати терпіння, мудрість і бажання досягти поставленої мети, розуміння того, що від учителя початкових класів залежить, якою стане маленька людина в майбутньому.

Для більш ефективного досягнення поставленої мети у школах використовують дидактичні ігри [3, с.50]. Проблема використання ігор широко розглянуто в науково – педагогічної літературі: П. Блонський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, В. Сорока, Г. Росинський, С. Щацький та ін.

Гра для молодших школярів продовжує залишатися одним з головних засобів і умов розвитку інтелекту школяра. Гра породжує радість і бадьорість, надихає учнів, збагачує враженнями, допомагає уникати настирливої повчальності, створює в дитячому колективі атмосферу дружелюбності. В іграх для школярів не повинно бути сірості і одноманітності.

Дидактичні ігри − це вид навчальних занять, організованих у вигляді навчальних ігор, що реалізують ряд принципів ігрового, активного навчання та відрізняються наявністю правил, фіксованої структури ігрової діяльності та системи оцінювання, один з методів активного навчання [3].

Мета роботи – теоретично обґрунтувати необхідність використання дидактичних ігор на уроках математики у початковій ланці.

Гра повинна постійно поповнювати знання, бути засобом всебічного розвитку дитини, її здібностей, викликати позитивні емоції, наповнювати життя дитячого колективу цікавим змістом. Гра має велике значення в житті дитини. Адже гра − це діяльність, праця і творчість. Діти граючи − розвиваються. Розвивають розум і людські якості. Власне, саме тому, проблема використання дидактичних ігор на уроках математики обумовлює актуальність цього дослідження.

Найважливіше, щоб мета гри збігалася з навчальної завданням , яку вчитель ставе на урок. У молодших школярів наочно - образне мислення, тому при проведенні урок необхідно використовувати якомога більше наочності. Так само необхідно вводити сюрпризні моменти, також під час гри можна залучати так званих казкових героїв, і героїв дитячих мультфільмів. Вони допоможуть створити потрібний настрій уроку. А щоб підтримувати інтерес до математики і підвищувати активність на уроці – вчителі використовують дидактичні ігри. Один з

основних видів діяльності школяра − гра. Одним з ефективних засобів пробудження живого інтересу до навчального предмета поряд з іншими методами є дидактична гра [4].

Гра − це перша найпростіша форма діяльності, яку опановують діти. При цьому діти в певній мірі готуються як до вчення, так і до праці.

Також вчитель може використовувати різноманітні ігри для перевірки знань учнів. Ігрова діяльність зберігається, видозмінюється і займає значне місце і в перші роки навчання дитини в школі .

Проблема дидактичної гри широко розглядається педагогами і психологами в сучасній літературі. Високо оцінюючи значення гри, В. Сухомлинський писав: “Без гри немає, і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра − це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається цілющий потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра − це іскра, що запалює вогник допитливості” .

Дослідження педагогів, психологів показали, що гра впливає на формування особистості дитини і є такою діяльністю, завдяки якій у психіці дитини відбуваються значні зміни, формуються найголовніші психічні якості. Ні в якій іншій діяльності дитина самостійно не проявляє стільки наполегливості, цілеспрямованості, невтомності, як у грі .

Вивчення сучасної педагогічної літератури про гру дозволяє сформулювати такі вимоги, які вчитель повинен враховувати при організації дидактичних ігор на уроках математики в початковій школі:

1. Гра не повинна відволікати дітей від навчального змісту, а навпаки, залучати до нього ще більшу увагу. При виборі ігрового прийому слід прагнути до природності його застосування, яка диктується, з одного боку, логікою гри, а з іншого − завданнями, які хоче вирішити педагог, застосовуючи його. Математична сторона змісту гри завжди повинна чітко висуватися на перший план. Тільки тоді гра буде виконувати свою роль в математичному розвитку дітей і у вихованні їх інтереса до математики.

2. У грі не повинно принижуватися гідність її учасників, у тому числі і переможених.

3. Гра повинна позитивно впливати на розвиток емоційно - вольової , інтелектуальної й раціонально - фізичної сфер її учасників.

4. Гру потрібно організовувати й направляти, при необхідності стримувати, але не придушувати, забезпечувати кожному учасникові можливість прояву ініціативи.

5. Правила гри мають бути простими, точно сформульованими, а математичний зміст пропонованого матеріалу − доступний розумінню школярів. В іншому випадку гра не викличе інтересу і буде проводитися формально. Та не веде до досягнення поставлених цілей даної гри.

6. Гру потрібно закінчити на даному уроці, отримавши результат.

Тільки в цьому випадку вона відіграє позитивну роль.

У ході гри учні непомітно для себе виконують різні вправи, де їм самим доводиться порівнювати, виконувати арифметичні дії, тренуватися в усному рахунку, вирішувати завдання. Гра ставить учнів в умови пошуку, пробуджує інтерес до перемоги, отже, діти прагнуть бути швидкими, спритними, чітко виконувати завдання, дотримуватися правил гри [3].

Наведемо приклад дидактичної гри, яку доцільно використовувати при вивченні чисел першого порядку:

Складемо квітку.

Дидактична мета: Закріплення складу чисел першого десятка.

Зміст: На дошку кріплять стебла з листом. Пелюстки лежать на столі. Виходить учень і бере пелюстку, читає приклад різними способами, вирішує усно і прикріплює до потрібного стебла. Грають діти по командам: скільки квітів, стільки команд [4].

В іграх, особливо колективних, формуються і моральні якості дитини. В ході гри у дітей розвивається почуття відповідальності, колективізму, виховується дисципліна, воля, характер.

Включення в урок ігор та ігрових моментів робить процес навчання цікавим, створює у дітей бадьорий робочий настрій, полегшує подолання труднощів в освоєнні навчального матеріалу.

Список використаної літератури

1. Головко Л. Урок математики у 1 класі / Л. Головко // Початкова школа. – 2013. − №1. – С. 50−51. **2. Абдуллина Г.** Использование дидактических игр на уроках [Електронный ресурс] / Гульфия Абдуллина. – Режим доступа : http://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/russkii-yazyk/didakticheskie-igry **3. Родина М.** Дидактические игры на уроках математики в начальных классах [Електорнный ресурс] / Марина Родина. – Режим доступа : http://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/matematika/statya-didakticheskie-igry-na-urokah-matematiki-v-nachalnyh-klasah **4. Дидактичні** ігри [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://ru.wikipedia.org/wiki/ Дидактичні ігри

Брехова Є. Використання дидактичних ігор на уроках математики в початкових класах

Таким чином, розглянувши вимоги до дидактичних ігор, можна зробити наступні висновки: правильно організовані дидактичні ігри своєю різноманітністю можуть залучити дітей, а також викликати окриленість, непідробний інтерес учнів до предмета. Завдяки такому підйому, у дітей може значно підвищитися пізнавальний інтерес до уроків математики, що веде за собою підвищення успішності вивчення тієї чи іншої теми з курсу математики у початковій школі.

Ключові слова: гра, дидактична гра, вимоги до організаціїї дидактичної гри.

Брехова Е. Использования дидактических игр на уроках математики в начальных классах

Таким образом, рассмотрев требования к дидактическим играм, можно сделать следующие выводы: правильно организованные дидактические игры своим разнообразием могут привлечь детей, а также вызвать окрыленность, неподдельный интерес учащихся к предмету. Благодаря такому подъему, у детей может значительно повыситься познавательный интерес к урокам математики, ведет за собой повышение успешности изучения той, или иной темы из курса математики в начальной школе .

Ключевые слова: игра, дидактическая игра, требования к организациии дидактической игры.

Brekhova E. Use of Didactic Games in Math Class in Primary School

Thus, after considering the requirements of didactic games, you can make the following conclusions : properly organized educational games for its diversity can attract children, as well as cause winged genuine interest students in the subject. Due to this rise in children may be significantly increased cognitive interest in the lessons of mathematics, leads to an increase in the success of the study, a topic of mathematics course in elementary school.

Key words: game, didactic game, requirements for the organization of didactic games.

УДК 373.3. 016 : 51

Н. Буракова

„НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ” В ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ МАТЕМАТИКИ

Вчителі початкових класів дуже часто стикаються з тим, що учням на початку навчання набагато більше подобається математика, ніж читання або письмо. Адже рахувати кружечки, каченят, білочок та цукерки – це швидко, легко та зрозуміло. Проблеми виникають, коли починається вивчення задач, а саме такі проблеми: записувати короткі умови, розв’язання та відповіді.

Тут вже викладач перетворюється на винахідника, актора, фокусника, вигадуючи різноманітні методии, засоби та прийоми. Отже, вчителі завжди знаходяться у пошуках нового, цікавого, корисного. Ця робота завжди буде актуальною. Дуже часто все нове являється „добре забутим старим”.

Метою статті є аналіз особливостей нестандартних уроків математики в початкових класів.

Як же зробити навчання для маленьких учнів і цікавим, і, що не менш важливо, успішним? Проблемою урізноманітнення типів уроків математики в початкових класах, вивченням їх особливостей, можливостей займались Н. Савицька, О. Савченко, Л. Шустова та ін..

У молодших школярів переважає наочно-образне мислення, тому необхідно використовувати наочність на кожному уроці. В. Сухомлинський писав: „Природа мозку дитини потребує, щоб її розум виховувався біля джерела думки – серед наочних посібників, образів і, насамперед, серед природи, щоб думка переключалася з наочного образу на „обробку" інформації на цей образ. Якщо ж ізолювати дітей від природи, якщо з перших днів навчання дитина сприймає тільки слово, то клітини мозку швидко втомлюються і не справляються з роботою, яку пропонує вчитель".

Крім цього, ніхто не може заперечити, що діти 6–7 років обожнюють казки, мультфільми, цікаві пригоди. Вченими було доведено, що діти зацікавлені в роботі тоді, коли розуміють, що вони можуть надати свою допомогу в тому чи іншому питанні [1, 8].

У зв'язку з цим вчителі почали використовувати нестандартні форми уроків для кращого розуміння та осмислення учнями тієї чи іншої теми.

Від середини 70-х років XX ст. у вітчизняній школі починає спостерігатися зниження інтересу учнів до навчання. На це школа відреагувала нетрадиційними (неординарними) уроками, які ставлять за мету зацікавити дітей навчальною працею й утримати цей інтерес.

Нетрадиційний, неординарний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що має нетрадиційну структуру. Думки педагогів щодо таких уроків різні. Одні вбачають в них прогрес педагогічної думки, важливий шлях демократизації школи; інші - небезпечне порушення педагогічних принципів, відступом педагогів під натиском лінивих учнів, які не хочуть і не вміють серйозно трудитися [2, 2].

Такі уроки спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, бо вони глибоко зачіпають емоційно-мотиваційну сферу, формують дух змагальності, збуджують творчі сили, розвивають творче мислення, формують мотивацію навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності. Тому такі уроки найбільш подобаються учням початкових класів , викликають у них творчий інтерес [2, 5-8].

При проведенні нестандартних уроків особливої уваги заслуговує питання обладнання уроку, бо „з нічого – нічого й вийде". Без належного обладнання не можна провести ані урок-практичну роботу, ані урок-казку, ані урок-дослідження. Адже різноманітні наочні посібники та обладнання виконують роль певної предметної або сюжетної наочності, допомагають зробити матеріал, що вивчається, більш доступним, сприяють розвитку конкретного образного мислення. Ілюстративний

матеріал допомагає формуванню у дітей спостережливості, уміння порівнювати факти, які вони досліджують, виділити в них риси схожості та відмінності, сприяючи тим самим розвиткові мислення учнів.

Види нестандартних уроків, які доцільно використовувати у початковій школі:

- віршовані уроки;
- інтегровані (міжпредметні) уроки;
- уроки-дискусії (урок-диспут, урок-суд, урок-діалог);
- уроки-дослідження (урок-знайомство, урок панорама ідей, урок „Що? Де? Коли?”);
- уроки-звіти (урок-аукціон, урок-захист, урок-інтерв’ю, урок-концерт, урок-ярмарок);
- уроки-змагання (урок-турнір, урок-вікторина, урок-мозкова атака);
- уроки-мандрівки (урок-подорож, урок-екскурсія);
- уроки-сюжетні замальовки (урок-спектакль, урок-казка).

Уроки-сюжетні замальовки побудовані на конкретному театральному сюжеті, де діти виконують „маленькі” ролі. До проведення таких уроків залучаються батьки. Діти дуже люблять такі уроки. В 1-2 класах ролі роздає вчитель, контролює їх вивчення. Сам урок – це театральнее дійство. Такі уроки викликають інтерес до знань, поповнюють словниковий запас учнів, розвивають мовлення, вчать дітей володіти поставою, мімікою, робити висновки.

Підсумовуючи сказане, можна зробити такі висновки:

а) нестандартні уроки дозволяють урізноманітнити форми і методи роботи, створюють умови для виховання творчих здібностей школяра, розширюють функції вчителя дають змогу врахувати специфіку та індивідуальні особливості кожної дитини.

б) використання нестандартних уроків сприяє формуванню пізнавальних інтересів школярів. Пізнавальна діяльність переважно має колективний характер, що створює передумови для взаємодії суб’єктів навчання, дає можливість для обміну інтелектуальними цінностями, порівняння узгодження різних точок зору про об’єкти, які вивчаються на уроці.

в) ефективність нестандартних уроків забезпечується за умов володіння вчителями методикою їх проведення та умілого використання таких уроків в поєднання з традиційними формами роботи [3, 156].

Список використаної літератури

1. Савицька Н. В. Відкритий урок з математики у 2 класі / Н.В. Савицька // Початкова школа. – 2013. – №4. – С. 8–15.
2. Савченко О. Я. Дидактичні особливості інтегрованих уроків / О. Я. Савченко // Початкова школа. – 1992. – №1. – С. 2–8.
3. Савченко О. Я. Сучасний урок в початкових класах / О. Я. Савченко.

– К., 1997. – 256 с. **4**. **Шустова Л. А**. Методична розробка літературних задач із математики "Казка в математиці" / Л. А. Шустова // Початкова школа. – 2012. – с.15-19.

Буракова Н. „Нестандартні уроки” в початковому курсі математики

У статті розглянуто проблему ефективності застосування нестандартних уроків у початковій школі.Нестандартні уроки - це завжди уроки-свята, коли активні всі учні, кожен має можливість проявити себе, клас стає творчим колективом. Але занадто часте звертання до нетрадиційних форм організації навчального процесу недоцільно, оскільки призводить до втрати стійкого інтересу до предмета. Нетрадиційному уроку повинна передувати ретельна підготовка, розробка системи конкретних цілей навчання.

Ключові слова: урок, нестандартний урок, колектив, інтерес, навчання.

Буракова Н. „Нестандартные уроки” в начальном курсе математики

В статье рассмотрена проблема эффективности применения нестандартних уроков в начальной школе . Нестандартные уроки – это всегда уроки-праздники, корда активны все ученики, каждый имеет возможность проявить себя, класс становится творческим коллективом . Но слишком частое обращение к нетрадиционным формам организации ученого процесса нецелесообразно, так как приводит к потере устойчивого интереса к предмету. Нетрадиционному уроку должна предшествовать тщательная подготовка, разработка системы конкретних целей обучения .

Ключевые слова: урок, нестандартный урок, коллектив, интерес, обучение.

Burakova N. „Non-standard lessons” in the Initial Course of Mathematics

In the article the problem of efficiency of application of non-standard lessons is considered in primary school. Non-standard lessons – it always lessons are holidays, when all pupils are active, everybody is in a position to prove, a class becomes a creative collective . But too frequent address to the un- traditional forms of organization of educational process beside the purpose, because results in the loss of steady interest to the object. Careful preparation, development of the system of concret eaims of teaching, must be preceded a nun-traditional lesson .

Key words: lesson, non-standard lesson, collective, interest, teaching.

УДК 373.3.016: 51

М. Петрова, А. Харчук

ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ НАВИЧОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Формування обчислювальних навиків у початковій школі – важливий чинник опанування такою складною дисципліною як математика.

Формування обчислювальних умінь і навичок в учнів I-IV класів – одне із головних завдань математики. Будь-яке обчислювальне вміння чи навичка формуються на основі свідомого використання прийомів обчислень (або обчислювальних прийомів).

Актуальність даної теми пов'язана із впровадженням у навчально-виховний процес нетрадиційних форм опанування арифметичними діями, якими людина постійно користується у своєму життєвому середовищі. Відомо, що найважче молодшому школяреві дається для засвоєння табличне множення і ділення. Дитині складно механічно запам'ятати усі результати множення та ділення, тому слід впроваджувати більш цікаві форми та види роботи для опанування цим матеріалом. Тема статті є актуальною для сучасної школи, оскільки більшість учнів після завершення початкової школи мають досить низький рівень сформованості обчислювальних навиків.

Великий внесок у розвиток проблеми формування практичних вмінь і навичок на уроках математики зробили вчені: П. Атутов, Д. Енштейн М. Скаткін, С. Шабанов, та ін.

На необхідність формування навичок, які повинні знайти безпосереднє застосування в різних видах практичної діяльності учнів, вказується в роботах А. Алексюка, Б. Гнеденко, В. Зубова Н. Мечинської, В. Монахов, А. Пишкало, О. Савченко, С. Шварцбурд та ін. [6, с. 15].

Метою статті є обґрунтування необхідності формування обчислювальних навичок молодших школярів в умовах сьогодення. У ряді методичних досліджень зазначається, що під час засвоєння навчального матеріалу вчителю доцільно орієнтуватися не тільки на навчальні можливості учнів, а й на врахування особливості мозкової організації пізнавальних процесів.

Я. Король зауважує, що навик – це діяльність, що виконується учнем безпомилково і через багаторазове повторення автоматизується, здійснюючись значною мірою без участі свідомості. Навик діє стереотипно в стабільних умовах" [4, с. 97].

Під обчислювальними навичками будемо розуміти здатність опанувати обчислювальні прийоми, тобто для кожного окремого випадку визначати порядок виконання дій для одержання правильного результату в достатньо швидкому темпі.

Саме основа всіх обчислювальних навичок закладається в початкових класах. Основне завдання вчителя в цей період сформувати міцні навички додавання і віднімання, множення та ділення. [2, с. 39].

Звичайно, легшими за своєю суттю є операції І ступеня, їх набагато легше засвоїти і найважливіше донести до свідомості учнів додавання і віднімання з переходом через десяток, учень повинен знати для того, щоб додати 2 числа потрібно до першого доданка додати доповнення до 10. Аналогічно, і з відніманням. Зрозумівши цей матеріал, діти легко маніпулюватимуть з трицифровими та багатоцифровими числами.

Однак, найбільшу увагу слід неодмінно звернути на засвоєння таблиці множення та ділення. Цей матеріал найбільш важкий для учнів, і саме він формує усі подальші математичні уміння дітей.

Спочатку діти вивчають напам'ять таблиці множення від 2 до 9, а потім виконують невелику кількість вправ задач для закріплення вивченого матеріалу. В результаті накопичення великої кількості інформації, адже крім таблиці, діти ознайомлюються з новими видами задач, геометричним матеріалом, вони втрачають інтерес до цієї теми і часто плутають результати множення, допускаючи безліч помилок, навіть якщо перед тим вони добре вивчили табличні дані. З метою попередження перевтоми вчителю слід: застосовувати нетрадиційні форми оволодіння обчислювальними навичками, влаштовувати різні форми конкурсів, змагань, а не просто зациклюватись на механічному відтворенні результатів табличного множення. В початкових класах вчитель може здійснювати міжпредметні зв'язки, проводячи інтегровані уроки, всебічно розкривши учням необхідність швидкого і правильного здійснення операцій над числами. Для цього вчителю разом із учнями можна проаналізувати саму схему створення таблиць множення та ділення, закономірності процесу множення парних та непарних чисел на основі даних закономірностей вивести принципи множення та ділення простих та складних чисел. Тобто підійти до вивчення табличних результатів множення і ділення із зовсім іншого боку, досі невідомого для дітей, однак досить цікавого для них та легкого для сприймання [8, с. 7].

На думку М. Бантової "Набути обчислювальні навички – значить для кожного випадку знати, які операції і в якому порядку виконувати, щоб знайти результат арифметичної дії і виконувати ці обчислення достатньо швидко" [1, с. 39].

На думку М. Богдановича, М. Козака, Я. Короля, набути обчислювальні навички означає засвоїти таблиці арифметичних дій та сформування обчислювальні навички. Сформованість обчислювальних навичок впливає і на подальший процес вивчення математики не тільки в початковій школі, але й у майбутньому. Завдяки їм формуються і інші вміння: розв'язувати задачі, засвоювати математичні терміни,

спостерігати математичні закономірності (особливість ряду чисел). [3, с. 18].

При формуванні обчислювальних навичок загалом фундаментальною основою є навички табличного додавання, віднімання, множення і ділення.

О. Приймак відзначає, що під табличним додаванням (множенням) слід розуміти випадки додавання (множення) двох одноцифрових чисел, а табличним відніманням (діленням) називають випадки дій, які відповідають табличному додаванню (множенню). Невід'ємною частиною їх вивчення є безпосереднє заучування напам'ять, що в майбутньому стає певною „математичною азбукою", на яку спиратимуться молодші школярі при виконанні усних та письмових обчислень [7, с. 7]. У методиці математики розвиток обчислювальних навичок пов'язаний з розвитком таких понять, як збільшення (зменшення) числа на декілька одиниць чи в декілька разів, різницеве чи кратне порівняння, знаходження значення виразів, розв'язування рівнянь. Практичне застосування обчислювальні навички одержують при розв'язку задач. Питанню формування поняття про арифметичні дії додавання і віднімання в межах десяти у молодших школярів присвячені публікації С. Скворцової. Саме ці дві арифметичні дії (додавання і віднімання) вивчають молодші школярі на першому році навчання, і тому дуже важливо допомогти усвідомити учневі, що додавання пов'язане з об'єднанням множин елементів двох множин, які не перетинаються, а віднімання – з вилученням частини множини і знаходженням решти. Таким чином, конкретний зміст дій додавання і віднімання формується під час оперування предметними множинами. У результаті об'єднання елементів двох множин, що не перетинаються, знаходиться численність об'єднаної множини. Ця операція розкриває зміст дії додавання. Операція утворення доповнення до підмножини розкриває зміст дії віднімання. Численність множини, що залишилася після вилучення частини її елементів, дорівнює остачі. Ця операція розкриває конкретний зміст дії віднімання [5, с. 15].

На думку С. Скворцової, необхідно сприяти учням початкової школи у оволодінні прийомами логічного аналізу вже в першому класі, і саме такий підхід до формування двох основних дій повинен сприяти повноцінному засвоєнню навчальному матеріалу [12, с. 6].

С. Скворцова описує послідовність розвитку молодшого школяра навчання лічбі, виділяючи п'ять кроків:

1) навчання перерахування і додавання реальних предметів;

2)навчання ототожнювання дії із зображеннями (лічба намальованих фігур);

3) учень може дати правильну відповідь, не перераховуючи кожний

предмет, а здійснюючи аналогічну дію в плані сприйняття, лише переводячи погляд, але, як і раніше, супроводжуючи рахунок гучним промовлянням;

4) дія промовляється пошепки;

5) дія остаточно переходить у розумовий план, а дитина стає здібною до усної лічби [9, с. 6].

Визначаючи формування в учнів початкових класів обчислювальних навичок як основне завдання початкового курсу математики, М. Вайтрауб вказує на складність і довготривалість цього процесу. Особливе місце в ньому займає усвідомлення учнями процесу множення та запам'ятовування таблиці множення. Для багатьох молодших школярів це залишається однією з неподоланих проблем. З цією метою для успішного та полегшеного запам'ятовування була запропонована авторська методика вивчення таблиці множення, яка базується на аналізі властивостей множення чисел від 1 до 9. Встановлені закономірності дозволяють краще засвоїти таблицю множення, запам'ятати її раціональним шляхом, а також спонукають до наукового аналізу та самостійного пошуку нових варіантів [10, с. 35].

Учням подається готовий зразок, тобто алгоритм виконання вивченої операції, який молодші школярі закріплюють у ході виконання багаторазових тренувальних вправ, поданих також у готовому вигляді. У засвоєнні навичок основним завданням залишається навчити розв'язувати.

Обчислювальні знання повинні характеризуватися варіативністю формулювань, неоднозначністю розв'язків, встановленням різноманітних закономірностей і залежностей, використанням різних моделей (предметних, графічних, символьних). Необхідною складовою якості вивчення обчислювальних навичок має стати навчання діям контролю, які мають відбуватися на кожному етапі виконання обчислювального прийому. Для контролю при виконанні письмових обчислень доцільно показати учням можливість використання опорних сигналів (наприклад, точка нагадуватиме про те, що слід урахувати перенесену через розряд одиницю).

Особливість вивчення письмових обчислень обумовлена тим, що діти швидко втомлюються. Це пояснюється значною кількістю операцій як письмового додавання і віднімання, так і множення і ділення. Уникнути швидкої втомлюваності і зниження уваги при вивченні письмових обчислень допоможе чергування різних видів роботи, відмова від однотипних тренувальних вправ та переосмислення навчальної програми з математики, оскільки найскладніші теми з обчислень у чинній програми припадають на завершення навчального року. Як показує досвід, обчислювальні прийоми найкраще засвоюються за наявності на уроках наочності (пучки паличок, демонстраційний матеріал та ін.).

Отже, оволодіння обчислювальними навичками – складний та довготривалий процес, який вимагає від учителя значних зусиль, вимагає звертати увагу на рівень засвоєння того чи іншого матеріалу, на кожному кроці закріплювати навички та удосконалювати їх, постійно ускладнюючи та урізноманітнюючи завдання для дітей.

Таким чином, формування обчислювальних навичок – цілеспрямований процес оволодіння арифметичними діями над числами в ході ефективної взаємодії вчителя та учнів. І саме в початкових класах вчитель повинен сформувати міцні навички та вміння безпомилково виконувати арифметичні дії та розуміти їх зміст, володіти поняттями, що пов'язують компоненти арифметичних дій та операції над ними.

Список використаної літератури

1. **Бантова М. А.** Система формирования вычислительных навыков / М. А. Бантова // Начальная школа. – 1995. – № 11. – 43 с. **2. Богданович М. В.** Методика викладання математики у початкових класах : навч. пос. – 3-є вид., перероб. і доп. / М. В Богданович, М. В. Козак, Я. А. Король. – Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2008. – 336 с. **3. Вайнтауб М.** Алгоритм побудови таблиці множення / М. Вайнтауб // Початкова школа. – 2000. – № 10. – С. 34– 36. **4 Король Я. А.** Практикум з методики-викладання математики в початкових класах навч. посібн. для пед. ун–тів та ін-ів. – Тернопіль : Мандрівець, 1998. – 134 с. **5 Мартинова Г.** Формування вмінь та навичок додавання та віднімання // Початкова освіта. – 2000. – № 4. **6. Менчинская Н. А.** Вопросы методики и психологии обучения арифметике в начальных классах. – М. : Просвещение, 1965. – 224 с. **7. Приймак О. П.** Методична система табличних випадків арифметичних дій у початковій школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 – „Теорія та методика навчання математики" / Ольга Петрівна Приймак. – Херсон, 2009. – 20 с. **8. Скворцова С.** Методика формування у молодших школярів поняття про арифметичні дії додавання та віднімання / С. Скворцова // Початкова школа. – 2011. – № 3. – С. 15–18. **9. Скворцова С. О**. Методика навчання математики в першому класі : метод. посіб. для вчителів перших класів та студентів за спеціальністю 6.010100 „Початкове навчання", освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр" / С. О. Скворцова. – Одеса : Фенікс, 2011. – 240 с. **10. Філер З.** Формуємо алгоритмічність мислення молодших школярів на уроках математики / З. Філер, Т. Фадєєва // Початкова школа. – 2008. – 2. – С. 52–56.

Петрова М., Харчук А. Формування обчислювальних навичок молодших школярів на уроках математики

У даній статті йдеться про формування обчислювальних навичок у молодших школярів на уроках математики. Розглянуто зміст понять таких як: навик, та обчислювальна навичка. Розглянута методика

засвоєння віднімання та додавання, множення та ділення. У статті С. Скворцовою описано послідовність розвитку молодшого школяра навчання лічбі,в якій автор виділяє п’ять кроків, розглянуто та проаналізовано підхід до формування двох основних дій (додавання і віднімання).

Ключові слова: обчислювальні навички, молодші школяри, лічба, арифметичні дії.

Петрова М., Харчук А. Формирование вычислительных навыков у младших школьников на уроках математики

В данной статье речь идет о формирования вычислительных навыков у младших школьников на уроках математики. Рассмотрено содержание понятий таких как: навык, и вычислительная навык. Рассмотрена методика усвоения вычитания и сложения, умножения и деления. В статье С. Скворцовой описана последовательность развития младшего школьника обучение счету,в которой автор выделяет пять шагов, рассмотрены и проанализированы подход к формированию двух основных действий (сложение и вычитание).

Ключевые слова: вычислительные навыки, младшие школьники, счет, арифметические действия.

Petrova M., Khyrchuk A. Formation Computational Skills in Primary School Children in Mathematics Lessons

This article refers to the formation of computational skills in primary school children in mathematics lessons. The content of concepts such as skill and computer skill. The technique of mastering subtraction and addition, multiplication, and division. This article S. Skvortsova described sequence of primary school children learning counting, in which the author identifies five steps, reviewed and analyzed the approach to the formation of two basic operations (addition and subtraction).

Key words: computer skills, younger students, counting, arithmetic.

УДК 373.3.016 : 51

О. Шевцова, К. Шеховцова

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПОЧУТТЯ ГУМОРУ В ПРОЦЕСІ РОБОТИ НАД СЮЖЕТНИМИ ЗАДАЧАМИ

Демократизація й гуманізація сучасного суспільства та виховного процесу в загальноосвітній школі зумовлюють актуальність проблеми залучення до арсеналу педагогічних засобів впливу на підростаючу особистість почуття гумору як природної основи позитивних емоцій і створення конструктивних міжособистісних взаємин.

Актуальність дослідження формування почуття гумору у молодших школярів зумовлена концептуальними положеннями теорії особистісно-зорієнтованого виховання, які спрямовані на своєчасний інтелектуально-моральний та особистісний розвиток дітей. Одним із ресурсів такого розвитку може стати почуття гумору, завдяки якому здійснюється полегшення комунікації серед школярів, розвивається безконфліктна поведінка, полегшується адаптація в шкільному середовищі і зберігається психологічне здоров'я дитини, що набуває великого значення у молодшому шкільному віці. Об'єктивною передумовою формування почуття гумору у дітей молодшого шкільного віку виступають значні зміни в психічному розвитку порівняно з попередніми періодами, зокрема в розвитку інтелекту і емоцій: вони емоційно відгукуються на явища довкілля, виявляють підвищений інтерес до людей, їх взаємостосунків, прагнуть активно висловлювати своє ставлення до різноманітних подій і явищ.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов виховання почуття гумору у молодших школярів у роботі з сюжетними задачами.

Суттєвим для дослідження є розуміння можливостей сюжетної задачі в процесі формування почуття гумору у молодших школярів**.**

Сюжетні задачі у новому Державному стандарті початкової освіти [2] є окремою змістовною лінією. Метою змістової лінії „Сюжетні задачі" є формування в учнів початкових класів загального уміння працювати із задачею, умінь розв'язувати задачі певних типів. Крім того, робота із сюжетними задачами реалізує цілий комплекс навчальних, виховних та розвивальних функцій.

Різні методичні аспекти роботи над задачами, різноманітність функцій задач на уроках математики, типологія задач розроблено в роботах М. Бантової, М. Богдановича, М. Бурди, М. Зайкина, Н. Істоміної, Ю. Колягіна, В. Крупіча, Е. Лященко, В. Мішина, Д. Пойа, Г. Саранцева, Н. Терешина, Л. Фрідмана, Т. Хмари, С. Царьової, П. Ерднієва та інших. Автори розкривають зміст поняття „задача", досліджують структурні компоненти задачі, виділяють етапи її розв'язання, аналізують найбільш ефективні методи і прийоми роботи тощо.

Сюжетні задачі виступають важливим засобом ілюстрації і конкретизації навчального матеріалу, розвитку пізнавальних процесів, оволодіння прийомами розумової діяльності, виховання вольових якостей, естетичних почуттів, розвитку вміння будувати судження, робити висновки, формування в учнів мотивації навчальної діяльності, інтересу та здатності до цієї діяльності. Сюжетні задачі, особливо практично зорієнтовані, підкреслює, забезпечують зв'язок математики із реальним життям дитини, виявлення учнем своєї компетентності [2].

Важливість задач у реалізації виховного потенціалу уроку математики доводять Н. Істоміна, М. Бантова, М. Моро та ін., які

підкреслюють схожість у роботі над задачами та літературними текстами, причинами якої є різноманітність сюжетних ліній задач.

Аналіз методичної літератури дозволив констатувати схоже розуміння понять „задача", „математична задача" та „сюжетна задача", яку деякі методисти називають текстовою. Під задачею у початковому курсі математики розуміють спеціальний текст, в якому змальована якась життєва ситуація, охарактеризована чисельними компонентами [4, с. 5]. Сюжетною задачею називається вимога знайти (встановити, визначити) які-небудь характеристики деякого об'єкта по відомим іншим його характеристикам [3, с. 63]. Під сюжетною задачею розуміють завдання, в яких описано певний життєвий сюжет (явище, подія, процес) з метою знаходження певних кількісних характеристик або значень [3, с. 3].

Сюжетні задачі – це вид математичних задач, в яких вхідна інформація містить не тільки математичних дані, а й деякий сюжет (фабулу задачі) [1, с. 168].

Отже, однією з важливих для нашого дослідження характеристик сюжетної задачі є саме наявність сюжету, який може бути комічним, смішним, гумористичним, що дозволяє використовувати цей сюжет у формуванні у молодших школярів задачі займає, на нашу думку, центральне місце у процесі формування почуття гумору. Тобто сюжетну задачу ми будемо розуміти як маленький літературний твір, сюжет якого може містити різні аспекти комічного. Робота над сюжетом різних структурних компонентів почуття гумору, описаних у попередньому підрозділі нашого дослідження, а саме мотиваційного, інтелектуально-емоційного та комунікативного.

Аналіз текстів задач у підручниках математики 1–4 класів, рекомендованих міністерством освіти і науки України, доводить наявність різних сюжетних ліній задач, спрямованих на реалізацію виховного потенціалу уроків математики, можливість використання сюжетів задач у здійсненні різних аспектів морального, трудового, екологічного, громадянського виховання.

Наведемо приклади сюжетних задач, які на наш погляд, містять деякі наявні або „скриті" виховні аспекти:

Трудове виховання: У тижні 2 дні в тата вихідні. Скільки в тата робочих днів на тиждень?

Екологічне виховання: За два дні ведмедик посадив 10 дерев. Першого дня він посадив 4 дерева. Скільки дерев посадив ведмедик другого дня?

Економічне виховання: В Олеся дві монети по 5 к. і одна монета вартістю 2 к. Скільки грошей в Олеся?

Національне виховання: У віночку Олі 7 стрічок, а у Юлі – на 4 більше. Скільки стрічок у віночку Юлі?

Зазначимо, що аналіз текстів задач, які містять сучасні підручники математики для початкової школи, дозволив констатувати, що більше половини задач взагалі не містять виховного потенціалу:

У Валі 8 червоних стрічок і 4 зелені. Скільки всього кольорових стрічок у Валі?

На тарілці було 6 жовтих яблук і 4 червоних. Скільки всього яблук на тарілці?

Це, на наш погляд, обмежує функції задач на уроках математики, знижує пізнавальний інтерес молодших школярів. Крім того, достатня кількість задач мають взагалі однаковий або схожий сюжет і відрізняється тільки числовими компонентами, що також, на нашу думку, значно зменшує виховний потенціал задачі й ускладнює роботу вчителя на уроці:

Довжина одного відрізку 5см, а другого на 2 см більше. Знайдіть довжину другого відрізку.

Довжина відрізку АВ 6см, а відрізку ОК – у 2 рази більше. Знайдіть довжину відрізку ОК.

В результаті аналізу існуючих у підручниках математики сюжетних задач, нажаль, дозволив констатувати відсутність задач-жартів, сюжетів задач із наявністю комічних героїв, смішних подій тощо. Винятком є епізодичні задачі, героями яких є літературні герої відомих гумористичних літературних творів – Незнайко, Петрик П'яточкин.

Як доводить опитування вчителів-практиків стосовно ролі і місця задач на уроках математики, аналізу задач у підручниках, прояву інтересу, емоцій дітей в ході роботи над задачами, а також використання „нетрадиційних" задач на уроках математики, майже 50% вчителів не обмежуються задачами, поданими у підручниках за різними причинами, серед яких найчастішими є:

Недостатня кількість задач певного типу;

Одноманітність та „нецікавість" сюжету задач.

Проте, важливим для нашого дослідження є опитування вчителів стосовно використання на уроках математики відомих гумористичних задач М. Беденко, Г. Остера та ін., прикладами яких є:

Пожежних вчать надягати штани за три секунди. Скільки штанів встигне одягти добре навчений пожежний за п'ять хвилин?

Тато, мама і старші сестри вечеряють, а молодший брат Васенька сидить під столом і пиляє ніжку стола зі швидкістю 3 см на хвилину. Через скільки хвилин закінчиться вечеря, якщо товщина ніжки столу 9 см?

45% учителів початкових класів категорично проти використання подібних задач на уроках математики, тому що „вони порушують дисципліну на уроці", „визивають нескінченний сміх та шум" та „мають анті виховний сюжет". Вважаємо ці аргументи не достатньо впевненими та серйозними, бо вони, на наш погляд, доводять відсутність необхідних управлінських якостей педагогів, низький рівень їх професійної компетентності та, що найголовніше для нашого дослідження, відсутність почуття гумору.

Проте, близько 30% опитаних вчителів підтвердили наше припущення про те, що використання таких задач на уроках математики, дійсно підвищують інтереси та мотиви дітей, збуджують прояв емоцій, що є вираженням афективного компоненту почуття гумору, який супроводжується адекватними емоційними реакціями, проявом емоційного ставлення до за дачної ситуації.

Отже, ми довели великий потенціал задач, які містять гумористичний сюжет у процесі формування у молодших школярів почуття гумору. Використання таких задач на уроках потребує дотримання певних педагогічних умов, а також конкретних методичних розробок, які окреслять особливості роботи із подібними задачами.

Приклади задач

1-й клас:

Прості задачі на знаходження суми

1. На одному чудо-дереві виросло 9 сапог і 7 чобітків. Скільки всього взуття виросло на дереві?
2. На празнику іграшок зустрілись 5 ведмежат і 4 мишонка. Скільки всього іграшок зустрілись на празнику?
3. Коли хазяїн вийшов у сад з рушницею, з однієї яблуні впало 4 сусіда, а з іншої 7 сусідів. Скільки сусідів всього впало з обох яблунь?

2-й клас:

Прості задачі на знаходження суми однакових доданків (задачі на множення)

1. Дев'ять бабусь прийшли на іменини до одного лисого дідуся. Кожна бабуся принесла в подарунок по 3 гребінці. Скільки гребінців отримав в подарунок абсолютно лисий дідусь?
2. Коли мисливець вийшов у сад з рушницею. З кожної із 8 яблунь впало по 5 яблук. Скільки всього яблук впало з гілок?
3. Шерлок Холмс у місяць проводить на роботі 8 днів. Скільки злочинців зловить Холмс за місяць, якщо кожного дня він ловить по 5-ть злочинців?

3-й клас:

Складені задачі на зведення до одиниці

1. З двох пальмових дерев за три сезони отримують 240 кг цукру. Скільки цукру можна отримати зі 100 пальм за два сезони?
2. Бешкетник Петрик П'яточкин сидячи вдома за день ламає 20 іграшок. Скільки іграшок зламає Петрик за тиждень?
3. Одне яйце перепілки важить 5 грамів. Скільки важить 50 таких самих яєць?

4-й клас:

Складні задачі на кратне порівняння

1. У одного дідуся на кухні жило 26 тарганів. Одного разу він вирішив їх знищити. На печі він убив 6 тарганів, а в кухонній шафі – в

три рази більше. Решта тарганів від дідуся втекла. У скільки разів менше залишилося живих тарганів, ніж мертвих?

2. Одного разу бабусі грали в схованки. У шафі сховалися 14 бабусь, під стіл залізли на 4 бабусі менше. Решта бабусь не по правилах втекла ховатися на вулицю. У скільки разів більше бабусь сховалося в кімнаті, ніж на вулиці?

3. В небі летять 4 качки, а на трьох деревах сидить по 8 кішок. У скільки разів більше кішок, чим качок?

Список використаної літератури

1. Белошистая А. В. Обучение решению задач в начальной школе : кн. для учителя / А. В. Белошистая – М. : Русское слово, 2003. – 288 с. **2. Математика**. Програма для середньоосвітніх навчальних закладів 1–4 класи, 2012. **3. Фридман Л. М.** Сюжетные задачи по математике. История, теория, методика : учебн. пособ. для студ. пед. вузов и колледжей / Л. М. Фридман – М. : школьная пресса, 2002. – 208 с. **4. Якушева С. Д.** Юмор в воспитании и обучении современного подростка / С. Д. Якушева, В. В. Сапожникова // Материалы международной заочной научно-практической конференции «Тенденции развития педагогической науки», 23 октября 2010г. Новосибирск : НП «Сибирская ассоциация консультантов», 2010. // С. Д. Якушева [Электронный ресурс] Режим доступа : http://sibac.info/files/2010_10_23_Pedagogika/Yakysheva_Sapojnikova.pdf

Шевцова О., Шеховцова К. Формування у молодших школярів почуття гумору в процесі проботи над сюжетними задачами

Стаття присвячена формуванню у молодших школярів почуття гумору в процесі роботи над сюжетними задачами, завдяки якому здійснюється полегшення комунікації серед школярів. Суттєвим для дослідження є розуміння можливостей сюжетної задачі в процесі формування почуття гумору у молодших школярів**.** У статті пропонуються варіанти задач, які можуть використовуватися у початковій школі. Також розглядається аналіз шкільних підручників, на наявність Сюжетних задач гумористичного змісту.

Ключові слова: комічне, почуття гумору, формування, задача, сюжетна задача, змістова лінія, задачі-жарти.

Шевцова А., Шеховцова Е. Формирование у младших школьников чувства юмора в процессе работы над сюжетными задачами

Статья посвящена формированию у младших школьников чувства юмора в процессе работы над сюжетными задачами, благодаря которому осуществляется облегчения коммуникации среди школьников. Существенным для исследования является понимание возможностей

сюжетной задачи в процессе формирования чувства юмора у младших школьников. В статье предлагаются варианты задач, которые могут использоваться в начальной школе. Также рассматривается анализ школьных учебников на наличие сюжетных задач юмористического содержания.

Ключевые слова: комическое, чувство юмора, формирования, задача, сюжетная задача, содержательная линия, задачи-шутки.

Shevtsova, A., Shehovtsova K. Formation at Younger Schoolboys Feeling Humor in Paboty over plot Problems

Article is devoted to the formation of the younger students a sense of humor in the process of working on the topical tasks performed by which facilitate communication among students. Research is essential for the understanding of the possibilities story problem in the formation of a sense of humor in primary school children. The article offers options of tasks that can be used in elementary school. Analysis also considered the presence of textbooks humorous story problems it contained.

Key words: comic, humor, formation, problem, story problem, the semantic line problem-jokes.

УДК 373.3.016 : 51

Г. Суряднова

РОЗВИТОК ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З ГЕОМЕТРИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ

Мислення дитини молодшого шкільного віку знаходиться на переломному етапі розвитку: здійснюється перехід від наочно-образного до словесно-логічного мислення. Але провідним видом мислення в молодшому шкільному віці – образне, яке є різновидом просторового мислення.

Одним з головних критеріїв математичного розвитку особистості є рівень розвитку просторового мислення, який характеризується умінням оперувати просторовими образами. Математика є одним із тих предметів, при вивченні якого важливе місце відводиться зоровому каналу надходження інформації.

Питання розвитку просторового мислення в молодшому шкільному віці заслуговує великої уваги, адже, як доводять психологічні дослідження, саме даний період є сензитивним для формування цих процесів, що пов’язано з перевагою в молодших школярів образних компонентів мислення їх розумової діяльності. Просторове мислення ще не достатньо вивчено з усіх пізнавальних процесів як у психологічній науці, що зумовлює його актуальність.

Метою дослідження є аналіз проблеми розвитку просторового мислення у молодших школярів у процесі роботи з геометричним матеріалом.

Просторове мислення відрізняється від інших форм образного мислення тим, що виділення просторових характеристик є центральним моментом, де змістом просторового мислення є операція просторовими образами у видимому або уявному просторі. У ході онтогенезу просторове мислення проходить ряд закономірних етапів свого становлення: спочатку воно вплетене в інші види мислення, а у своїх найбільш розвинутих і самостійних формах воно виступає у виді просторових образів.

Просторове мислення – вид розумової діяльності, що забезпечує створення просторових образів і оперує ними в процесі розв'язування різних практичних і теоретичних задач. Просторове мислення дітей розвивається різними шляхами. Часто цей процес відбувається стихійно, без цілеспрямованого впливу педагога.

Ще до школи діти накопичують велику кількість поглядів на форму, величину, взаємне розташування різних предметів на площині і в навколишньому просторі. Та цей досвід носить випадковий та епізодичний характер. Усвідомлене розуміння відносин між предметами, вираженими словами „однакові", „різні", „більший", „менший", „справа", „зліва", „між" формується в молодшому шкільному віці. Формування просторових уявлень у молодших школярів сприяє розвитку сприйняття, пам'яті, уваги, виробленню математичних понять з урахуванням змістовного узагальнення, що означає, що вона рухається в навчальному матеріалі від приватного до спільного, від конкретного до абстрактного.

Вивченню окремих аспектів просторового мислення присвячений ряд робіт психологів і педагогів (А. Белошиста, Л. Венгер, Л. Гурова, А. Запорожець, І. Каплунович, В. Тіхоміров, Н. Четверухін, Ф. Шемяхін, І. Якиманська тощо). Проблеми просторового мислення, що вивчаються в процесі математики, розглядаються в дослідженнях Т. Андрюшиної, С. Кириллової, Н. Підходового, Н. Хохлової та ін. науковців.

Згідно з Ж. Піаже дитина виділяє в навколишньому світі предмети і в мисленні їх образи існують не хаотично. Дитина пізнає й опановує простір, де виділяє такі „якісні операції, що структурують простір: порядок просторової спадкоємності і включення інтервалів або відстаней; збереження довжини, поверхні та ін.; створення перспективи і перетину та ін." [6, с. 10].

Дослідження Б. Ананьєва, Р. Карімової вказують, що позначена словом ознака предмету виділяється та перетворюється на об'єкт пізнання, що й забезпечує більш довершене пізнання світу [2, с. 34].

Дослідники Е. Ігнатьєв, В. Киреєнко, Г. Лабунська, Н. Подд'яков, Н. Сакуліна, А. Усова та ін. вважають, що найважливішим засобом розвитку образного мислення і надалі просторового мислення є

образотворча діяльність, навички читання зображень (об'ємних, графічних та ін.). Опановуючи прийоми читання і побудови малюнка, дитина засвоює пропорції, форми, величини, перспективні проекції, навчається довільно будувати відому систему координат простору, що відображується, і розташовувати на умовному просторі аркуша ті або інші зображення предметів в певних просторових взаємозв'язках.

А. Люблінська вказує, що труднощі в навчанні обумовлюються недостатньо сформованими уявленнями і поняттями про простір. Навчальна діяльність вимагає від дитини не тільки орієнтування в просторі, але й володіння основними просторовими поняттями. Оволодіння термінами (горизонтальна, вертикальна, похила лінія); аналітичне сприйняття сторінки, виділення на ній клітинки, її сторін, кутів; засвоєння нових термінів, що позначають просторові поняття; розташування знаку на листі і орієнтування на площині листа, що викликає у учнів першого класу загальноосвітньої школи певні труднощі [4, с. 54].

Рівень розвитку просторових уявлень, що склався у дітей до семирічного віку, ще не дозволяє їм правильно орієнтуватися в кожній новій ситуації. Диференціювання просторових сигналів для дітей є важким. Складністю диференціювання просторових ознак і відношень можна пояснити наявність помилок в письмі і математиці (при написанні графічно схожих букв і цифр і т.д.). У шкільному віці відбувається накопичення просторових уявлень і становлення зв'язку між ними, починають утворюватися зв'язки між просторовими і кількісними уявленнями, продовжується робота по диференціюванню просторових ознак і відносин. Приходять в повну відповідність зв'язки між образом і словом (Б. Ананьєв, О. Галкіна і ін.).

Подальший розвиток просторового мислення відбувається в тісному зв'язку з розвитком моторики, елементарних наочних дій і мовлення за умови активності самої дитини і правильно організованої діяльності. Поступово, у міру розвитку мислення і мовлення на основі уявлень розвиваються просторові поняття.

Виділяють три причини розвитку просторового мислення у дітей молодшого шкільного віку [2, с. 68]:

1) математична причина – навчання молодших школярів елементам геометрії є пропедевтикою до вивчення систематичного курсу геометрії в середній школі;

2) фізіологічна причина – для цього віку характерне наочно-образне мислення, тобто для розвитку просторової уяви, для навчання правої півкулі головного мозку, що відповідає за здатність людини оперувати образами, пов'язано з розвитком творчого мислення, інтуїції, з умінням орієнтуватися в просторі - необхідним компонентом будь-якого виду навчальної діяльності;

3) психологічна причина – з самого народження дитину оточує тривимірний геометричний світ, де вона накопичують досить великий

запас просторових уявлень. Моделі геометричних тіл дозволяють дітям сприймати і отримувати відомості про об'ємні тіла і їх властивості з оточуючого світу.

Базою просторового мислення є просторові уявлення, що відбивають співвідношення й поліпшують властивості реальних предметів, тобто властивості тривимірного видимого чи сприйманого простору. Просторові уявлення - це образи пам'яті чи образи уяви, у яких представлено переважно просторові характеристики об'єкта: форма, величина, взаємне розташування його складових частин, розташування його за площині чи просторі.

Формування просторових уявлень перестало бути прерогативою виключно курсу математики, оскільки образи, у яких фіксується форма, величина, просторове співвідношення фігур у цілому, або їх частин, розподіляються на свідомості дитини вже з раннього дитинства. Проте завдання формування цього виду мислення традиційно належать до математичної освіти, особливо при роботі з геометричним матеріалом.

Формування й розвиток просторового мислення у молодших школярів – одна з найважливіших завдань вивчення пропедевтичного курсу геометрії. Просторові властивості й відношення найповніше виявляються в геометричних об'єктах: геометричних тілах, їх рисунках, моделях, які є абстракціями реальних об'єктів.

Для успішного оволодіння знаннями о просторі необхідно формувати в учнів уміння:

- визначати й розрізняти просторові ознаки;
- правильно називати й включати адекватні словесні позначки в мову;
- орієнтуватися в просторових відносинах при виконанні різноманітних операцій, що пов'язані з активними діями, у тому числі з об'ємними тілами.

Процес формування просторових уявлень характеризується певною етапністю:

створення цілісного образу на наочній основі або абстрактно-логічній основі шляхом спирання на раніше засвоєні поняття;

оперування образом в односкладних зв'язках в дещо змінених умовах, закріплення його істотних ознак шляхом варіювання неістотних ознак;

оперування образом в дуже змінених умовах внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків і взаємностей;

творче конструювання нових образів і відношень на основі раніше узагальнених, рухливих і дієвих образів.

На кожному етапі повинна застосовуватися специфічна система методів формування й розвитку просторових уявлень.

Вправи з питань геометрії положення опрацьовуються в кожному класі початкового навчання, а найбільше їх у 1 та 2 класах. Серед вправ на розвиток просторових уявлень можна виділити кілька видів.

1. Орієнтування в напрямах руху і в розміщенні предметів відносно самого себе.

Орієнтування в напрямах руху і в розміщенні предметів охоплює такі поняття: вперед, назад, наліво, направо; вгору, вниз; спереду, позаду; зліва, справа. З цими поняттями діти ознайомлюються ще в дошкільному віці. У 1 класі їх потрібно уточнити й закріпити. Це роблять за допомогою різних ігрових вправ, вправ під час проведення фізкультхвилинки, відповідних індивідуальних завдань. Подамо зразки вправ:

- Назвіть два предмети, що знаходяться попереду від тебе (від учня); позаду від тебе; ліворуч від тебе; над тобою.
- Опустіть руки вниз; праву руку підніміть вгору; витягніть руки вперед; ліву руку опустіть.

2. Орієнтування в розміщенні частин предмета, розташованого перед суб'єктом. Порядкове розміщення предметів. Наведемо зразки вправ:

- Прочитайте, які числа записані у правому стовпчику? У середньому стовпчику? У лівому стовпчику?
- Які фігури накреслено у нижній половині круга? У правій половині?
- Покажіть верхній край дошки; лівий край дошки.

3. Визначення положення, в якому знаходиться один предмет відносно іншого. Подамо зразки вправ:

- Яка фігура на малюнку зліва? Яка справа? Яка посередині?
- Назвіть точки, що лежать на прямій, поза прямою;

Подібні вправи конкретизують, уточнюють такі поняття, як ,,вгорі — внизу", ,,нижче — вище", ,,зліва — справа", ,,над", ,,під", ,,в (всередині)", ,,поза", ,,між" тощо.

4. Визначення положення предметів відносно певної особи.

Для цього краще використовувати роботу з наочністю. За відповідними малюнками зручно уточнити поняття: ,,наступний", ,,попередній", ,,останній" тощо. Наприклад, за малюнком до казки ,,Ріпка" можна поставити запитання:

Хто стоїть попереду внучки? Хто позаду неї? Хто останній у цьому ряду? Хто перший? Хто наступний після Жучки? Хто попередній? Між ким стоїть бабка?

5. Визначення горизонтального, вертикального і похилого положень. Подамо зразки вправ:

- Візьміть олівець і розмістіть його в горизонтальному положенні, в похилому положенні, у вертикальному положенні.
- Покажіть, який з відрізків на малюнку займає вертикальне положення, похиле положення, горизонтальне положення.
- Накресліть відрізок у вертикальному положенні; похилому положенні.

- Порівняйте, який відрізок довший: накреслений у вертикальному чи похилому положенні [1, с. 331].

Отже, просторове мислення набуває специфічних особливостей, що зумовлюються характером того чи іншого виду діяльності. Значним інформаційним змістом характеризуються зорові образи, які є основою в процесі роботи з геометричним матеріалом. Вони дають можливість раптового осмислення відношення між реальним об'єктом і його образом. Цим і пояснюється необхідність розвиток просторового мислення, яке повинно знайти реальне відображення у повсякденному житті дитини молодшого шкільного віку.

Список використаної літератури

1. Богданович М. В. Методика викладання математики в початкових класах : навч. посібник / М. В. Богданович, М. В. Козак, Я. А. Король. – К. : А. С. К., 1999. – 352 с. **2. Возрастные** и индивидуальные особенности образного мышления учащихся / Под. ред. И. С. Якиманской. – М. : Педагогика, 1989. – 224 с. **3. Глейзер Г. Д.** Развитие пространственных представлений школьников при обучении геометрии / Г. Д. Глейзер. – М. : Педагогика, 1978. – 104 с. **4. Гостев А. А.** Классификация образных явлений в свете системного подхода / А. А. Гостев, В. Ф. Рубахин // Вопросы психологии. – 1998. – №1. – С. 82–87. **5. Каплунович И. Я.** О некоторых принципах формирования структуры пространственного мышления / И. Я. Каплунович // Структуры познавательной деятельности : Сб. науч. тр. – Владимир, 1989. – С. 96–107. **6. Пиаже Ж.** Генезис элементарных логических структур. Классификации и сериации / Ж. Пиаже, Б. Инельдер. – М. : Изд-во Эксмо-Пресс 2002. – 416 с.

Суряднова Г. Розвиток просторового мислення у молодших школярів у процесі роботи з геометричним матеріалом

У статті розглядаються особливості розвитку просторового мислення у молодших школярів у процесі роботи з геометричним матеріалом, виділяються причини розвитку просторового мислення в учнів, висвітлюється значення просторових уявлень як бази просторового мислення, окреслюються етапи процесу формування просторових уявлень, виокремлюються основні вміння, які необхідно формувати в учнів для успішного оволодіння просторовими знаннями, подаються вправи на розвиток просторових уявлень.

Ключові слова: просторове мислення, просторові уявлення, геометричний матеріал.

Суряднова А. Развитие пространственного мышления у младших школьников в процессе работы с геометрическим материалом

В статье рассматриваются особенности развития пространственного мышления у младших школьников в процессе работы с геометрическим материалом, выделяются причины развития пространственного мышления учащихся, освещается значение пространственных представлений как базы пространственного мышления, очерчиваются этапы формирования пространственных представлений, выделяются основные умения, необходимые для успешного овладения пространственными знаниями, представлены упражнения на развитие пространственных представлений.

Ключевые слова: пространственное мышление, пространственные представления, геометрический материал.

Suryadnova A. Development of Spatial Thinking in Younger Schoolchildren in the Course of Work with a Geometrical Material

In article features of development of spatial thinking at younger schoolchildren in the course of work with a geometrical material are considered, reasons of development of spatial thought are selected student, lights up the value of spatial presentations as bases of spatial thought, presented stages of forming of spatial presentations, abilities, which are needed for a successful capture spatial knowledges, presented exercise on development of spatial presentations, are selected various types of exercises on development of spatial representations are presented.

Key words: spatial thinking, spatial representations, geometrical material

УДК 373.3.016:51

О. Костів

МАТЕМАТИЧНА КАЗКА ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Казка звучить протягом усього дитинства дитини. Ще в давнину розповідання казок пов’язувалося з навчанням і вихованням дітей. І в наші дні казка не втратила своїх виховної та навчальної функцій, навпаки, роль казок в освітньому процесі з роками зростає.

Процес навчання стає все більш і більш орієнтований на розвиток особистісних компетентності учнів, на їх емоційну і пізнавальну зацікавленість. Казка є сполучною ланкою між школою і дитячим садом, допомагає дитині краще адаптуватися до нових правил. Ідеї використання казки як засобу навчання і виховання молодших школярів актуалізовано у працях науковців, методистів, вчителів-

практиків: Д. Арановської-Дубовис, Н. Батури, В. Безпарточної, О. Бреусенко-Кузнєцова, Т. Бугаєць, О. Гончарової, Н. Дорошенко, Т. Зав'язун, В. Ірклієнко, М. Кальчук, В. Кротова, Ж. Кучеренко, С. Литвиненко, Н. Майбородюк, І. Осадченко, Г. Петрової, Т. Руснак О. Савченко, С. Садовенко, Н. Сенченкової, М. Турова, М. Чумарної та ін. Здебільшого казка була об'єктом дослідження в контексті методики навчання філологічних дисциплін, рідше – математики. Встановлено, що існує багато різноманітних методичних підходів до використання казки на уроках математики: організація уроку-казки, застосування казкового сюжету на окремому етапі уроку, використання семантичних позначень героїв казок, розв'язування задач-казок, задач-віршів із казковим сюжетом, задач-анімації тощо [4, с. 94].

На сучасному етапі розроблено безліч різноманітних математичних казок, такими авторами як М. Большуновою, Т. Єрофєєвою, Є. Шоригіною, і багатьма іншими авторами.

Мета роботи – описати основні методичні підходи до використання казки на уроці математики в початковій школі.

Перехід у шкільний вік пов'язаний з рішучими змінами в діяльності дитини, спілкуванні, стосунках з іншими людьми. Змінюється уклад життя, з'являються нові обов'язки. Провідною діяльністю стає навчально-пізнавальна, тобто специфічна форма індивідуальної активності молодшого школяра, спрямована на оволодіння знаннями. Справжні знання та навички здобуваються в процесі активного оволодіння навчальним матеріалом.

Активність же при його засвоєнні вимагає уваги до матеріалу, що вивчається, завданням вчителя, формулювання правил та завдань підручника.

Інтерес дитини сприяє швидкому і більш легкому засвоєнню досліджуваного матеріалу, а викликати стійкий інтерес до навчання допомагають цікаві матеріали, застосовувані на уроці. Процес осягнення нового повинен бути для молодших школярів захоплюючим, приносити радість прилучення до нового, моральне задоволення, відчуття гордості за свої успіхи. Яскравість, емоційність, різноманітність видів робіт, змістовний урок, викликає самостійний пошук молодшого школяра, розвиток волі, активізацію його навчально-пізнавальної діяльності – саме до цього має прагнути кожен педагог початкової школи. І в цьому педагогові допомагають математичні казки, які несуть в собі високий освітній потенціал [3, с. 22].

Виникнення інтересу до математики у значного числа учнів залежить більшою мірою від методики її викладання, від того, наскільки вміло буде побудована навчальна робота. Треба подбати про те, щоб на уроках кожен учень працював активно і захоплено, і використовувати це як відправну точку для виникнення і розвитку допитливості, глибокого пізнавального інтересу.

Формування математичних уявлень у молодшого школяра обумовлено взаємодією природних передумов (задатків, здібностей), умов навколишнього середовища (виховання і навчання) і власної активності дитини в процесі пізнання. Але, тим не менш, важлива роль у процесі формування математичних уявлень належить навчанню й вихованню, що робить цей процес керованим.

На уроках математики, якщо є місце для казки, завжди панує гарний настрій, а це запорука продуктивної роботи. Казки часто допомагають зрозуміти, чим живе твій учень, про що мріє, думає, страждає. Вона дає можливість знайти шлях до серця дитини. Казка дозволяє увірватися на урок гумору, фантазії, вигадки, творчості. Вона виганяє зі школи нудьгу. А саме головне, діти вчаться бути добрими, справедливими. Сама по собі казка - незвичне явище на уроках, тим більше при вивченні математики, а все незвичайне робить дітей сміливіше, розкутішими. Для збудження інтересу до математики, для розвитку творчого мислення необхідно створення дітьми математичних казок, які є однією з форм розвитку математичного творчості. Навчатися математики необхідно, але думка повинна йти «зсередини». Успішність вивчення шкільного курсу математики залежить від того, якими засобами і методами ведеться навчання. Поняття не засвоюються з належною глибиною, якщо навчання не будується на основі збудження творчої активності учнів.

Там, де знаходиться місце математичної казці, там завжди панує гарний настрій. Творчий процес, знайомий дитині з раннього дитинства, і вміння працювати, без якої творчість неможлива, створюють стереотипи, так необхідні для успішного навчання в школі. Створення умов, які б забезпечували дитині успіх в школі, відчуття радості навчальної праці – одне з головних умов становлення особистості дитини. Якщо зусилля дитини не увінчуються успіхом, то вона починає втрачати віру в свої можливості, а постійні невдачі відбивають охоту вчитися. Учня треба хвалити за незначний крок вперед. Навіть найменші досягнення породжують в учня віру в свої можливості. Бачачи позитивну реакцію на результати своєї творчості, дитині хочеться працювати ще більше. Йому подобається створювати, і твір власних історій стає улюбленим заняттям. Творчість стає затребуваною, і це теж породжує стан успіху. Це дозволяє прищепити дитині смак до самостійних міркувань, які сприяють розвитку математичного мислення і стимулює розумовий процес, який приносить дитині радість пізнання. Якщо школяр справляється з поставленим завданням, якщо він працює з радістю і захопленням, то в нього міцніє бажання вчитися добре. Це є одним з головних критеріїв оцінки вчительської праці.

Казка – універсальний засіб. Вона має виховний, освітній і розвиваючий потенціал і дуже цінна для педагогів. Предметом розповіді у ній служать незвичайні, дивовижні, а не рідко таємничі та страшні події; дія ж має пригодницький характер. Це значною мірою зумовлює

структуру сюжету. Він відрізняється багатоепізодністю, закінченістю, драматичною напруженістю, чіткістю і динамічністю розвитку дії. Позитивний герой, долаючи важкі перешкоди, завжди досягає своїх цілей. Казки властивий щасливий кінець. У творах цього жанру все зосереджено навколо основного персонажа і його долі.

Дуже важливо, що в казкових сюжетах зашифровані ситуації та проблеми, які переживає у своєму житті кожна людина. Життєвий вибір, любов, відповідальність, взаємодопомога, подолання себе, боротьба зі злом - все це «закодовано» в образах казки.

У математичній казці, все це зберігається, тільки героями можуть служити різні цифри, геометричні фігури, але і також різні герої простих казок, в сюжет включені різноманітні математичні уявлення. Такі казки також мають дії пригодницького характеру, ускладнені різноманітними випробуваннями, математичного характеру, які повинен виконати персонаж разом з молодшими школярами на уроках математики.

Л. Кулагіна виділяє наступні види математичної казки у відповідності з досліджуваними розділами:

- Понятійні казки, які включають основні та математичні поняття і терміни;
- Цифрові казки, в яких основний акцент робиться на знайомство з цифрами;
- Геометричні казки, в яких відбувається знайомство з основними геометричними фігурами;
- Комплексні казки, в яких відбувається закріплення вивченого матеріалу і в єдине математичне ціле з'єднуються різні математичні поняття [5, с. 66-67].

В математичній казці можна виділити свою особливу структуру, яку визначили В. Любичева і Р. Мухамедьянова: введення в казкову країну, в якій живуть казкові математичні об'єкти; руйнування добробуту, тобто порушення відносин, зв'язків між казковими математичними об'єктами; відновлення цих відносин, зв'язків тощо [6, с. 32-36].

При використанні казок у процесі навчання математики основний акцент робиться не на запам'ятовування навчальної інформації, а на глибокому її розумінні, свідомому і активному засвоєнні, так як, захопившись, діти не помічають, що навчаються, розвиваються, пізнають, запам'ятовують нове, і це нове входить в них природно.

Розробляючи казку, зазначає у своїй роботі Н. Большунова, необхідно пам'ятати, що вона ні в якому разі не повинна редукуватися до рівня дидактичного засобу. Казка повинна залишатися для дитини повноцінним художнім засобом [2].

Пропонована робота по створенню математичних казок повинна йти паралельно з тими чи іншими формами спеціального навчання, змістовно доповнюючи його. Твір математичних казок не є заміною навчання.

Створення математичних казок передбачає не тільки вміння фантазувати на математичні теми, але й уміння володіти грамотною мовою, а так само впевнене володіння математичними поняттями. Створення математичних казок – заняття, яке захоплює дітей різного віку, проте в середніх класах зростають не тільки можливості, але й труднощі: як краще побудувати сюжетну лінію, щоб не порушити цілісності казки і не прийти в суперечність з математичними поняттями. Самостійно придумана казка із застосуванням в сюжетній лінії математичних понять дозволяє міцніше і повніше запам'ятати ці поняття. Захопившись, діти не помічають, що навчаються, пізнають і запам'ятовують нове мимоволі, що це нове входить в них природно. Тому основний акцент при написанні математичних казок робиться на глибоке розуміння навчальної інформації, свідоме й активне засвоєння, формування у школярів уміння самостійно і творчо застосовувати отриману навчальну інформацію.

Пропонуючи скласти математичну казку, ставиться завдання розвитку математичної творчості, вміння висловлювати свої думки логічно та послідовно. Робота по створенню математичних казок захоплююча, але вона вимагає роботи голови і душі. Ця робота передбачає зусилля не тільки зі сторони учня, але й вчителя, який повинен встигати за потребами, можливостями і бажаннями дитини.

Зазвичай робота по формуванню вміння складати математичні казки починається з читання однією з чудових математичних казок. Потім пропонується бажаючим придумати свою математичну казку, пояснивши, що цінність роботи буде полягати в тому, щоб в сюжетну лінію казки були, наприклад, включені властивості чисел або геометричних фігур. Домашнє завдання написати математичну казку є нетрадиційним для уроку математики і тому викликає жвавий інтерес у дітей. Кожному учневі хочеться перевірити: а чи зможе він реалізувати свій творчий задум, як оцінить казку вчитель, як поставляться до його роботи однокласники?

Написати математичну казку беруться багато, але не всі і не у кожного виходить вдало. Учням необхідно нагадати структуру казки, незважаючи на те, що це вони вже вивчали на уроках літератури.

Математичні казки є засобом для подальшого розвитку математичної творчості. Вони ж є засобом для більш міцного засвоєння базових математичних понять.

Діти з нетерпінням чекають уроку, на якому їх казки будуть прочитані вголос. Зазвичай зачитуються дві-три казки, в яких є завершеність сюжету, незвичайні персонажі, безпомилкове застосування математичних знань і грамотне володіння письмовою українською мовою.

Казка є ефективним засобом формування математичних уявлень дітей молодшого шкільного віку, так як діти цього віку люблять казки, вони їм зрозумілі і знайомі, улюблені герої казок дітьми. У казкових

сюжетах зашифровані ситуації і проблеми, які краще усвідомлюються дітьми. Також у багатьох казках математичний початок міститься на самій поверхні, тому приймається і засвоюється дітьми непомітно, невимушено і легко. Тому казка буде ефективним засобом формування математичних уявлень у дітей молодшого шкільного віку.

На уроці математики казка дозволяє розв'язати такі педагогічні проблеми як: подолання школярами труднощів, що виникають у перший рік навчання (з використанням задач-казок навчання проходить захоплююче, цікаво, дитина віддається цій справі вільно й повністю); налагодження партнерських стосунків і взаєморозуміння між учителем і дитиною (граючи в казку, складаючи задачі-казки та ілюстрації до них разом з учителем, дитина відчуває себе рівноправним партнером процесу навчання); оволодіння необхідними знаннями, кращому їх засвоєнню і запам`ятовуванню і формуванню вміння самостійно застосовувати засвоєне на практиці; підтримання інтересу до математики як навчальної дисципліни, розвитку пізнавальної активності; розвиток психофізіологічних процесів: увага, сприймання, пам`ять, мислення; зняття втоми під час розумової праці на уроці математики [4, с. 101].

Список використаної літератури

1. Байрамукова П. У. Через сказку в мир математики. / Байрамукова П. У. – М. : Феникс, 2007. – 36 с. **2. Большунова Н. Я.** Место сказки в дошкольном образовании / Большунова Н. Я. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.voppsy.ru/issues/1993/935/935039.htm **3. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д.** Формы и методы работы со сказками. / Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. – СПб. : Речь, 2005. – 220 с. **4. Карапузова Н.** Використання казки на уроках математики в першому класі: в світлі педагогічних ідей В. О. Сухомлинського / Карапузова Н. // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2012. – Випуск 41. – С. 94-101. **5. Кулагина Л. М.** Занятия по математике в детском саду. Пособие для воспитателей детских садов. / Кулагина Л. М. – М. : Просвещение, – 142 с. **6. Любичева В. Ф.** Дидактические сказки в процессе обучения математике / Любичева В. Ф., Мухамедьянова Р. Р. // Педагогика. – 2007. – № 6. – С. 32–36 **7. Развивающие** игры с дидактическим материалом для детей дошкольного и младшего школьного возраста / [Под науч. ред. Л. М. Шипициной.] – СПб. : Издательство «Речь», 2004 – 48 с. **8. Савченко О. Я**. Современный урок в начальных классах / А. Я. Савченко. – М. : Магистр-S, 1997. – 256 с. **9. Честных В. А.** Сказка как средство (инструмент) преодоления неуспешности в обучении и воспитании детей младшего школьного возраста / Честных В. А. // Педагогика. – 2006. – №12. – С. 10–13 **10. Щербакова В. Ю**. Занимательная математика. / Щербакова В. Ю. – М. : Глобус, 2008. – 101 с. **11. Яббарова О. О.** Активация мыслительной деятельности учащихся начальной школы на уроках математики / Яббарова О. О.

[Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://festival.1september.ru/articles/612322/

Костів О. Математична казка як метод навчання молодших школярів

У статті розглядаються поняття „математична казка” та „метод навчання молодшого школяра”.

Казка є ефективним засобом формування математичних уявлень дітей молодшого шкільного віку, так як діти цього віку люблять казки, вони їм зрозумілі і знайомі, улюблені герої казок. Автор характеризує види математичної казки та її структуру, дає методичні рекомендації по застосуванню математичної казки в процесі математичного розвитку молодшого школяра.

Ключові слова: молодші школярі, урок математики в початковій школі, казка, математична казка, метод навчання.

Костив О. Математическая сказка как метод обучения младших школьников

В статье рассматриваются понятия „математическая сказка” та „метод обучения младшего школьника”.

Сказка является эффективным средством формирования математических представлений детей младшего школьного возраста, так как дети этого возраста любят сказки, они им понятны и знакомы, любимые герои сказок. Автор характеризует виды математической сказки и ее структуру, дает методические рекомендации по применению математической сказки в процессе математического развития младших школьников.

Ключевые слова: урок математики в начальной школе, сказка, математическая сказка, метод обучения.

Kostiv O. Mathematical Tale as a Method of Teaching Primary School Children

The article regarded the concept of „learning method youngest pupils” and „mathematical tale”.

A tale is an effective means of creating a mathematical concepts of primary school age children, because children of this age love stories, they are clear and familiar, beloved heroes of fairytales. The author describes the types of mathematical tales and its structure, provides guidance on the application of mathematical tales during the mathematical development of primary school children.

Key words: younger pupils, math lesson in primary school, fairytale, fairytale mathematical method of teaching.

УДК 373.3.091.33

Л. Роздимаха

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Формування інтересу до навчання – важливий засіб підвищення якості навчання. Це особливо важливо в початковій школі, коли ще тільки формуються і визначаються постійні інтереси до того чи іншого предмету. Щоб формувати в учнів уміння самостійно поповнювати свої знання необхідно виховувати у них інтерес до навчання, потребу в знаннях.

Одним з найважливіших факторів розвитку їх інтересу до навчання є розуміння дітьми необхідності того чи іншого матеріалу, що вивчається. Для розвитку пізнавального інтересу до матеріалу, що вивчається, велике значення має методика викладання даного матеріалу.

Як показує педагогічна практика і аналіз педагогічної літератури, до недавнього часу гру використовували лише на заняттях математичного гуртка, при проведенні позакласних занять з предмета, і можливості використання дидактичних ігор у навчальному процесі недооцінювалися.

Позначається відсутність методичних розробок з даного питання і постійна нестача особистого часу вчителя для створення та режисури дидактичних ігор, що вимагають підвищеного методичної і професійної майстерності.

Різні підходи до організації навчального процесу з застосуванням дидактичних ігор досліджували О. Бєлкін, В. Коваленко, О. Леонтьєв, В. Крутецький, Л. Фрідман, Г. Щукіна, Л. Моїсеєва, Д. Ельконін та ін. Проблема використання ігор у навчанні аналізувалася багатьма зарубіжними і вітчизняними педагогами та психологами, які визначили психологічні основи дидактичних ігор (А. Вербицький) і місце дидактичних ігор в загальній системі ігор (В. Комаров).

Об’єктом дослідження являється дидактична гра.

Предметом дослідження являється дидактична гра як метод навчання молодших школярів.

Метою дослідження являється особливості методики проведення дидактичних ігор на уроках математики в початковій школі.

Виникнення інтересу до математики у значного числа учнів залежить більшою мірою від методики її викладання, від того, наскільки вміло буде побудована навчальна робота. Треба подбати про те, щоб на уроках кожен учень працював активно і захоплено, і використовувати це як відправну точку для виникнення і розвитку допитливості, глибокого пізнавального інтересу.

Метод – мистецтво вчителя спрямувати думки учнів у потрібне русло та організувати роботу за планом [4, с. 233]. У структуру методу

входять зміст навчання, шляхи досягнення мети, активність учнів, методичні прийоми, мета, способи, завдання, інструменти, засоби, правила, педагогічна майстерність вчителя.

З боку вчителя – це різноманітні спроби, які допомагають учням засвоїти програмний матеріал, сприяють активізації навчального процесу, з боку учнів – це набуття навчальної компетентності.

У дидактиці метод навчання – це певний спосіб цілеспрямованої реалізації процесу навчання, досягнення поставленої мети. Правильний підбір методів відповідно до мети та змісту навчання, вікових особливостей учнів сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей, озброєнню їх уміннями й навичками використовувати здобуті знання на практиці, готує учнів до самостійного набуття знань, формує їхній світогляд.

Важлива роль відводиться дидактичним іграм і ігровим моментам на уроках математики – сучасному і визнаному методу навчання і виховання, що володіє освітньою, розвиваючою та виховною функціями, які діють в органічній єдності.

За визначенням О. М. Леонтьєва, „гра характеризується тим, що мотив ігрової дії лежить не в результаті дії, а в самому процесі" [8, с. 12].

Дидактична гра – один із ефективних засобів розвитку інтересу до навчального предмету. Вона викликає у дітей живий інтерес до процесу пізнання, активізує їх пізнавальну діяльність і допомагає легше засвоїти навчальний матеріал.

Дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок [4, с. 203].

На думку Ф. Н. Блехер, гру можна назвати дидактичною тільки тоді, коли пізнавальний елемент у ній нерозривно пов'язаний з елементами зацікавленості [1, с. 58], а Т. Маслова вважає гру одним з ефективних засобів розумового розвитку дитини. Вона підкреслює, що включення дидактичної гри в педагогічний процес сприяє тому, що діти, захоплені грою, непомітно для себе набувають певні знання, вміння і навички. Таким чином, гра є засобом самореалізації і самовираження [9].

У практиці початкової школи дидактичні ігри можуть виступати самостійно або взаємно доповнювати один одного. Використання кожного виду гри визначається цілями, змістом навчального матеріалу, віковими особливостями учнів, вміннями та навичками у проведенні подібних ігор.

Гра тільки зовні здається розвагою, насправді вона потребує серйозної попередньої підготовки з боку вчителя і учнів. У процесі гри від дітей потрібно витримка, неабияке розумове напруження, прояв самостійності. Але гра завжди приносить задоволення і радість і не потрібно боятися, що вона завдасть шкоди науковості.

Зробивши матеріал доступним, цікавим, гра створює багаті можливості для виявлення в учнів загальних знань, понять, встановлення між предметних зв'язків.

Гра є одним із важливих засобів у засвоєнні знань, розвитку і виховання учнів. Вона може бути застосована в рамках різних методів навчання [7].

Збільшення розумового навантаження на уроках математики примушує задуматися над тим, як підтримати в учнів інтерес до матеріалу, що вивчається, їх активність впродовж всього уроку. Важлива роль тут відводиться дидактичним іграм на уроках математики – сучасному і визнаному методу навчання і виховання, що володіє освітньою, розвиваючої та виховною функціями, які діють в органічній єдності.

Дидактичні ігри можуть:

- мати словесну форму;
- поєднувати слово й практичні дії;
- поєднувати слово й наочність;
- поєднувати слово і реальні предмети.

Якщо розглянути структуру дидактичної гри, можна виділити наступні структурні складові: дидактична задача, ігрова задача, ігрові дії, правила гри, результат гри.

Дидактична задача визначається метою навчального та виховного впливу. Сформульована педагогом, вона відображає його навчальну діяльність. Дидактичне завдання гри визначають у відповідності з вимогами, передбаченими програмою з викладання математики, та з урахуванням вікових особливостей дітей.

Ігрове завдання відтворюється гравцями.

Дидактичне завдання в дидактичній грі реалізується за допомогою ігрової задачі. Вона визначає ігрові дії. Головне те, що дидактичне завдання в грі замасковане і з'являється перед гравцями у вигляді ігрового завдання.

Ігрові дії – основа гри. В різних іграх ігрові дії різні за напрямами і відношенню до гравців. Ігрові дії є засобом реалізації ігрового задуму, але містять також дії, спрямовані на вирішення дидактичної задачі.

Правила гри, її зміст і спрямованість обумовлені загальними завданнями формування особистості, ігровими завданнями і ігровими діями. У дидактичній грі правила завжди задані. З допомогою правил педагог керує грою, процесами пізнавальної діяльності і поведінкою гравців.

Підведення підсумків (результат) проводиться відразу по завершенні гри. Це може бути підрахунок балів, визначення гравців, які успішніше за інших виконали ігрове завдання; визначення команд-переможців і т. п.

Дидактичні ігри добре уживаються і з серйозним навчанням. Включення в урок дидактичних ігор та ігрових моментів дозволяє

зробити навчання цікавим, створює у учнів робочий настрій, сприяє подоланню труднощів у засвоєнні матеріалу.

Суттєвою рисою дидактичної гри є двоякий характер діяльності. З одного боку, грають поставлені в умовну ситуацію, а з іншого – залишаються в традиційному навчальному процесі застосовують реальні загальноосвітні вміння [9].

Основним у дидактичній грі на уроках математики є навчання математиці. Ігрові ситуації лише активізують діяльність учнів, роблять сприйняття більш активним, емоційним, творчим. Тому використання дидактичних ігор дає найбільший ефект у класах, де переважають учні з нестійким увагою, зниженим інтересом до предмету, для яких математика здається нудною і сухою наукою.

Ігровий прийом, який застосовується на уроці математики повинен перебувати у тісному зв'язку з наочними посібниками, з темою уроку, з його задачами, а не носити виключно розважальний характер. Наочність у дітей – це як би образне рішення і оформлення гри. Вона допомагає вчителеві пояснити новий матеріал з математики, створити на уроці певний емоційний настрій. Доцільно продумати і поетапний їх розподіл: на початку уроку гра повинна допомогти зацікавити, організувати дитину; в середині уроку гра повинна націлити на засвоєння теми; наприкінці уроку математики гра може носити пошуковий характер. Але на будь-якому етапі уроку вона повинна бути цікавою, доступною, та включати різні види діяльності учнів. У грі повинен брати участь кожен учень класу. Якщо біля дошки здійснюють ігрову діяльність частина учнів, то всі інші діти повинні виконувати роль контролерів, суддів і т.д. Характер діяльності учнів у грі залежить від місця її на уроці чи в системі уроків. Якщо гра використовується на уроці пояснення нового матеріалу, то в ній повинні бути запрограмовані практичні дії дітей з групами предметів і малюнками. На уроках закріплення матеріалу важливо застосовувати гру на відтворення властивостей, дій, обчислювальних прийомів. У цьому разі використання засобів наочності слід обмежити і посилити увагу в грі до промовляння вголос правила, обчислювального прийому. У грі слід продумувати не тільки характер діяльності дітей, але й організаційну сторону, характер управління грою. З цією метою можна використовувати засоби зворотного зв'язку з учнем: сигнальні картки (гурток зеленого кольору з одного боку і червоного – з іншого) або розрізні цифри і букви. Сигнальні картки служать засобом активізації дітей у грі. У більшість ігор можна вносити елементи змагання, що також підвищує активність дітей у процесі навчання математики. Вправи можна будувати на матеріалі різних труднощів, що дає можливість здійснювати індивідуальний та диференційований підхід, забезпечувати участь в одній грі учнів з різним рівнем знань. Наприклад, можна дати самостійну роботу у вигляді гри „Хто перший добіжить до фінішу?" [11, с. 22]. Кожен учень отримує картку із завданням. Завдання у всіх одне і те ж,

але ступінь допомоги до її вирішення для кожного учня різна. Той, хто вирішить завдання швидко і правильно, може вважати себе спортсменом. В кінці уроку разом з дітьми, треба підводити підсумки змагання, звертаючи увагу на дружну роботу учасників команд, що сприяє формуванню почуття колективізму. Необхідно поставитися з великим тактом до дітей, які допустили помилки. Помилки учнів аналізуються не в ході гри, а в кінці, щоб не порушувати враження від гри. На таких уроках ставиться мета прищепити любов до математики учням з різними математичними здібностями. Всі намагаються виконати завдання, всі хочуть бути спортсменами. Отже, включення у навчальний процес гри або ігрової ситуації призводить до того, що учні, захоплені грою, непомітно для себе набувають певні знання, вміння і навички з математики.

Визначення місця дидактичної гри у структурі уроку і поєднання елементів гри та навчання багато в чому залежать від правильного розуміння вчителем функцій дидактичних ігор та їх класифікації. Колективні гри в класі треба ділити за дидактичним завданням уроку: навчальні ігри, ігри контролюючі, ігри узагальнюючі.

У навчальній грі учні здобувають нові знання, уміння і навички або змушені придбати їх у процесі підготовки до гри. Причому результат засвоєння знань буде тим краще, чим чіткіше буде виражений мотив пізнавальної діяльності не тільки в грі, але і в самому змісті математичного матеріалу.

В контролюючій гри дидактична мета полягає в повторенні, закріпленні, перевірці раніше отриманих знань. Для участі в ній кожному учню потрібна певна математична підготовка.

Узагальнюючі ігри вимагають інтеграції знань. Вони сприяють встановленню між предметних зв'язків, спрямовані на набуття вмінь діяти в різних навчальних ситуаціях [10, с. 18].

Дидактичні ігри стають ефективним засобом активізації навчальної діяльності школярів при їх систематичному використанні, цим обумовлена необхідність їх накопичення та класифікації за змістом з використанням методичних журналів і посібників.

Дидактична гра має певний результат, який є фіналом гри, надає грі закінченість. Він виступає перш за все у формі розв'язання поставленого навчального завдання і дає школярам моральне і розумове задоволення. Для вчителя результат гри завжди є показником рівня досягнень учнів або у засвоєнні знань, можуть або в їх застосуванні.

Список використаної літератури

1. Блехер Ф. Н. Дидактические игры и занимательные упражнения в 1 классе. / Блехер Ф. Н. – М. : Просвещение, 1964. – 184 с. **2. Блинова Т. Л**. Дидактические игры в процессе обучения математике: Методические рекомендации. / Блинова Т. Л – Екатеринбург, 2000. – 61 с. **3. Выготский Л. С.** Игра и ее роль в психическом развитии ребенка

/ Выготский Л. С // Вопросы психологии. – 1966. – №6. – С. 12–14. **4. Гончаренко С.** Український педагогічний словник / Гончаренко С. – К. : Либідь, 1997. – 376 с. **5. Жикалкина Т. К.** Игровые и занимательные задания по математике. 1 класс. Пособие для учителей. / Гончаренко С. – М. : Просвещение, 1989. – 47 с. **6. Жикалкина Т. К**. Система игр на уроках математики в 1 и 2 классах / Жикалкина Т. К. – М. : Новая школа, 1995. – 174 с. **7. Коваленко В. Г.** Дидактические игры на уроках математики. / Коваленко В. Г. – М. : «Просвещение», 1990. – 95 с. **8. Колот Ю. Г.** Формирование интереса к учению – важное средство повышения качества обучения / Колот Ю. Г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://festival.1september.ru/articles/513273/ **9. Леонтьев А. Н**. Психологические основы дошкольной игры / Леонтьев А. Н. // Психологическая наука и образование. – 1996. – №3. – С. 12–14 **10. Чен Н. В.** Дидактическая игра – основа развития воображения и фантазии / Чен Н. В [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.e-osnova.ru/PDF/osnova_17_0_729.pdf **11. Щербань П.** Дидактичні ігри у навчально-виховному процесі / Щербань П. // Початкова школа – 1997. – № 9 – С. 18 **12. Якиляшек В.** Уроки математики з елементами гри / Якиляшек В. // Початкова школа – 1997. – № 6 – С. 22. **13. Эскандеров А. А.** Актуализация познавательного интереса у учащихся: кроссворды в системе дидактических игр / Эскандеров А. А**.** // Начальная школа – 2007. – №1. –С.46-48.

Роздимаха Л. Дидактична гра як метод навчання молодших школярів

У статті розглядаються поняття „метод навчання молодшого школяра” та „дидактична гра”. Автор описує ефективні методи використання дидактичних ігор в процесі навчання математики молодших школярів. Розкриває особливості використання дидактичних ігор в процесі навчання математики молодших школярів.

Досліджує відношення молодших школярів к дидактичним іграм на уроках математики. Дидактичні ігри стають ефективним засобом активізації навчальної діяльності школярів.

Ключові слова: молодші школярі, урок математики в початковій школі, дидактична гра, метод навчання.

Роздымаха Л. Дидактическая игра как метод обучения младших школьников

В статье рассматриваются понятия „метод обучения младшего школьника” и „дидактическая игра”. Автор описывает методы использования дидактических игр в процессе обучения математике младших школьников. Раскрывает особенности использования дидактических игр в процессе обучения математике младших школьников.

Исследует отношения младших школьников к дидактическим играм на уроках математики. Дидактические игры становятся эффективным средством активизации учебной деятельности школьников.

Ключевые слова: младшие школьники, урок математики в начальной школе, дидактическая игра, метод обучения.

Rozdimaha L. Didactic Game as a Method of Teaching Primary School Children

The article considers the the notion of „didactic game" and „teaching method primary school children". The author describes the use of effective methods of teaching games in teaching mathematics younger pupils. Reveals the features using didactic games in learning mathematics younger pupils.

Explores the relationship younger pupils rolled didactic games in mathematics lessons. Didactic games are an effective means of enhancing the learning activities of the pupils.

Key words: younger pupils, math lesson in primary school, didactic game teaching method.

УДК 373.24

Т. Антропова

ОЗДОРОВЧА ГІМНАСТИКА В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Вимоги сучасності потребують переорієнтації змісту виховання підростаючого покоління, зміщення акцентів на створення умов для поступального, повноцінного, всебічного розвитку особистості. Для того, щоб навчити дітей жити, успішно діяти у світі, самовизначитися у ньому, необхідно сформувати у них, починаючи з дошкільного віку, ціннісне ставлення до себе, свого образу „Я", одним із компонентів якого є „Я – здоровий". Ця парадигма сучасної освіти яскраво відображена в державних документах: Закон України „Про дошкільну освіту", „Про охорону дитинства", „Національна доктрина розвитку освіти", „Базовий компонент дошкільної освіти в Україні" [1, с. 12].

Сучасними психологами і педагогами вивчаються умови, найбільш сприятливі для цілісного розвитку дитини як особистості, формування її психічного здоров'я (О. Кононко, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Ладивір, Л. Мельник, З. Плохій). Проблему фізичного розвитку дітей дошкільного віку досліджують О. Богініч, Е. Вільчковський, Н. Гавриш, Л. Лохвицька. У працях І. Брехмана, О. Дубогай, Р. Поташнюк значна увага приділяється питанням дотримання підростаючим поколінням здорового способу життя. Водночас залишається недостатньо вивченою проблема організації фізичного виховання нетрадиційними способами.

Мета фізичного виховання розкривається та конкретизується в загальних завданнях, які вирішуються залежно від особливостей вікового розвитку дітей. Дошкільний період має велику пластичність та сприйнятливість до засобів фізичної культури. У цей час створюються найбільші можливості для реалізації оздоровчих, освітніх та виховних завдань [3, с. 8].

Одним із актуальних завдань у практиці роботи дошкільних навчальних закладів є забезпечення кваліфікованої допомоги у наданні дітям та їхнім батькам знань про основи здоров'я, вироблення навичок збереження, зміцнення і відновлення фізичного, психічного і соціального здоров'я дітей. Важлива місія у цій діяльності належить вихователям дошкільних закладів. Великий педагог В. Сухомлинський з цього приводу писав: „Я не боюся ще й ще раз повторити: турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя" [6, с. 140]. Спеціалісти у галузі дошкільного виховання давно вказують на необхідність активного залучення батьків до фізичного виховання своїх дітей. Форми спільної роботи дитячого навчального закладу з сім'єю визначені в програмі виховання дітей дошкільного віку „Малятко": індивідуальні (бесіди, консультації, відвідування сімей), групові (консультації з вузькими фахівцями, заняття в школі молодих батьків, відкриті заняття), колективні (батьківські збори, дні відкритих дверей, лекції, конференції, спортивні родинні свята) [5, с. 134].

Важливу роль у фізичному вихованні дітей відіграє сім'я. Категорично і однозначно визначав роль батьків у вихованні дітей Ж. Руссо. Він вважав, що той, хто не може виховувати дітей, не повинен їх мати, і ні бідність, ні робота, ні повага людей не позбавляють батьків від обов'язку виховувати самому своїх дітей.

П. Лесгафт – засновник вчення про „фізкультурну освіту» – підкреслював, що було б принципово правильним обмежувати фізичне виховання лише фізичним розвитком дитини, не менш важливо навчити її «ізолювати окремі рухи і порівнювати їх між собою, свідомо керувати ними та пристосовувати до перешкод, долаючи їх з можливо більшою спритністю та настирливістю, інакше кажучи, привчати без великих зусиль за короткий проміжок часу свідомо виконувати найбільшу фізичну працю" [4, с. 295].

Заняття з фізичної культури, рухливі ігри, оздоровча гімнастика, вправи спортивного характеру сприяють вихованню у дітей дисциплінованості, колективізму, рішучості, сміливості та інших якостей, необхідних кожній людині. Система профілактичної та корекційної роботи з оздоровлення дошкільнят приділяє особливу увагу впровадженню в освітньо-виховний процес здоров'язбережувальних технологій, які забезпечують можливість проводити оздоровлення в цікавих різноманітних формах, забезпечують фізичне та психічне здоров'я малюків: оздоровчу аеробіку та звіробіку; пальчикову та дихальну гімнастику; гімнастику для стоп та після роботи на комп'ютері;

гімнастику імунну, для очей та гімнастику пробудження; казкову та віршовану гімнастику; за авторською моделлю М. Єфименка; гімнастику з елементами хатха-йоги [2, с. 234].

Основна роль в організації життєдіяльності дошкільнят, зокрема застосування у роботі інноваційних технологій, покладається на вихователя і вимагає від нього професійної компетентності та особистісної зрілості. Гімнастика буде сприяти оздоровленню дітей, якщо у ДНЗ будуть створені необхідні умови; протягом тижня будуть проводитися різні форми і види гімнастики; використовуватимуть нестандартні посібники та музичний супровід занять; відбуватиметься наступність у роботі з сім'єю. Дослідження проводились у ДНЗ м. Лисичанськ.

У ході дослідження запропонували вихователям взяти участь в експерименті і відповісти на запитання щодо застосування новітніх оздоровчих технологій для фізичного розвитку дошкільників. Опитуванню підлягали 8 фахівців, які працюють у ДНЗ. Можна зробити висновки, що вихователі, які працюють у ДНЗ, знають про нові оздоровчі технології, але не всі використовують їх у своїй роботі. Гімнастику для роботи на комп'ютері вихователі проводять дуже рідко, мотивуючи тим, що не часто проводять заняття на комп'ютері. Респонденти серед вихователів зазначили, що процес виховання дошкільників в ДНЗ доступний, адже для забезпечення виховного процесу є необхідне обладнання та інвентар, але не для всіх видів оздоровчої гімнастики (немає інвентарю для виконання гімнастики для стоп (виконують тільки різновиди ходьби); мало інвентарю та посібників для проведення гімнастики за технологією М. Єфименка.

Наші дослідження показали, що дітям подобаються вправи, які їм пропонують вихователі. Проте була виявилена й проблема, пов'язана з тим, що більшість вихователів, під час проведення оздоровчої гімнастики зводять до простого виконання загальнорозвиваючих вправ під одноманітний музичний супровід.

Під час дослідно-експериментальної роботи визначили основні труднощі, що виникають на шляху активного впровадження різних форм оздоровчої гімнастики: відсутність організованих умов; немає зацікавленості вихователів у проведенні занять інноваційної спрямованості.

Дошкільні навчальні заклади не часто можуть дозволити собі дороге устаткування, тому вихователі звертаються до простих, доступних технологій для того, щоб зробити заняття більш насиченими і такими, що запам'ятовуються.

Дослідження показали, що використання різних форм і видів проведення оздоровчої гімнастики та нестандартного інвентарю, дозволяє істотно підвищити ефективність процесу виховання, забезпечити можливість індивідуальної допомоги вихователя кожній дитині у вирішенні окремих завдань. Оздоровча гімнастика сприяє

поглибленню дихання, посиленню кровообігу, обміну речовин, розвитку різних груп м'язів, правильній поставі, розгальмовуванню нервової системи після сну, викликає позитивні емоції; сприяє оздоровленню дітей за умови, якщо в групі створено необхідні умови для проведення новітніх форм і видів оздоровчої гімнастики.

Різні форми та види оздоровчої гімнастики обов'язково необхідно проводити протягом тижня з метою забезпечення всебічного розвитку дошкільнят.

У процесі використання комп'ютера з метою набуття нових знань, формування нового світогляду, активізації розумової діяльності, створення позитивного емоційного настрою; удосконалення логічного, оперативного мислення дітей необхідно обов'язково звертати увагу на негативний вплив комп'ютерів на зір і виконувати оздоровчу гімнастику для очей.

Використання нестандартного обладнання та інвентарю сприяє правильному й цілеспрямованому виконанню рухів, підвищує у дітей інтерес до занять, покращує якість виконання вправ, привчає володіти предметами, сприяє формуванню правильної постави.

Музичний супровід вправ створює у дітей бадьорий, піднесений настрій, сприяє більш чіткішому та виразнішому виконанню вправ.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку буде ефективним за умови, що воно є органічною частиною всього виховного процесу дитячого садка, предметом спільного піклування дошкільних працівників, членів сім'ї, коли кожний вихователь повністю і творчо виконує вимоги програми.

Таким чином, оздоровча гімнастика є невід'ємною організуючою частиною режиму дня дошкільного закладу і важливою складовою фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільнятами.

Перспективою нашого дослідження стане подальше узагальнення та систематизація проблеми організації фізичного виховання нетрадиційними способами.

Список використаної літератури

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – К. : Світич, 2008. – 430 с. **2. Вільчковський Е. С.** Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Суми : Університет. кн., 2005. – 428 с. **3. Гавриш Н. В.** На шляху до оновлення. Про готовність педагогів до реалізації нової Програми / Н. В. Гавриш // Дошкільне виховання. – 2009. – №2. – С. 7–10. **4. Лесгафт П. Ф.** Семейный период воспитания / Сборник пед. соч.: в 3-х т. Лесгафт П. Ф. – М. : ФиС, 1956. – Т.3. – С. 295–296. **5. Методичні** аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / О. Л. Кононко, З. П. Плохій, А. М. Гончаренко [та ін.]. – К. :

Світич, 2009. – 208 с. **6. Сухомлинський В. О.** Батьківська педагогіка /В. О. Сухомлинський. – К. : Рад.школа, 1979. – 295 с.

Антропова Т. Оздоровча гімнастика в системі фізичного виховання дошкільників

У статті автор визначила теоретичні та методичні основи проведення оздоровчої гімнастики у дошкільному закладі, зробила аналіз стану застосування видів оздоровчої гімнастики у сучасних ДНЗ. Результати дослідження свідчать, що оздоровча гімнастика є невід'ємною організуючою частиною режиму дня дошкільного закладу і важливою складовою фізкультурно-оздоровчої роботи. Вона сприяє оздоровленню дітей за умови, якщо в групі створено необхідні умови для проведення новітніх форм і видів оздоровчої гімнастики.

Ключові слова: здоров'я, гімнастика, загартування, технологія.

Антропова Т. Оздоровительная гимнастика в системе физического воспитания дошкольников

В статье автор определила теоретические и методические основы проведения оздоровительной гимнастики в дошкольном учреждении, сделала анализ применения видов оздоровительной гимнастики в современных ДОУ. Результаты исследования свидетельствуют, что оздоровительная гимнастика является неотъемлемой организующей частью режима дня дошкольного учреждения и важной составляющей физкультурно-оздоровительной работы. Способствует оздоровлению дошкольников.

Ключевые слова: здоровье, гимнастика, закаливание, технология.

Antropov T. Fitness Training in System of Physical Education of Preschool Children

The author identified the theoretical and methodological foundations of improving gymnastics at preschool, made the analysis of the application of species improving gymnastics modern DOW. These results suggest that improving gymnastics is an integral part of the regime of the day organizing preschool and an important component of sports and recreation activities with preschoolers. It promotes healthier children, provided that the group created the necessary conditions for new forms and types of recreational gymnastics.

Key words: health, gymnastics, technology.

УДК 372. 878

Т. Зьома

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розбудова сучасної національної системи освіти спонукає до пошуку і впровадження нових педагогічних підходів, форм і методів, які б відповідали розвитку особистості, сприяли розкриттю її моральних, духовних, розумових і фізичних здібностей. У зв`язку з цим неможливо переоцінити значення музичного мистецтва і художнього виховання у духовному становленні підростаючого покоління.

Сьогодні в музичній освіті відбувається активний пошук нових педагогічних методик. В період стрімкого розвитку інформаційних та телекомунікаційних технологій, у часи переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, в якому якість людського потенціалу, рівень освіченості й культури всього населення набувають вирішального значення, важливим аспектом стає застосування мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва. Підґрунтям впровадження мультимедійних технологій до освітнього простору є властивість мультимедіа – гармонійне інтегрування різних видів інформації. За рахунок інтенсифікації сприйняття школярами навчального матеріалу стає можливим залучити школярів до процесу пізнання як суб’єктів навчальної діяльності [1, с. 4].

У національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті зазначено: „Головна мета української системи освіти - створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України...”, а Закон України „Про загальну середню освіту” стверджує: „Завданням загальної середньої освіти є формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань”. Нові завдання шкільної освіти в Україні, що спрямовані на гуманізацію та демократизацію всього навчального процесу в школі, визначають нові пріоритети навчання і виховання, потребують формування ініціативної особистості, здатної до раціональної творчої праці.

У сучасних науково-педагогічних джерелах акцентується увага на високому потенціалі мультимедійних ресурсів. Зокрема, у роботах Ю. Казакова, Л. Шевченко розкрито педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів. Окремі аспекти використання інформаційних технологій у практиці початкового навчання досліджувались в працях О. Суховірського, В. Шакотько, О. Шиман Н. Савченко та ін. Крім того, на сьогодні набуто певний практичний досвід використання мультимедіа у початковій ланці навчання (Ю. Громова, І. Мураль, Л. Югова та ін.), який свідчить про невпинний інтерес педагогів-практиків до пошуку шляхів ефективного використання мультимедіа.

Метою даної роботи є визначення ефективних форм і методів застосування мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва.

Поняття „мультимедіа" є багатогранним і посідає важливе місце в процесі інформатизації освіти.

Мультимедіа – це сучасна комп'ютерна інформаційна технологія, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відео, графічне зображення, анімацію та мультиплікацію. Мультимедіа є ефективною освітньою технологією завдяки властивим їй якостям інтерактивності, гнучкості й інтеграції різних типів навчальної інформації. Так, відмінною рисою мультимедіа є навігаційна структура, що забезпечує інтерактивність – можливість безпосередньої взаємодії з програмним ресурсом. Інтерактивність технологій мультимедіа передбачає „живий" зв'язок між користувачем і програмою, зокрема, за бажанням, можна задати індивідуальний темп роботи в межах програми, установити швидкість подачі матеріалу, кількість повторень тощо. Таке задоволення індивідуальних потреб особистості в навчанні й дозволяє говорити про гнучкість технологій мультимедіа [2, с. 78].

Застосування комп'ютерних технологій у педагогіці дає змогу з нових позицій здійснити організацію навчального процесу.

На уроках музики мультимедійні технології застосовуються у різних формах: відеоенциклопедії; тренажери; ситуаційно-рольові ігри; електронні лектори, підручники; інтелектуальні ігри з використанням штучного інтелекту; дистанційна і інтерактивна форми навчання; проведення інтерактивних освітніх телеконференцій; побудова системи контролю й перевірки знань і умінь учнів (використання контролюючих програм-тестів); здійснення проектної і дослідницької діяльності учнів тощо.

Впровадження інформаційних технологій у практику роботи вчителя початкових класів відбувається за такими напрямами:

1. Створення презентацій до уроків.
2. Робота з ресурсами Інтернет.
3. Використання готових навчальних програм.
4. Розробка і використання власних авторських програм.

Використання мультимедійних технологій на уроці сприяє підвищенню рівня якісного використання наочності на уроці, зростанню продуктивності уроку, реалізації міжпредметних зв'язків, логізації й структуруванню навчального матеріалу, що значно підвищує рівень знань учнів.

Однією з актуальних проблем музичної освіти є розробка комп'ютерних програм, які забезпечують ефективну динамічність опанування молодшими школярами шкільного курсу з музичного мистецтва, елементами якого є „слухання", „розуміння", „створення",

„виконання” музичних творів. Молодшим школярам надається можливість:

- знаходити, вивчати та усвідомлювати поняття „звук” як феномен, що функціонує у навколишньому середовищі; експериментувати з джерелами звукоутворення; здійснювати запис різних видів звукозображальної інформації; імітувати звуки, знаходити нове звучання; створювати звукові розповіді або вільні звукові композиції з метою реалізації своїх ідей та прояву в такій формі особистісних думок, почуттів; створювати шумові ефекти; використовувати звукову палітру для супроводу поетичного тексту;
- одержувати знання про музичні інструменти, вивчаючи їх будову, визначати функціональне призначення, діапазон, тембр, принципи звукоутворення;
- імпровізувати, створюючи власні звукові імпровізаційні мініатюри, окремі мелодії й тексти;
- аранжувати мелодії, використовуючи звучання різних інструментів, голосу та інших джерел звукоутворення;
- вивчати музику різних стилів, напрямів, жанрів.

Мультимедійні технології дають низку переваг: дітьми краще сприймається матеріал, зростає зацікавленість (сучасного учня дуже важко чимось здивувати, тим більше зацікавити, особливо враховуючи можливості вчителя по відношенню до учня), індивідуалізація навчання, розвиток творчих здібностей (залучення дітей до створення слайд-шоу, відео-уривків, кліпів, презентацій), скорочення видів роботи, що стомлюють учня, використання різних аудіовізуальних засобів (музики, графіки, анімації) для збагачення і мотивації навчання, динамічного подання матеріалу, формування самооцінки учня та створення умов для самостійної роботи. Використання інформаційних технологій дає змогу залучати дітей до:

- створення творчих робіт;
- пошукової роботи під час вивчення народної творчості, української музичної культури, творчості композиторів світу;
- оформлення результатів роботи у вигляді різних проектів за певними темами.

У порівнянні з традиційним, комп’ютеризоване музичне навчання є прогресивним напрямом у системі сучасної освіти. Разом з тим, реформування та оновлення освітянської практики ґрунтується на взаємозв’язку традиційного та новаторського. Використання комп’ютера не виключає роботи з наочно-дидактичними посібниками й іншими учбово-допоміжними засобами, у тому числі і дитячими музичними інструментами [3, с. 92].

Підготовка та проведення уроку музичного мистецтва із застосуванням мультимедійних технологій відбувається з урахуванням структури уроку музики та змісту його кожного етапу.

Кожен урок музики з використанням мультимедійних технологій складається з певної кількості структурних елементів, що містять сукупність зображень, відео фрагментів, тексту, об'єднаних за певною ознакою (наприклад, демонстрація, розучування пісні чи виконання її з супроводом, слухання музичного твору, його аналіз, розповідь про композитора тощо).

Специфіка комп'ютеризації навчального предмету полягає в розмаїтті можливостей керування розумовою і пізнавальною діяльністю особистості в порівнянні з іншими засобами.

Комп'ютер як засіб навчання розвиває абстрактне мислення, оскільки дозволяє одержати узагальнене уявлення про інтегративні об'єкти та явища, пов'язані зі змістом підготовки, формує логічне та образне мислення, бо на екрані подані не реальні предмети, а символи реальності [4, с. 54].

Мультимедійні технології — один із перспективних напрямів використання ІКТ у навчальному процесі, зокрема на уроках музичного мистецтва. Впровадження мультимедійних технологій у практику музичної освіти уможливлює поєднання дидактичних функцій комп'ютера з традиційними засобами навчання, збагачення і наповнення навчального процесу новими формами роботи, варіативне застосування ігрових форм навчання, створення інноваційних методик викладання музики в системі початкової освіти; а також сприяє більш ефективному засвоєнню музичних знань та їх реалізації в музично-творчій діяльності молодших школярів на етапі початкової музичної освіти. Нове покоління, що зростає в епоху інформації, потребує принципово нових рішень у педагогічному вихованні. Використання мультимедійних технологій є необхідним інструментом для побудови сучасного уроку музики, а також важливим кроком до виховання гармонійної особистості XXI століття.

Список використаної літератури

1. Дементієвська Н., Морзе Н. Як можна комп'ютерні технології використати для розвитку учнів та вчителів // Актуальні проблеми психології: Психологічна теорія і технологія навчання / Н.П.Дементієвська. – К. : Міленіум, 2005. -Т. 8, вип. 1. – 238 с. **2. Дементієвська Н.** Комп'ютерні технології для розвитку учнів та вчителів // Інформаційні технології і засоби навчання. / За ред. В. Ю. Бикова, Ю. О. Жука / Н. П. Дементієвська, Н. В. Морзе. – К. : Атіка, 2005. – 272 с. **3. Масол Л.** Методика навчання мистецтва у початковій школі. / Масол Л. М. – Харків : Ранок., 2006. – 256 с. **4. Intel®** Навчання для майбутнього. – К. : Видавнича група BHV, 2004. – 416 с. (Автори адаптації до українського видання Н. В. Морзе, Н. П. Дементієвська).

Зьома Т. Музичне виховання молодших школярів засобами мультимедійних технологій

На основі аналізу різних підходів до трактування поняття „мультимедійні технології” у статті узагальнюється зміст поняття, визначаються форми і методи застосування мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва. Обґрунтовується доцільність використання мультимедіа в практиці початкового навчання, напрями впровадження інформаційних технологій у практику роботи вчителя початкових класів, висвітлюється низка факторів, які необхідно враховувати при організації роботи учнів молодшого шкільного віку з програмними засобами.

Ключові слова: мультимедійні технології, мультимедійна презентація, молодші школярі, урок музики.

Зёма Т. Музыкальное воспитание младших школьников средствами мультимедийных технологий.

На основе анализа различных подходов к трактовке понятия „мультимедийные технологии” в статье обобщается содержание понятия. Обосновывается целесообразность использования мультимедиа в практике начального обучения, освещается ряд факторов, которые необходимо учитывать при организации работы учеников начальных классов.

Ключевые слова: мультимедийные технологии, мультимедийная презентация, младшие школьники, урок музыки.

Zema T. Musical Education of Junior Pupils by Means of Multimedia Technologies

Based on the analysis of different approaches to the interpretation of the term „multimedia technology” article summarizes the meaning of the term. Substantiates the feasibility of using multimedia in the practice of primary education and highlighted a number of factors that must be considered in the organization of junior pupils from software.

Key words: multimedia technology, multimedia presentation, junior pupils, music lesson.

УДК 371.321.5

Д. Леденьова

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЗАСОБАМИ ІКТ

Розвиток логіки – це те, чого потребує кожна особистість, починаючи від маленьких дітей і закінчуючи цілком дорослими людьми [1, С. 37–38].

Логіка допомагає нам на основі правильно вибудуваного аналізу ланцюжка послідовностей чи інших обставин, подій і доводів, робити правильні висновки і на їх основі приймати вірні рішення. Така властивість людини допомагає йому в будь-яких ситуаціях знайти оптимальний спосіб виходу з них, або передбачити і попередити всілякі неприємності [1, С. 21-22].

Проблемою розвитку мислення учнів займалися багато закордонні та вітчизняні учені Липина І., Зайцев Т., Бабкіна Н., Давидов В., Горбунова Е. [3, С. 37-38].

Вони теоретично і експериментально довели, що на сьогодні школа ще не достатньо забезпечує випускникам необхідний рівень розвитку розумової діяльності. На їх думку для успішного навчання, розуміння навчального матеріалу в учнів повинні бути сформовані три складових мислення:

1) високий рівень елементарних розумових операцій: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, виділення істотного, класифікації та ін;

2) високий рівень активності, розкутості мислення, що проявляється у продукуванні великої кількості різних гіпотез, ідей, виникнення кількох варіантів вирішення проблеми;

3) високий рівень організованості, що виявляється в орієнтації на виділення істотного в явищах, у використанні узагальнених схем аналізу явища.

Практика навчання показує, що розвиток мислення учнів ставиться за мету уроку практично по кожному предмету. Вважалося, що на уроках математики логічне мислення розвивається автоматично, без цілеспрямованої роботи [2].

Можливість розвитку логічного мислення в молодшому шкільному віці велика, так як в цей період відбувається швидкий розвиток інтелекту . Важливо не упустити цей момент і знайти ефективні шляхи розвитку здібностей дітей.

Таким чином, виявляються протиріччя:

1) між необхідністю підвищувати рівень математичних здібностей учнів і недостатньою технологічної розробленістю цього процесу в умовах традиційного навчання,

2) між слабкими розумовими операціями у більшості учнів початкової школи та необхідністю постійно їх удосконалювати при навчанні даного предмету

Вирішити ці протиріччя можливо за допомогою інформаційно-комунікативних технологій.

Як же можна пов'язати розвиток логічного мислення з використанням ІКТ у навчальному процесі?

Використання ІКТ у навчальному процесі початкових класів загальноосвітньої школи має широкий спектр, від використання як засобу, що дозволяє вчителю впливати на організацію педагогічної праці, використовуючи у підготовці до проведення уроків, до використанням ІКТ у навчанні самими учнями початкових класів, що дозволяє під час опанування роботи з комп'ютером вправлятися у вивченні низки навчальних предметів початкової школи з використанням комп'ютерних програм. Робота з комп'ютером учнів початкових класів, зважаючи на вищезазначені аспекти, може бути, на нашу думку, чинником впливу на його особистісні якості [2].

Одним із головних завдань сучасної школи є застосування ІКТ у процесі вивчення математики у рамках програми.

Основним видом використання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання є їх органічна інтеграція в певні уроки. У цікавій, динамічній, ігровій формі опановують комп'ютерні засоби, набувають первинних навичок користування пристроями введення-виведення, початковими уміннями й навичками управління комп'ютером та одночасно удосконалюють свої знання з предмету, розвивають пам'ять, просторову уяву, логічне мислення, творчі здібності.

Тож, завданнями застосування комп'ютера на уроках математики є:

- забезпечення зворотнього зв'язоку в процесі навчання;
- підвищення якості унаочнення навчального процесу;
- пошук інформації із різноманітних джерел;
- індивідуалізація навчання;
- моделювання досліджуваних процесів або явищ;
- організація колективної й групової роботи;
- здійснення контролю за навчальними досягненнями [3, с. 51-54].

При підготовці до уроку з використанням ІКТ вчитель не повинен забувати, що це урок, а значить складає план уроку виходячи з його цілей. При відборі навчального матеріалу він повинен дотримуватись основних дидактичних принципів: систематичності та послідовності, доступності, диференційованого підходу, науковості та ін. При цьому комп'ютер не замінює вчителя, а тільки доповнює його [3, с. 54-58].

Такому уроку властиво таке:

1. Адаптивність: пристосування комп'ютера до індивідуальних особливостей дитини;

2. Керованість: у будь-який момент можлива корекція вчителем процесу навчання;

3. Інтерактивність і діалоговий характер навчання;

4. ІКТ мають здатність «відгукуватися» на дії учня і вчителя; вступати з ними в діалог, що і становить головну особливість методик комп'ютерного навчання;

5. Оптимальне поєднання індивідуальної та групової роботи;

6. Підтримання в учня стану психологічного комфорту при спілкуванні з комп'ютером;

7. Необмежене навчання: зміст, його інтерпретації і додаток скільки завгодно великі;

8. Комп'ютер може використовуватися на всіх етапах: як при підготовці уроку, так і в процесі навчання: при поясненні нового матеріалу, закріпленні, повторенні, контролі [3, с. 35-36].

Розвивати логічне мислення школярів за допомогою ІКТ можна за допомогою ігор на комп'ютері. Так, від дитячого „відпочинку" за комп'ютером теж можна вилучити користь, розвиваючи мислення [4, с.49-50].

Отож, для розвитку логічного мислення шляхом застосування ІКТ можна використовувати ігри, які можна знайти в мережі Інтернет:

Для розвитку логічного мислення також можна використовувати пазли. До речі, їх також можна складати за допомогою комп'ютеру. Знайти цікаві і різноманітні пазли можна тут: http://www.gametlt.ru/pazl-delux.html.

Є багато повідомлень про небезпечний вплив комп'ютера в цілому і комп'ютерних ігор зокрема на психіку дитини. Деякі автори вважають, що заняття з комп'ютером – це свого роду залежність, що виражається в таких психопатичних симптомах, як нездатність переключатися на інші розваги, почуття уявної переваги над навколишніми, збідніння емоційної сфери, агресивне поводження, звуження кола інтересів, прагнення для створення власного світу, відхід од реальності і т. ін. Негативну картину доповнюють соматичні порушення – зниження гостроти зору, швидка стомлюваність тощо. Наведенні вище твердження знаходять підтримку і в науковців [5, с. 35-36].

Обґрунтоване використання комп'ютера сприяє розвитку розумових здібностей дітей, логічному та творчому мисленню в розв'язанні завдань з математики, підвищує інтерес до навчання, сприяє набуттю знань і вмінь.

Однак, щоб комп'ютер дійсно був корисним у початковій школі, необхідне виконання деяких умов. До цих умов, перш за все, треба віднести: професійну готовність учителя початкових класів до використання комп'ютерних технологій, наявність якісного технічного й програмного забезпечення, розуміння цієї проблеми й підтримка

керівництва школи. Крім того, потрібно визначити головну мету і стратегічні напрямки розв'язання цієї проблеми.

Комп'ютер на уроках математики розглядається як потужний дидактичний засіб, який включає дітей до активної праці, підвищує їхній інтерес до навчання, сприяє кращому засвоєнню матеріалу і підвищує ефективність навчання.

Таким чином, комп'ютер потрібно використовувати тільки тоді, коли він вносить щось нове у вирішення проблеми. Комп'ютер повинен стати не тільки об'єктом вивчення, а помічником, ще одним засобом для вирішення різноманітних питань. Перед тим як увійти з дітьми в комп'ютерний клас краще ще раз зважити, наскільки це вчасно, необхідно і доцільно робити саме зараз. Можливо, якщо немає якісних комп'ютерів, належного програмного забезпечення і фахівців, краще відкласти урок у комп'ютерному класі [6, с. 52-56].

В час комп'ютеризації навчально-виховного процесу вчитель не може ігнорувати можливість підвищення пізнавального інтересу учнів у вивченні математики засобами ІКТ. Отож, використання ІКТ на уроках математики дозволяє: зробити процес навчання більш цікавим, яскравим, захоплюючим за рахунок багатства мультимедійних можливостей; ефективно вирішувати проблему наочності навчання; розширити можливості візуалізації навчального матеріалу, робить його більш зрозумілим і доступним для учнів; активізувати усіх учнів класу, навіть пасивних; розвивати логічне мислення, шляхом використання мулимедійних презентацій, комп`ютерних та онлайн-ігор. Розвиток логічного мислення безперервний процес, який повинен продожуватись в домашніх умовах, батьки зможуть сприяти цьому завдяки зазначеним сайтам або граючи з ними у комп'ютерні ігри рекомендовані вчителем. Гра є невідємною частиною життя всіх учнів, то ж вчитель повинен навчити учнів та їх батьків вдало використовувати її і для розвитку логічного мислення.

В подальшому дослідження даної теми планується розробка нових дидактичних мультимедійних матеріалів до ігор з розвитку логічного мислення, розробка блогу вчителя початкових класів, як методичний порадник в допомогу батькам та вчителям з даної проблеми.

Список використаної літератури

1. Липина І. Розвиток логічного мислення на уроках математики / І. Липина // Початкова школа. – 1999. – № 8. – С. 37-39. **2. br.com. ua** [Електронний ресурс]: www.br.com.ua/referats/logika/ **3. Зайцев Т. Г**. Теоретические основы обучения решению задач в начальной школе. / Зайцев Т. Г. – М. : Педагогика, 1983. **4. Бабкіна Н. В.** Нетрадиційний курс "Розвиваючі ігри з елементами логіки" для перших класів початкової школи. // Психологічний огляд. – 1996. – № 2 (3). – С. 47–52. **5. Давидов В. В.** До проблеми побудови концепції початкової освіти // У пошуках нового змісту освіти : Зб. науч. тр. / Давидов В. В. –

Красноярськ, 1993 – С. 50 **6. Семенов Е. М.** Развитие мышления на уроках математики. / Семенов Е.М., Горбунова Е.Д. – Свердловск, 2005. – С. 50-62.

Леденьова Д. Розвиток логічного мислення учнів початкової школи на уроках математики засобами ІКТ

Автор своєю статтею підкреслює важливість логічного мислення для кожної людини. У статті розкриваються засоби для розвитку логічного мислення на уроках математики з використанням сучасних педагогічних та комп'ютерних технологій. Подаються рекомендації щодо використання ресурсів мережі Інтернет та комп'ютерних ігор для розвитку логічного мислення. Автор також наголошує на дотримання гігієнічних норм використання комп'ютерних технологій, на доцільність його використання на уроці.

Ключові слова: інформатизація освіти, розвиток логічного мислення, розвивальні ігри.

Леденева Д. Развитие логического мышления учащихся начальной школы на уроках математики средствами ИКТ

Автор в своей статье подчеркивает важность логического мышления для каждого человека. В статье раскрываются средства для развития логического мышления на уроках математики с использованием современных педагогических и компьютерных технологий. Даются рекомендации по использованию ресурсов сети Интернет и компьютерных игр для развития логического мышления. Автор также акцентирует внимание на соблюдение гигиенических норм использования компьютерных технологий, на целесообразность его использования на уроке.

Ключевые слова: информатизация образования, развитие логического мышления, развивающие игры.

Ledenova D. The Development of Logical Thinking Praimary School Mathematics Lessons in ICT

The author of the article stresses the importance of logical thinking for each person. The article reveals the means for the development of logical thinking in mathematics lessons with the use of modern pedagogical and computer technologies. Recommendations on using the resources of the Internet and computer games for the development of logical thinking. The author also focuses on compliance with sanitary regulations of use of computer technologies, on the advisability of its use in the classroom.

Key words: informatization of education, the development of logical thinking, educational games.

УДК 372.878

В. Сєдих

ДЕЯКІ ПИТАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ УСПІХІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У РІЗНОМАНІТНІЙ МУЗИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Музичне мистецтво – не тільки навчальний предмет, а й могутній засіб виховання, який має надати емоційного й естетичного забарвлення всьому духовному життю людини. Формування активного діяльнісного підходу до розвитку пізнання та активізації успіхів учнів у різноманітній музичній діяльності – ключова проблема сучасної освіти.

У національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті зазначено: „Головна мета української системи освіти - створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України...", а Закон України „Про загальну середню освіту" стверджує: „Завданням загальної середньої освіти є формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань". Нові завдання шкільної освіти в Україні, що спрямовані на гуманізацію та демократизацію всього навчального процесу в школі, визначають нові пріоритети навчання і виховання, потребують формування ініціативної особистості, здатної до раціональної творчої праці. Ми живемо у третьому тисячолітті, у час комп'ютеризації та інтенсивного розвитку всіх галузей науки та виробництва, і глибоко усвідомлюємо незворотність демократичних змін, що відбуваються у суспільстві і освіті зокрема. Тому ми не повинні забувати про те, що сучасні діти не такі, якими були ми, отже, вони потребують від сучасного навчання чогось нового. Те, що було гарним учора, не є актуальним сьогодні [1, С. 3-4].

Проблема музичної творчості привертала увагу ще Платона, Сократа, Ксенофана, Фому Аквінського, А. Шопенгауера, Ф. Шеллінга, І. Канта та ін. Античні мислителі пов′язували творчість зі сферою багатогранної людської діяльності, що постійно змінюється. Сучасна психолого-педагогічна наука розглядає музичну творчість як постійного супутника розвитку дитини (Л. Виготський); як діяльність, у результаті якої створюється щось принципово нове, оригінальне, що тією чи іншою мірою відбиває індивідуальні нахили і здібності людини (І. Волков); як процес створення, відкриття чогось нового, раніше невідомого для конкретного суб′єкта (В. Моляко); як особистісно-орієнтовану розливальну взаємодію суб′єктів, як похідну інтелекту, заломлену через мотиваційну структуру (С. Сисоєва).

Психолого-педагогічні аспекти формування музично творчої особистості розглядаються в дослідженнях вітчизняних учених: Б. Ананьєва, В. Андрєєва, Ю. Бабанського, І. Беха, Д. Богоявленської, В. Загв'язінського, Н. Кузьміної, Г. Сіліної, С. Сисоєвої, Н. Лейтес та в роботах зарубіжних учених: Г. Айзенка, Дж. Гілфорда, А. Маслоу, А. Олпорта, К. Роджерса, Д. Шеренберга та ін.

Аналіз стану навчально-виховного процесу в школі говорить про те, що вчителі на уроках недостатньо використовують засоби розвитку пізнавальної активності, що приводить до зниження ефективності сприйняття вивченого програмового матеріалу, а це, в свою чергу, призводить до зниження якості освіти в цілому. Тому метою даної роботи є виявлення впливу методів активізації музичної діяльності молодших школярів на розвиток творчої активності.

Музична освіта на уроках музики будується з урахуванням загальних задач музично – естетичного виховання дітей і проводиться відповідно до учбового плану. При цьому приймається до уваги те, що зміст і структура занять повинні бути варіативними і цікавими, з використанням різноманітних прийомів, що допомагають дітям сприймати музичний твір, зрозуміти елементарні основи музичної грамоти. Для вирішення цих завдань використовуються методи активізації успіхів учнів в початковій школі. Основною музичною діяльністю на уроках музичного мистецтва є: вокально-хоровий спів, музична творчість, слухання музики, музично-ритмічні рухи, гра на музичних інструментах, теоретичне вивчення музики. Щоб покращити сприймання учнями матеріалу, зацікавити їх у сприйманні того чи іншого твору, пробудити бажання слухати краще досягається за допомогою використання дидактичних ігор на уроках музики. Діти молодшого шкільного віку сприймають будь-який навчальний матеріал якісніше через гру [1, С. 123-124]. Особливо це стосується уроків музичного мистецтва. Розвиток творчих здібностей молодших школярів здійснюється в основному на уроках музичного мистецтва і саме шляхами використання музично-дидактичних ігор на уроках. Музично-дидактичні ігри, які використовую на уроках прості, доступні, цікаві та захоплюючі: вони викликають у дітей бажання співати, слухати, грати і танцювати [2, С. 13-14].

Найефективнішими видами музичної діяльності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку є спів, слухання музики, гра на дитячих музичних інструментах, рух під музику і музична творчість. Наукові дослідження і педагогічна практика переконують, що всі ці види музичної діяльності різною мірою доступні дітям. Сучасна програма з дошкільного виховання приділяє увагу кожному виду. Так як і велику увагу приділяють сучасній програмі з музики для початкових класів, де і застосовують метод наступності і послідовності у процесі навчання дітей музики [3, с.23-24].

Гра на дитячих музичних інструментах - один з видів колективної виконавської діяльності учнів. Її призначення на уроці - сприяти прояву й розвитку музичних здібностей учнів, збагачувати художній досвід молодших школярів, розвивати їхній інтерес до виконавської діяльності. При цьому важливо емоційне відношення дітей до музикування, сприйняття звучання окремих інструментів і засвоєння прийомів гри.

Включення в урок гри на музичних інструментах пов’язане з рішенням наступних педагогічних завдань:

- стимулювати виконавську діяльність дітей на заняттях, у позакласній роботі (на святах, шкільних концертах, у родині, у години відпочинку);
- сприяти формуванню в них художнього смаку й інтересів;
- виховати інтерес до гри в оркестрі; розрізняти тембр інструментів, почувати гармонію їхнього звучання;
- активізувати розвиток музичних здібностей (ладове почуття, почуття ритму. музичної форми, тембровий, гармонійний, мелодійний слух);
- сприяти формуванню уявлень про виразну сутність елементів;
- музичної мови й засобів музичної виразності.

При виконанні навчально-виховних завдань вирішальне значення належить репертуару, методам роботи. Головна особливість музичного матеріалу - його універсальність. Вона проявляється в тім, що ті самі здобутки є основою формування різних уявлень, умінь, навичок, почуттів. Крім того, музичний матеріал повинен бути доступним для спільного виконання учнів і вчителя й призначений для формування творчих здібностей учнів. По його зразку вони можуть обробляти й складати свої пісеньки, танці. Гра на дитячих інструментах особливо корисна для музично-творчого розвитку учнів зі слабким рівнем координації слуху й голосу, крім того, для всіх це – гарна підготовка до освоєння більш складних інструментів. У результаті занять інструментальним музикуванням школярі повинні: знати назви інструментів і правила їх зберігання;уміти розрізняти на слух тембри інструментів і усвідомлювати їх виразну сутність; опанувати прийомами й способами гри на кожному інструменті; розуміти виразні особливості звукоутворення; усвідомлювати виразність музичних засобів і опанувати способами їхньої передачі в інструментальному виконанні; опанувати навички ансамблевого виконання, підбору по слуху нескладних мелодій, уміти корегувати якість виконання іншими дітьми різних партій у нескладних добре знайомих творах; знати розташування високих і низьких звуків на звуковисотних інструментах, назви нот і їх місце на нотному стані; уміти орієнтуватися в запису нескладних партитур до пісенних і інструментальних мініатюр, а також п’єс для слухання музики. На сучасному етапі у зв’язку з розвитком і розповсюдженням засобів масової комунікації, сприймання музики стало важливою формою задоволення духовних запитів школярів. Адже музика сьогодні дуже поширена, фактично духовний розвиток молоді відбувається під безпосереднім її впливом [4, с. 123-124].

Молодший шкільний вік – це період нагромадження естетичної інформації, появи перших навичок естетичної культури, сприймання і діяльності.

Сприймання музики нашими вихованцями, як і інші види музичної діяльності, охоплює широке коло понять (пізнання, творення, перетворення, відтворення, оцінювання, спілкування).

Необхідно підтримувати активність учнів під час слухання музики. Донедавна цей вид музичної діяльності вважався пасивним. Для того, щоб діти були активні під час слухання необхідно створити проблемну ситуацію: запропонувати дітям вслухатися в музику і спробувати визначити її характер, про що вона розповідає, які думки і почуття викликає, за допомогою яких засобів музичної виразності. Доцільно практикувати колективні відповіді за диригентським жестом учителя, якщо вони нескладні, однослівні (жанр твору, його характер). Це економить час і подобається дітям.

Перш ніж привчати дітей слухати музику у виконанні симфонічного оркестру, треба продемонструвати їм зблизька скрипку, віолончель, флейту, трубу, фагот, показати їх звучання, розповісти про кожен із них. Це збуджує у дітей інтерес. Їм і самим хочеться послухати симфонічний оркестр, спробувати відрізнити звучання інструментів. Тому доцільно проводити екскурсії у філармонію, театр оперу та балету, ляльковий (якщо є можливість), щоб послухати концерти, виступи майстрів художньої самодіяльності. Щоб розвивати естетичне почуття дітей слід не втрачати можливості безпосереднього спілкування з природою, а особливо слухання голосів птахів, впізнавання їх, розуміння [5, с. 52-53].

Важливе місце у вихованні – зацікавленості до музичного мистецтва займає метод музичного узагальнення, в основі якого лежить узагальнення знання про музику. Щоб у дітей склалося цілісне уявлення про музичне мистецтво, в цьому допоможе метод забігання вперед і повернення до пройденого, а на активізацію емоційних відносин школярів до музики направлений метод емоційної драматургії.

Отже, формуючи музичні здібності на уроках художньо-естетичного циклу доцільно використовувати інноваційні технології, адже послідовне й систематичне використання на уроках музичного мистецтва інформаційно-комунікаціних технологій, інтерактивних форми навчання, особистісно зорієнтованих розвивальних технологій дає можливість спостерігати за творчим розвитком учнів, формувати спеціалізовані знання в процесі навчання й виховання особистості в музиці, реалізувати можливості сучасних засобів навчання.

Можна зробити висновок, що навчання може стимулювати формування та реалізацію креативних здібностей особистості лише в тому випадку, якщо процес навчання стане творчим, орієнтованим не на механічне тренування, а на набуття учнями відповідних вмінь та навичок щодо творчого вирішення проблем за умови взаємозв`язку формування розумових та творчих здібностей.

Серед багатьох навчальних предметів урокам музичного мистецтва належить особливе місце в естетично – художньому вихованні

дітей, а також у всій системі формування творчої особистості. Уроки музики, не тільки розвивають фантазію, креативність, але й дають школярам безліч корисних, практичних навичок, які потім використовують, беручи участь у різноманітних позакласних творчих конкурсах, концертах, розважально-ігрових програмах. Завдячуючи впровадженню інноваційних технологій на уроках музичної культури, з'являється можливість на високому рівні проводити нестандартні уроки. Нове покоління, що зростає в епоху інформації, потребує принципово нових рішень у педагогічному вихованні. Використання інформаційних-комунікаційних технологій є необхідним інструментом для сучасного уроку музики, а також важливим кроком до виховання гармонійної особистості XXI століття.

З кожним роком все більше уваги приділяється розвитку творчої активності дітей. Вчитель музики відчиняє двері дітям у світ музики, допомагає робити перші кроки до прекрасного. Жодна діяльність на уроках не буде цікавою і плідною, якщо вона перетвориться на сухе відпрацьовування навчального матеріалу. Тому кожен вчитель повинен ставити за мету, як створити урок цікавим, повноцінним і як активізувати успіхи дітей на уроках музичного мистецтва.

Перспективою подальшого дослідження може стати вивчення творчих здібностей учнів на уроках музичного мистецтва.

Список використаної літератури

1. Виховання музичної культури молодших школярів : навч.–метод. посібн. / За заг. ред. Л. М. Ракітянської. – Кривий Ріг : КДПУ, 2003. – 156 с. **2. Дидактичні** ігри на уроках : [Досвід вчителів різних предметів] // Все для вчителя. – 2003. – №9 (березень). – 24 с. **3. Жорник О.** Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності // Рідна школа. – 2000. – №1. – 28 с. **4. Зязюн І. А.** Виховання естетичної культури школярів / Зязюн І. А., Миропольська Н. С., Хлєбнікова Л. О. та ін. – К. : ІЗМН, 1998. – 156 с. **5. Ороновська Л.** Розвиток творчої активності молодших школярів на уроках музики // Мистецтво та освіта. – 2003. - № 4. – 57 с.

Сєдих В. Деякі питання активізації успіхів учнів початкової школи у різноманітній музичній діяльності

Стаття присвячена проблемі розвитку пізнання та активізації успіхів учнів у різноманітній музичній діяльності, подається аналіз можливостей освітнього середовища у формуванні музичної творчості учнів початкової школи, що є основними завданнями роботи з формування особистості учня. Аналізується формування та розвиток творчих здібностей учнів та вплив методів активізації музичної діяльності на розвиток цих здібностей як особистісного показника індивідуальності школяра.

Ключові слова: музична творчість, пізнавальна активність, музична діяльність, музичні здібності.

Седых В. Некоторые вопросы активизации успехов учеников начальной школы в разнообразной музыкальной деятельности

Статья посвящена проблеме развития познания и активизации успехов учащихся в разнообразной музыкальной деятельности, дается анализ возможностей образовательной среды в формировании музыкального творчества учащихся начальной школы, что составило основные задачи работы по формированию личности ученика, развития его музыкальных способностей и художественных дарований. Анализируется формирование и развитие творческих способностей учащихся и влияние методов активизации музыкальной деятельности на развитие этих способностей как личностного показателя индивидуальности школьника.

Ключевые слова: музыкальное творчество, познавательная активность, музыкальная деятельность, музыкальные способности.

Sedykh V. Some Questions Revitalization Success of Elementary School Pupils in a Variety of Musical Activities

The article deals with the development of knowledge and revitalization progress of pupils in a variety of musical activities, served to analyze the possibilities of educational environment in shaping the musical creativity of elementary school pupils, what is the main objectives of the formation of the individual pupil, developing his musical abilities and artistic talents. Analyses the formation and development of creative abilities of pupils and the influence of the methods of activating musical activities for the development of these skills as personal indicator of the individuality of the pupils.

Key words: musical creativity, cognitive activity, musical activity, musical ability.

УДК 378.147

В. Сєдих

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Вимоги сучасного життя потребують нових підходів до організації навчально-виховного процесу. Нині вчителі досить часто зустрічаються з проблемою зниження рівня пізнавальної активності учнів, небажанням працювати самостійно та і просто вчитися. Серед багатьох причин втрати дітьми інтересу до навчання можна назвати одноманітність уроків. Відсутність можливості повсякденного пошуку нової, цікавої інформації

призводить до шаблонного викладання, а це руйнує та знищує дитячий інтерес до навчання. Творчий підхід учителя до побудови та проведення уроку, насиченість різноманітними прийомами, методами та формами викладання зможуть забезпечити його ефективність. Одним зі способів розвитку пізнавальної активності є використання нових інформаційних технологій (НІТ), що дають змогу привернути увагу учнів до навчання.

Значний внесок у розробку методології й теорії поняття педагогічної технології зроблений зарубіжними педагогами – М. Кларком, Ф. Персивалем, Г. Веллінгтоном, М. Вулманом, С. Сполдингом, П. Мітчеллом та вітчизняними науковцями: О. Агаповою, Ю. Бабанським, В. Беспальком, В. Боголюбовим, І. Зимньою, М. Кларіним, І. Лернером, Б. Лихачовим, В. Монаховим, О. Савельєвим, Г. Селевком, Н. Талізіною та ін.

Дослідження проблеми впровадження інформаційних технологій у навчальний процес на сучасному етапі розвитку педагогічної науки проводяться за різними напрямками, основними серед яких є: визначення цілей використання, функції, принципи і моделі впровадження інформаційних технологій у навчальний процес. Ці питання досліджувались у наукових працях Д. Рупняка, В. Юзевича, С. Новикова, І. Захарової, Ю. Рашкевича, В. Носкова, О. Клюєвої, В. Беляковського, В. Іванова, А. Полякова, Г. Абрамовича та ін.

Аналіз літературних джерел дозволив виявити протиріччя між визнанням одним із пріоритетних напрямків освіти – впровадження в навчально-виховний процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і існуючою традиційною моделлю навчальної діяльності; між науковими наробками в галузі інформаційно-комунікаційних педагогічних технологій та практичними рекомендаціями щодо їх застосування в навчальний процес початкової школи.

Метою нашої статті є розкриття завдань та можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій у природничій підготовці молодших школярів.

Нині у професійній діяльності вчителями використовуються нові підходи, методи, технології, що забезпечують ефективність навчального процесу. Серед широкого кола сучасних педагогічних технологій неабиякого розвитку набули інформаційні технології (ІТ). У науковій літературі термін „ІТ” визначається як сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації, що розширює знання людей і розвиває їхні можливості щодо керування технічними і соціальними проблемами [1, с. 149].

Педагогічними цілями використання ІТ є:

1. Розвиток особистості тих, хто навчається, підготовка індивіда до комфортного життя в умовах інформаційного суспільства;

- розвиток мислення (наприклад, наочно-образного, інтуїтивного, творчого, теоретичного видів мислення);

- розвиток комунікативних здібностей;

- формування умінь приймати оптимальне рішення чи пропонувати варіанти рішення в складній ситуації (наприклад, за рахунок використання комп'ютерних ігор, орієнтованих на оптимізацію діяльності по ухваленню рішення);

- розвиток умінь здійснювати експериментально-дослідницьку діяльність;

- формування інформаційної культури, уміння здійснювати обробку інформації (наприклад, за рахунок використання інтегрованих пакетів).

3. Інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу:

- підвищення якості й ефективності процесу навчання за рахунок реалізації можливостей ІТ;

- забезпечення спонукальних мотивів (стимулів), що забезпечують активізацію пізнавальної діяльності (наприклад, за рахунок застосування ігрових ситуацій, вибору режиму навчальної діяльності);

- поглиблення міжпредметних зв'язків за рахунок використання сучасних засобів обробки інформації при рішенні задач різних предметних галузей [2, с. 23].

Під час використання інформаційних технологій комп'ютер може використовуватися на всіх етапах навчання і виконує при цьому різні функції: учителя, інструменту пізнання, об'єкта пізнання, ігрового середовища. Ці технології дають змогу розв'язувати наступні завдання:

- вивчення явищ та процесів у складному для розуміння дітьми молодшого шкільного віку мікро- та макросвіті на основі використання засобів комп'ютерної графіки та комп'ютерного моделювання;
- представлення в зручному для вивчення масштабі часу різних природних процесів, які реально відбуваються з дуже великою або дуже малою швидкістю.

Педагогічні навчальні засоби (навчальні комп'ютерні програми) , які застосовуються в навчальному процесі, можна поділити на такі види:

- навчальні;
- контролюючі;
- додаткові;
- багатофункціональні.

Відомо, що застосування комп'ютера на уроках у початковій школі має декілька режимів:

- демонстраційний (демонстрація певної навчальної інформації);

- індивідуальний (організація індивідуальної роботи учнів);

- комбінований (застосування на одному уроці і демонстрації, і індивідуальної роботи).

Для роботи в демонстраційному режимі вчителю достатньо мати на уроці один комп'ютер і мультимедійний проектор, за допомогою якого потрібна інформація виводиться на екран, як правило, у вигляді слайдів.

Щоб організувати індивідуальну роботу, кожний учень має бути забезпечений персональним комп'ютером.

Як показує практика, якість знань учнів підвищувалася, коли вони самостійно засвоювали навчальний матеріал, використовуючи ПК, а вчитель при цьому виконував роль організатора і координатора навчального процесу.

Сьогодні найбільш реалізованими у практиці роботи сучасної початкової школи є актуальним фрагментарне використання комп'ютерів у навчально-виховному процесі в рамках традиційної моделі навчання для розв'язання окремих дидактичних завдань. У цьому разі використання комп'ютерної технології пов'язане з розв'язанням таких дидактичних завдань [3, с. 48]:

1. Комп'ютер та навчальні комп'ютерні програми використовуються як носії додаткової та довідкової навчальної інформації. Гіпертекстові системи, легкий пошук потрібної інформації за ключовими словами, можливості систем гіпермедіа (використання графіків, звукозаписів, ілюстрацій, анімації, відео матеріалів) підвищують ефективність навчального процесу.

2. Комп'ютер можна використовувати на заняттях як засіб наочності. Сутність багатьох складних для розуміння природних процесів і об'єктів мікро- та макросвіту може бути показана наочно шляхом демонстрації їх моделей, анімаційних ілюстрацій. Це дає можливість молодшому школяру досліджувати реальні явища чи об'єкти і таким чином підвищує наочність процесу навчання, інтенсифікує його.

3. Комп'ютер може виконувати навчальну та контролюючу функції. Педагогічні програмні засоби відповідного типу виготовлені у вигляді тренажерів, репетиторів, контролерів. Такі педагогічні програмні засоби ініціюють процес пізнавальної діяльності, підвищують мотивацію навчання за рахунок варіативності завдань і можливості самоконтролю.

4. Використання комп'ютерної техніки і телекомунікаційних систем для дослідницької діяльності учнів у позанавчальній діяльності, що особливо важливе для формування та розвитку вмінь експериментальної діяльності молодших школярів.

У початковій школі ІКТ можна використовувати на будь-якому етапі уроку: у процесі перевірки домашньої роботи, актуалізації знань, вивчення нового матеріалу, закріплення, повторення вивченого, контролю, оцінювання. Долучити дітей до світового банку знань – одне з найважливіших завдань сучасної освіти. Тому використання комп'ютерної системи стає невід'ємною складовою вивчення будь-якого предмета. Особливо цікавою є ця робота під час опанування учнями курсу про рідний край, свою малу батьківщину, землю, де ти народився.

У традиційному навчанні підготовка уроків природознавства викликає низку труднощів, які пов'язані з необхідністю продемонструвати учням динамічні елементи (обертання Землі навколо вісі відносно інших планет рідкісні явища(зорепад) або процеси, які

недоступні для звичайного сприймання (сонячні випромінювання, астероїдне кільце планети Сатурн тощо). У такому разі, засобом унаочнення виступають навчальні відеофрагменти, які зручно розмістити і відтворити в межах навчальної мультимедіа-презентації (відеофільм „Земля – планета Сонячної системи”).

Дану технологію можна розглядати як пояснювально-ілюстративний метод навчання, основним призначенням якого є організація засвоєння інформації на основі поєднання навчального матеріалу з його зоровим сприйняттям.

Важливо, щоб уроки природознавства викликали в учнів відчуття захоплення природою, бажання охороняти і примножувати її багатства. А використання інформаційно-комунікаційних технологій дає можливість формувати уявлення у дітей про оточуючий світ разом з відчуттям краси, радості та захоплення.

Таким чином, інформаційно-комунікаційні технології дозволяють відійти від традиційних форм навчання й підвищити індивідуалізацію навчальної діяльності молодших школярів, оптимізувати засвоєння учбового матеріалу та подолати монотонність заняття.

Потребує подальшого вивчення проблема аналізу існуючих педагогічних програмних засобів з курсу природознавства початкової школи.

Список використаної літератури

1. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учебное пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с. **2. Рашкевич Ю.** Інформаційні технології у навчальному процесі / Ю. Рашкевич. – Львів : „МАЛТІ-М”, 2000. – 48 с. **3. Машбиц Е. И.** Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения / Е. И. Машбиц. – М. : Педагогика, 1988. – 191 с.

Сєдих В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках природознавства в початкових класах

У цій статті розглянуто завдання та можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у початкових класах, висвітлено важливість їхнього використання у період інформатизації освіти. Розкрито педагогічні цілі та особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у природничій підготовці молодших школярів. Описано процес фрагментарного використання комп’ютерів на уроках природознавства початкової школи, показано значення комп’ютерів у навчальному процесі.

Ключові слова: комп’ютер, педагогічні технологій, інформаційно-комунікаційні технології.

Седых В. Использование информационно-коммуникационных технологий на уроках естествознания в начальных классах

В этой статье рассмотрены задачи и возможности использования информационно-коммуникационных технологий в начальных классах, показана необходимость их использования в период информатизации образования. Раскрыты педагогические цели и особенности использования информационно-коммуникационных технологий в естественной подготовке младших школьников. Описан процесс фрагментарного использования компьютеров на уроках начальной школы, показано значение компьютеров в учебном процессе.

Ключевые слова: компьютер, педагогические технологий, информационно-коммуникационные технологии.

Sedih V. The use of ICT in the Classroom Science in Elementary School

This article considers the challenges and opportunities of using information and communication technology in primary school, highlighted the importance of their use during the informatization of education. Exposed pedagogical purposes and especially the use of ICT in the natural training of junior students. The process fragmented use of computers in the classroom of elementary school natural science, is shown the value of computers in the learning process.

Key words: computer, educational technology, information and communication technology.

УДК 373. 3.016 : 51

Д. Мороз

УПРОВАДЖЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У Державному стандарті початкової загальної освіти поставлене завдання орієнтації освітньої системи на дитячу особистість та її розвиток. Оскільки навчання, як і виховання передбачає доброзичливу і творчу взаємодію вчителя й учня, повинен відбуваєтися діалог двох партнерів, у якому немає місця страху, де є розкутість і радість спілкування. Ураховуючи це, перед учителем постає проблема: яким чином побудувати навчання, щоб найповніше задовольнити потреби кожного учня. Дбаючи про високий рівень знань своїх учнів, учитель у педагогічній діяльності використовує такі форми і методи навчання, які б викликали в дітей інтерес до пізнавальної діяльності, бажання вчитися, прагнути успіху в опануванні основ наук. Учень, особливо той, який відстає в навчанні, має бути впевнений, що вчитель зацікавлений у

розвитку його особистості. Завдання вчити всіх і кожного, вчитель може реалізувати шляхом диференціації навчального процесу в межах класу. Диференційний процес навчання – це широке використання різноманітних форм, методів навчання й організації навчальної діяльності на основі результатів психолого-педагогічної діагностики навчальних можливостей, схильностей, здібностей учнів.

Диференційне навчання створює сприятливі умови для розвитку особистості в освітньому середовищі, відбувається підвищення рівня успішності учнів, стимулювання їхньої навчально-пізнавальної діяльності. Як відомо, рівень готовності учнів до навчальної діяльності неоднаковий, тому вчителеві необхідно конструювати диференційовані завдання для учнів із різними розумовими можливостями.

Практичний інтерес становить методика здійснення диференційного навчання під час формування обчислювальних навичок учнів початкових класів, яка розроблена С.Логачевською. Вона визначає ключові прийоми диференційного підходу: багаторазове пояснення способу дії, вибір учнями завдання за варіантами для самостійної роботи, завершення уроку виконанням спільного завдання. С.Логачевська багато разів випробовувала різні методики, щоб досягти дієвості диференційного підходу не на додаткових заняттях, а саме на уроці [4, с.105].

С. Логачевська розробила структурно-логічні схеми, за допомогою яких ефективно здійснюється диференційний підхід до навчальної діяльності школярів. Вона довела, що диференціацію можна проводити як за складністю завдань, так і за самостійністю їх виконання, коли поступово змінюється міра допомоги вчителя.

Диференційний підхід до вивчення математики дає можливість не допускати відставання дітей, запобігати труднощам, підтримати невстигаючого, поступово переводячи його від колективних форм роботи до самостійних.

Наш власний педагогічний досвід показує, що рівень засвоєння обчислювальних прийомів у школярів різний і залежить від багатьох факторів. Зокрема, при поясненні нової теми важливо забезпечити індивідуальний темп просування кожного учня вперед, допомогти кожній дитині активно навчатись. Таку можливість дає організація багаторазового пояснення, спочатку в системі «вчитель – учень», пізніше «учень – учень». Не менш важливим є впровадження вчителем диференційних завдань під час закріплення учнями знань. Заслуговує уваги багаторазове пояснення вчителем нових знань з використанням зразка. Це сприяє мимовільному самоподілу учнів на групи. Цілеспрямована систематична діяльність учнів , поетапне використання диференційних завдань дають позитивний результат, визначають перспективу розвитку кожної дитини. Так, під час підготовки до засвоєння нового матеріалу диференційовані завдання спрямовані на ліквідацію прогалин у вивченні опорних знань. Після пояснення

матеріалу на певному етапі уроку йде вибір учнями завдань для самостійної роботи за варіантами на основі самооцінки своїх можливостей. Щоб не стримувати сильних учнів, обов'язково добираємо на урок цікаве додаткове завдання для творчої роботи. Ефективними є диференційні домашні завдання. Під час виконання завдань за ступенем складності в учнів формується вміння працювати самостійно з посібниками, додатковими джерелами інформації. Систематичне використання елементів диференціації на уроках дає змогу вчителеві здійснювати перехід від колективних форм роботи до частково самостійних і повністю самостійних. У своїй роботі ми намагаємося навчити дітей рефлексії, порівнювати себе сьогоднішнього з собою вчорашнім.

Учитель, який проводить диференційне навчання та під час організації самостійної роботи учнів на уроці сприяє досягненню високого рівня засвоєння ними матеріалу з математики. Ми вважаємо, що одним із ефективних навчальних прийомів є застосування диференційованих навчальних матеріалів. Учням пропонується картка або запис на дошці, де подані завдання із різним ступенем складності.

Завданням цієї статті є актуалізація диференційного підходу до навчання математики, розкриття математичної теми в трьох рівнях складності.

У ході власного педагогічного досвіду ми впевнилися, що здійснювати диференційний підхід до навчальної діяльності молодших школярів учителеві допомагають структурно-логічні схеми, зразки для виконання завдань та конструкції навчальних завдань з вимогою до перевірки дій.

Організуючи диференційне навчання математики, ми дійшли висновку, що потрібна робота учнів у малих групах.

Робота в малих групах корисна тим, що кожний учень має можливість висловити свою думку, навчається сприймати точку зору інших учнів. Активно працює співробітництво учнів, коли одні вчать, другі вчаться, а головне можна запитати один в одного, досягти рівня розуміння навчального матеріалу.

У власному педагогічному досвіді ми поєднали роботу у малих групах із дифереційним навчанням. За рівнем навчальних досягнень учнів клас розбито на три групи: з високим рівнем, з середнім і з низьким рівнем. Пояснення нових знань учителем проводиться для всього класу. Первісне закріплення й осмислення вивчених знань відбувається для різних за успішністю груп з їх активізацією в навчальному середовищі, високим ступенем унаочнення.

Для закріплення вивчених знань ми розробляємо диференційовані завдання різного рівня труднощів, а саме: творчого, стандартного та з підказками. Як свідчить наш досвід, закріплення й осмислення вивчених знань повинно відбуватися спочатку з вчителем або в малих групах, а потім самостійно за диференційованими завданнями. Учні з високим

рівнем успішності можуть закріплювати новий матеріал у малих групах за підручником. Учні із середнім рівнем успішності працюють у малих групах за завданнями із певними підказками, які дозволяють правильно виконувати математичні дії. Із учнями з низьким рівнем успішності вчитель працює у дошки. Після виконання завдань першого етапу закріплення учні переходять до другого. Робота в малих групах закінчується для учнів із високим і середнім рівнем успішності, вони починають працювати самостійно. Для сильних за успішністю учнів пропонуються творчі завдання, підвищеного рівня складності, або складання подібних до розв'язаних вправ. Учні середнього рівня успішності переходять до самостійної роботи за підручником, а учні з низьким рівнем – працюють у малих групах над завданнями з підказками, а вчитель їх консультує.

Розглянемо складені нами трирівневі математичні завдання, з теми уроку „Множення двоцифрового числа на одноцифрове".

Учитель пояснює розв'язання прикладу: 24 · 3;

(20 + 4) · 3 = 20 · 3 + 4 · 3 = 60 + 12 = 72.

Дається орієнтовна основа дії: замінюємо двоцифрове число на суму розрядних доданків; множемо кожен доданок на одноцифрове число; одержані числа додаємо.

Учням із високим рівнем успішності вчитель рекомендує в малих группах опрацювати завдання на множення двоцифрових чисел на одноцифрове за підручником. Один з учнів призначається відповідельним за хід такої роботи.

Учням із середнім рівнем успішності пропонується для роботи в малих группах завдання на картках із прикладами, які містять підказку. Наведемо приклад завдання із підказкою на знаходження добутку: „23*4=(_+_)*4=_*4+_*4=_+_=_"

Учням із низьким рівнем успішності на дошці записані приклади виду 15*2=(10+_)*2=10*2+_*2=_+_=_

На наступному етапі закріплення учням із високим рівнем успішності вчитель пропонує самим складати приклади на множення та розв'язувати їх. Учні із середнім рівнем успішності самостійно виконують ті завдання, які вже розв'язували учні із високим рівнем успішності. В залежності від складності навчального матеріалу учні із низьким рівнем успішності можуть працювати в малих группах або самостійно за завданнями з підказками або за підручником.

Диференційний підхід до вивчення математики дозволяє вчителеві якісно навчати молодших школярів, реалізувати розвивальні завдання.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – 2006. – № 2. – С.4–5. **2. Границкая А. С.** Научить думать и действовать / А. С. Границкая. – М. : Просвещение, 1991. – 172 с. **3. Згуровська Т.** Диференційоване навчання в початковій школі /

Т. Згуровська // Завуч (Шк. Світ). – 2009. – № 32. – С. 10–13. **4. Логачевська С. П.** Диференціація у звичайному класі : посібн. для вчителів, методистів, студентів/ С. П. Логачевська, – К., 1998. – 287 с. **5. Логачевська С. П.** Диференційоване навчання на уроках математики / С.П. Логачевська // Початкова школа. – 2001. – №5. – С. 18–22. **6. Лисенкова С. Н**. Методом опережающего обучения / С.Н. Лисенкова. М. : Просвещение, 1988. — 192 с. **7. Ожегова О. О.** Диференціація на сучасному уроці / О. О. Ожегов // Початкова освіта. – 2010. – № 1. – С. 7–8. **8. Пометун О.** Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко.– К. : А. С. К., 2004. – 192с. **9. Сорока Г. І**. Сучасні виховні системи та технології / Г. І. Сорока. – Харків, 2002. – 128 с. **10. Савченко О. Я.** Дидактика початкової школи : підручн. для студ. пед. фак-тів / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 2002. – 496 с.

Мороз Д. Диференційний підхід до вивчення математики в початковій школі

У статті розглянуто сутність диференційного підходу до навчання математики молодших школярів як особистісно-орієнтоване навчання, описані способи організації диференційної діяльності учнів на різних структурних етапах уроку, розглянуто приклади набуття учнями обчислювальних навичок за диференційованими завданнями, зроблено висновок про ефективність диференційного навчання математики, коли кожен учень розкриває свої потенційні можливості у засвоєнні математики.

Ключові слова: диференційне навчання, диференційовані завдання, групи учнів за різним рівнем успішності.

Мороз Д. Дифференцированный подход к изучению математики в начальной школе

В статье рассмотрена сущность дифференцированного подхода к изучению математики младшими школьниками как личностно-ориентированное обучение, изложен собственный педагогический опыт дифференцированного обучения, описаны способы организации дифференцированной деятельности учащихся на разных структурных этапах урока, рассмотрены примеры овладения учащимися вычислительными навыками по дифференцированным заданиям, сделан вывод об эффективности дифференцированного обучения математике, когда каждый ученик раскрывает свои потенциальные возможности в усвоении математики.

Ключевые слова: дифференцированное обучение, дифференцированные задания, группы учащихся с разным уровнем успешности.

Moroz D. Differentiated Approach to the Study of Mathematics in Primary School

The article describes the essence of a differentiated approach to the study of mathematics younger students as student-centered learning, set out its own pedagogical experience differentiated instruction, describes how the organization of differentiated activities of students at different stages of a lesson structure, the examples of students mastering computational skills on differentiated tasks, it is concluded that the effectiveness of differentiated learning math when every student discloses their potential in learning mathematics.

Key words: differentiated instruction, differentiated tasks, groups of students with varying levels of success.

УДК 373.2.015.31:50

К. Філіппова

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У наш час людині важко усвідомити те, що вона підкорюється законам природи, пізнає її, а не творить. Людина – частина природи і вона існує до того часу, поки існує природа. Природа забезпечує живий організм людини повітрям, водою, їжею, тобто всім необхідним для його нормальної життєдіяльності. Також вона задовольняє матеріальні (будівельні та горючі матеріали, корисні копалини, лікарські рослини тощо) та духовні потреби людини (пізнавальні, естетичні, моральні). Люди повинні усвідомлювати, що до природи потрібно ставитися бережливо. Виховувати це бережливе ставлення необхідно якомога раніше, тобто з перших років життя дитини. Ось чому ознайомлення дитини з природою є важливим розділом навчально-виховної роботи в дитячих садках. Дошкільний вік – дуже відповідальний етап у формуванні знань, тому так важливо, щоб діти отримували реалістичні уявлення про природу в безпосередньому спілкуванні з нею, пізнаючи за допомогою різних аналізаторів реальні якості природних об’єктів.

Метою статті є обґрунтування необхідності формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку та висвітлення окремих аспектів цього процесу.

Проблема нашого дослідження є актуальною, бо оволодіння кожною дитиною екологічними знаннями сьогодні сприяє дбайливому ставленню людей до природи в майбутньому. Екологічному вихованню дошкільників в наш час треба приділяти багато уваги.

Компетентністний підхід до формування екологічних знань у дошкільників означає набуття дітьми досвіду, здатності приймати

виважені екологічно-доцільні рішення в життєвих ситуаціях – як у побутовому, так і у природньому оточенні. У процесі ознайомлення дітей з природою розв'язуються й виховні завдання: прищеплення любові до рідного краю; виховання інтересу до праці; формування трудових умінь та навичок; естетичне виховання. Екологічне виховання здійснюється на всіх етапах життєдіяльності дитини, на кожному етапі ставиться певна мета, добирається методика з огляду на вікові особливості. З. Плохій підкреслює, що провідними методами екологічної освіти мають бути: спостереження, експерементування, моделювання, продуктивна діяльність, розв'язання проблемних ситуацій, педагогічне спілкування. Їх можна поділити на методи, що передбачають безпосередній зв'язок дитини з природними об'єктами, і методи, які передбачають опосередковане ознайомлення з природою. Завдання вихователя - вміло поєднувати два шляхи пізнання дитиною природи, щоб опосередковані знання ґрунтувалися на безпосередньому досвіді дитини [7, с. 11].

Екологічне виховання дошкільників нерозривно пов'язане з літературою. Зі старшими дошкільнятами вихователь може проводити паралельно два види діяльності: читання протягом усього навчального року оповідань і казок різних письменників та створення разом із дітьми саморобних книг і альбомів. Дошкільники роблять малюнки за спостереженнями природи, розповідають фрагменти казок. Вихователь із дітьми оформлює книгу з малюнками, яка є гордістю дітей. Її показують батькам, гостям, ставлять у книжковий куточок для користування. Ця творча діяльність дошкільників до розуміння письменницької праці, значення книги в житті людини, розвиває інтерес до природи та спостережень.

Літературним стрижнем екологічного виховання старших дошкільників може бути народна творчість, тому що в ній є казка і пісня, загадка, прислів'я. В усній народній творчості навколишня природа відтворена з особливою любов'ю, тому для дошкільника народні прикмети, загадки, повір'я – перлини мудрості, зразки високої моралі й благородства. Вони доступні за змістом і формою, легко сприймаються і швидко засвоюються. Саме через них діти чи не вперше дізнаються про природу і побут свого народу, його культуру й традиції.

Використання народних прикмет, загадок, прислів'їв дає вихователеві змогу урізноманітнити роботу із дітьми з екологічного виховання і на заняттях, і в повсякденному житті, водночас розв'язати завдання розвитку мови, виховати почуття прекрасного в дитини, формувати в них моральні якості. Добираючи український фольклор для роботи з дітьми, вихователеві необхідно враховувати: доступність змісту, його дотепність, пізнавальну і виховну спрямованість змісту; образність твору.

Н. Лисенко пропонує при ознайомленні дітей дошкільного віку з прислів'ями та приказками спочатку пояснити їх особливості, можливість використати зміст висловів у переносному значенні, показати

основну їх тему. Засвоєння прислів'їв, їх доцільне вживання можна практикувати у спеціально створених ситуаціях, які моделює вихователь. Вона пропонує дітям пригадувати і самостійно складати прислів'я про особливо яскраві випадки життя у дитячому садку [2, с. 70-71].

1. „Земля – наша мати всіх годує". Запитуємо у дітей, чому Землю ми називаємо нашею матір'ю і вона нас годує? Згадуємо, що з того, що ми їмо, вирощено на землі. Робимо висновок, що земля і справді нас годує.

2. „На ледачій землі і трава не росте". Запитуємо у дітей, як вони це розуміють. Чому погано бути ледачим? Підводимо дітей до розуміння, що якщо бути ледачим, то ніколи не можна досягти в житті того, що бажаєш.

3. „Грудень рік закінчує, а зиму починає". Згадуємо з дітьми, які є місяці. Який з них останній, тобто закінчує рік. Згадуємо, до якої пори року він відноситься, згадуємо всі зимові місяці. Запитуємо, який з них починає зиму? Робимо висновок, що грудень закінчує рік і починає зиму.

4. „Вода з вогнем не товарищі". Дізнаємося у дітей, як на їх думку, чому вода та вогонь не можуть бути товаришами. Разом з дітьми згадуємо властивості води та вогню. Робимо висновок, що вони не можуть бути товаришами, тому що не можуть існувати разом, вода гасить вогонь.

Н. Лисенко пише, що в формуванні екологічних знань у дошкільників засобами фольклору ніяк не можна обійтися без загадок. Вона підкреслює, що з давніх-давен загадка була важливим засобом екологічного виховання, важливими з цього приводу є загадки природничого змісту [2, с.71].

У своєму досвіді ми із загадки починаємо заняття. Наприклад, з такої загадки можна розпочати заняття:

І не борошно, а білий, і не вата, а м'який, і як дзеркало блискучий,
Покриває гори, кручі. Застилає землю вкрай,
Об був кращій урожай. Що це буде? – Відгадай. (Сніг)

Деякі загадки доцільно використовувати на прогулянці чи під час екскурсії. Наприклад, „Рукавом махнув, дерево зігнув." (Вітер); „Сини в шапках, а батько – ні." (Дуб і жолуді). Відгадування загадки вимагає від дитини уміння бачити ознаки подібності й відмінності, кмітливості.

На наш погляд, не може обійтися екологічне виховання дошкільників і без одного з активних засобів екологічного виховання дітей, а саме без пошуково-дослідної діяльності дітей. Структурними компонентами пошуково-дослідної діяльності є: спостереження, поетапне фіксування результатів, зіставлення результатів дослідного і контрольного матеріалу за допомогою різноманітних методів та прийомів. Вихователь спільно з дітьми може досліджувати явище або властивість, варіювати їх, змінювати умови, ситуації, спробувати різні засоби.

У новаторському досвіді вихователів ми знайшли цікаві досліди та застосували їх. Розглянемо методику пошуково-дослідної роботи зі старшими дошкільниками.

Досліди з ґрунтом. Під час ознайомлення з ґрунтом діти усвідомлюють, що у них під ногами не просто земля, по якій вони ходять, а складний світ з своїми мешканцями, які потребують бережного відношення. Зрозуміло, що дошкільникам не під силу засвоїти знання про процес ґрунтоутворення, але самі найпростіші уявлення про те, куди зникає опале листя з дерев, хто живе в ґрунті, як рослини, гриби і ґрунт пов'язані один з одним, цілком доступні дітям старшого віку. Тому, знайомство з ґрунтом потрібно починати з дослідів у куточку природи, на городі, в лісі.

Під час прогулянки з дітьми біля дитсадка беремо проби ґрунта в баночки. На наступний день проводимо досліди з цим ґрунтом.

1. Мета: виявити, що в ґрунті є повітря.

Хід досліду: наливаємо в окрему баночку воду і кидаємо до неї грудочку ґрунту. Спостерігаємо, що утворюються бульбашки повітря. Разом із дітьми згадуємо тварин, які живуть у ґрунті. Нагадуємо дітям про те, що хоча вони і живуть в ґрунті, але для життя їм необхідне повітря. Спонукаємо дітей до висновку, що навіть у ґрунті тваринам є чим дихати.

Висновок: у ґрунті є повітря.

2. Мета: навчити дітей розрізняти вологу та суху землю.

Хід досліду: літом цей дослід проводиться на подвір'ї, а зимою у куточку природи. Для цього дослідження беремо дві грудочки ґрунту і трохи води. Одну грудочку змочуємо в воді, а другу залишаємо сухою. Пропонуємо дітям взяти в руки дві жмені землі – мокрої та сухої - і стиснути кулаки. Діти спостерігають, що волога земля м'яка, зліплюється в грудку, з неї можна витиснути воду, а суха земля тверда, при здавлюванні розсипається. Можна запропонувати дітям згадати, коли вони можуть побачити землю сухою, а коли мокрою. Чому добре, коли земля мокра?

Висновок: волога земля м'яка, зліплюється в грудку, з неї можна витиснути воду, а суха земля тверда, при здавлюванні розсипається.

3. Мета: показати властивість ґрунту пропускати та утримувати вологу.

Хід досліду: разом з дітьми беремо дві кімнатні рослини. Одну ставимо на сонце, а іншу у тінь та однаково їх поливаємо. Через деякий час, діти спостерігають, що ґрунт рослини, яка стоїть в тіні, довше залишається вологим. Розмірковуємо з дітьми, чому так відбувається. Згадуємо, що це спостерігається і у природі: в затінку дерев чи під час похмурої погоди волога у ґрунті зберігається довше.

Висновок: На сонці ґрунт висихає швидше, а в тіні довше залишається вологим.

Важливою частиною екологічного виховання дітей є досліди з водою. Треба показати дітям три стани води, навчити розрізняти їх та запам'ятати основні риси, які їм притаманні. Розказати та показати, що при нагріванні лід перетворюється в воду, а вода під час кипіння – в пар. Дати пояснення, що стан речовин у природі залежить від умов їх існування, діяльності людини. Серія дослідів з водою та її різним агрегатним станом має на меті сформувати узагальнені уявлення про цей об'єкт неживої природи.

1. Мета: виявити, від чого залежить температура води.

Хід досліду: беремо три посудини та наповнюємо їх водою. Одну з них нагріваємо, а іншу залишаємо без змін. Третю посудину виносимо на холод. Спостерігаємо, чим відрізняється вода в кожній з посудин і як це пов'язано з їх місцезнаходженням? Разом з дітьми пригадуємо, де можно зустріти холодну, гарячу воду.

Висновок: температура води може бути різною.

2. Мета: розширити знання дітей про властивості льоду, який при нагріванні перетворюється на воду.

Хід досліду: проводимо бесіду з дітьми про воду та її стани: рідкий, твердий, газоподібний**.**

Беремо формочку з льодом та дістаємо з неї лід. Даємо дітям потримати в долонях льодинки. Запитуємо у дітей, що утворилось на долоньках після того, як потримали лід? Чому утворилась вода? Згадали з дітьми, коли вони можуть спостерігати подібне явище в природі, чому так відбувається?

Висновок: від тепла лід тане, утворюється вода.

3. Мета: виявити, що при нагріванні вода перетворюється в пар.

Хід досліду: беремо посудину з водою та накриваємо її склом. Починаємо нагрівати воду і спостерігаємо процес кипіння. Утворюється пар – дрібні краплі води. Згадуємо, де ще ми можемо зустріти киплячу воду і чому так небезпечно до неї торкатися.

Висновки: при нагріванні вода перетворюється в пар.

Досліди з повітрям. Щоб систематизувати знання дітей про повітря, вихователь разом з ними за допомогою простого експерементування перевіряє, де може бути повітря, а саме: у воді, землі, продуктах харчування, в організмі людини. Шендрикова Т. пропонує зі власної практики такі досліди, а ми разом з дітьми перевіряли їх на власному досвіді.

1. Мета: виявити, що у воді є повітря.

Хід досліду: беремо склянку та наповнюємо її водою. Пропонуємо дітям розглянути її. Після цього, склянку взбовтуємо. Діти помічають маленькі бульбашки. Разом робимо висновок, що це повітря. Згадуємо, хто живе у воді; чим дихає.

Висновок: у воді є повітря.

2. Мета: перевірити чи є повітря у продуктах харчування.

Хід досліду: пропонуємо дітям перевірити наявність повітря в продуктах харчування. Для цього беремо склянку, наповнюємо її водою та опускаємо туди шматочок цукру-рафінаду. Разом з дітьми спостерігаємо за тим, як з'являються бульбашки.

Висновок: повітря є у продуктах харчування.

3. Мета: виявити, що в нашому організмі також є повітря.

Хід досліду: щоб перевірити, чи є в нашому організмі повітря, пропонуємо дітям взяти трубочки та видихнути через них у склянку з водою. Робимо висновок, що в наших легенях завжди є повітря. Наголошуємо на тому, що повітря життєво необхідне людині, і як погано те, що люди його забруднюють.

Висновок: повітря є у нашому організмі.

Отже, механізм формування екологічної компетентності досить складний і тривалий процес, який передбачає комплексний підхід до навчання, виховання та розвитку дітей.

Список використаної літератури

1. Лисенко Н. Теорія і практика екологічної освіти: педагог – дошкільник / Н. Лисенко. – К. : Видавничій дім „Слово", 2009. – 400 с. **2. Лисенко Н.** Екологічне виховання дітей дошкільного віку / Н. Лисенко – Львів : „Світ", 1994. – 156 с. **3. Методика** ознайомлення дітей з природою : хрестоматія; уклад. Н. Горопаха. – К. : Видавничій дім „Слово", 2012. – 432 с. **4. Плохій З.** Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу (інноваційні підходи) / З. Плохій // Дошкільне виховання.– 2010. – №7.– С. 6-10. **5. Шендрикова Т.** Малятам про повітря. Організація пошукової діяльності дітей // Дошкільне виховання. – 2010. – №8. – С. 21-22. **6. Яришева Н**. Методика ознайомлення дітей з природою / Н. Яришева. – К., 1993. – 458 с. **7. Яришева Н.** Ознайомлення дітей з природою / Н. Яришева. – К. : Рад. школа, 1973. – 144 с.

Філіппова К. Формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку

Стаття присвячена обґрунтуванню необхідності формування еклогічної компетентності дітей старшого дошкільного віку та розгляду окремих механізмів цього процесу. Тема є актуальною, бо природа – це не лише фактор задоволення фізіологічних та матеріальних потреб людини. Взаємодія з нею збагачує духовний світ дитини, сприяє розвитку моральних якостей, розширює світогляд, є невичерпним джерелом всебічного розвитку особистості. Важливим є вивчення екологічних законів якомога раніше. Оволодіння кожною дитиною екологічними знаннями сьогодні сприяє дбайливому ставленню до природи в майбутньому.

Ключові слова: екологічна компетентність, екологічне виховання, пошуково-дослідна діяльність, досліди.

Филиппова К. Формирование экологической компетентности детей старшего дошкольного возраста

Статья посвящена обоснованию необходимости формирования еклогичной компетентности детей старшего дошкольного возраста и рассмотрение отдельных механизмов этого процесса. Тема является актуальной, потому что природа – это не только фактор удовлетворения физиологических и материальных потребностей человека. Взаимодействие с ней обогащает духовный мир ребенка, способствует развитию моральных качеств, расширяет кругозор, является неисчерпаемым источником всестороннего развития личности. Важным является изучение экологических законов как можно раньше. Овладение каждым ребенком экологическими знаниями сегодня способствует бережному отношению к природе в будущем.

Ключевые слова: экологическая компетентность, экологическое воспитание, поисково-исследовательская деятельность, опыты.

Filippova C. Formation of the Ecological Competence of Senior Preschool Age Children

The article is devoted to the substantiation of the necessity of formation of ecological competencies of children of senior preschool age and coverage of specific mechanisms of this process. The theme is topical, because nature is not the only factor of satisfaction of physiological and material needs of man. Interaction with it enriches the spiritual world of the child, promotes development of moral qualities, broadens the mind, is an inexhaustible source of comprehensive development of personality. And so it is very important to study the environmental laws as soon as possible. After all, finding each child ecological knowledge today, and promotes a careful attitude to nature in the future.

Key words: ecological competence, ecological education, search and research activities, experiments.

УДК 37.015.3

А. Шимрило

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У контексті сучасної особистісно зорієнтованої парадигми освіти все більшої ваги набувають якості, що визначають "суб'єктну" участь особистості в навчально-виховному процесі. Оскільки майбутнє нашого світу будуть визначати ініціативність, самостійність, креативність сьогоднішніх дітей, їхнє усвідомлене сприйняття себе, можливість розуміння своїх здібностей, фізичних сил, цілей і мотивів поведінки,

свого відношення до себе й інших людей. Водночас практика засвідчує, що, на жаль, численні реформи та інновації в освітній системі не вирішили найсуттєвіших її проблем, зокрема тих, що стосуються розвитку дитини як „суб'єкта" свого життя. Відтак, ключовим завданням сучасної освіти, починаючи з молодшого шкільного віку, залишається сприяння формуванню „суб'єктності" дитини. Особливе значення при цьому належить самооцінці особистості. При цьому молодший шкільний вік є сензитивним для розвитку цього особистісного феномену. Тобто є очевидною актуальність зазначеної проблеми.

Різні аспекти проблеми самооцінки досить широко розкриваються у психолого-педагогічній теорії, а саме: основні положення про онтогенез, структуру, функції самосвідомості та самооцінки особистості (Б. Ананьєв, О. Бодальов, М. Боришевський, Л. Виготський, І. Кон, Г. Костюк, С. Спіркін, В. Столін, П. Чамата та ін.); концепція соціальної детермінації розвитку самооцінки в дошкільному дитинстві та молодшому шкільному віці (Л. Божович, О. Кононко, В. Котирло, М. Лісіна, Н. Непомняща, Т. Титаренко, С. Тищенко, Л. Уманець, І. Чеснокова та ін.).

Метою представленої статті є аналіз теоретичних основ формування самооцінки молодшого школяра.

Визначимося з розумінням феномену самооцінки. Існує думка, відповідно до якої, самооцінка пов'язана з самосвідомістю особистості. Так Л. Божович розглядає самооцінку як складову самосвідомості [2]. Існує й інший погляд, відповідно якому самооцінка вважається складовою „Я-концепції" [1].

Неоднозначними є також і визначення самооцінки. У психолого-педагогічній теорії вона розглядається як „відношення до себе", яке разом з „пізнанням себе" входить до самосвідомості (А. Спіркин); як стійка інтеграція самопізнання і відношення до себе (І. Чеснокова); як результат самопізнання (К. Платонов); як критична позиція індивіда по відношенню до того, чим він володіє (Н. Менчинська); як оцінка наявного потенціалу певної системи цінностей (А. Захарова); як позитивне або негативне відношення, або неприйняття себе (Л. Бородіна); як спеціальна функція самосвідомості, що не зводиться ні до „образу Я", ні до самовідношення, але ураховує їх (Є. Серебрякова); як джерело поповнення особистістю знань про себе (В. Давидов).

Аналіз окреслених підходів дає підстави вважати, що вони не заперечують, а лише доповнюють одне одного. Беручи до уваги зазначене, ми розглядаємо „Я-концепцію" як когнітивний компонент самосвідомості, а самооцінку – як поведінковий. При цьому самооцінка визначається як оцінка особистості самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей, критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів та невдач. Вона є важливим ядром особистості, регулятором поведінки. Від неї залежать взаємини людини з тими, хто її оточує. Самооцінка ззовні виражається в тому, як людина оцінює

можливості і результати діяльності інших (наприклад, принижує їх при завищеній самооцінці). Тим самим вона впливає на ефективність діяльності й подальший розвиток особистості.

Як бачимо, самооцінка є багатофункціональною категорією. Функції самооцінки детерміновані складністю, багатоплановістю її змісту. Отже розглянемо ретельніше функції самооцінки.

Аналіз літератури з цієї проблеми (Л. Виготський, Д. Ельконін, І. Кон, Ч. Кулі) дозволяє виділити оцінювальну, критичну, регулятивну, узагальнюючу та захисну функці.

Далі визначимо механізми самооцінки.

Відомо, що індивід оцінює себе двома засобами:

1) шляхом зіставлення рівня своїх домагань з об'єктивними І результатами своєї діяльності;

2) шляхом порівняння себе з іншими людьми [1].

Іншими словами, людина схильна оцінювати себе так, як, на його думку, його оцінюють інші. І самооцінка – незалежно від того, чи лежать в її основі власні думки людини про себе, або вона складається з висловів про неї інших людей–завжди носить суб'єктивний характер.

Як бачимо, значну роль у формуванні самооцінки грають оцінки навколишніх людей з одного боку, з іншого – досягнень самого індивіда.

Самооцінка особистості починає складатися в семирічному віці. Це положення обґрунтовано Л. Виготським [3], який визначав її як узагальнене, тобто стійке, внеситуативне і, разом з тим, диференційоване відношення дитини до себе.

Проблеми самосвідомості дошкільника та молодшого школяра, зокрема його „Я-концепції", самооцінки, розглядались також у наукових працях Д. Ельконіна [9]. Його дослідження спиралося на наступну гіпотезу, а саме: ранній „Образ Я" з'являється у зв'язку з „кризою семи років", оскільки до цього віку визрівають когнітивні передумови для його формування. Саме в цьому віці дитина відходить від безпосереднього цілісного відчуття себе. Його відносини з самим собою стають опосередкованими.

Якісний стрибок у розвитку самооцінки на межі дошкільного і молодшого шкільного віку також відмічає на засаді аналізу досліджень американських авторів Р. Бернс [1].

Таким чином, аналіз даних наукових підходів не залишив сумнівів у сензитивності молодшого шкільного віку у формуванні самооцінки особистості.

Самооцінку молодшого школяра ми розуміємо як усвідомлення дитиною себе, своїх фізичних сил, розумових здібностей, вчинків, мотивів і цілей своєї поведінки, свого відношення до тих, хто оточує її, до інших людей і самої себе.

Ми вважаємо, що психологічною основою для формування самооцінки молодшого школяра є рефлексія.

Але, як підкреслюють у своїх дослідженнях А. Захарова та Т. Андрущенко [5], самооцінка пов'язана не тільки з рефлексивно-аналітичною діяльністю дитини, у процесі якої вона інтегрує досвід своєї діяльності. Тобто ця найважливіша особистісна інстанція дозволяє контролювати власну діяльність з погляду нормативних критеріїв, будувати свою цілісну поведінку відповідно до соціальних норм. Однак, самооцінка відбиває також і досвід спілкування з іншими людьми. Тобто самооцінка формується також у процесі усвідомлення дитиною певного міста в системі міжособистісних відносин. При цьому вона виступає як регулятор діяльності молодшого школяра.

Самооцінка молодшого школяра має ряд особливостей, що відбивають оригінальність та неповторність цього вікового періоду. Це динамічне явище в житті дитини. Протягом молодшого шкільного віку вона змінюється. Так першокласники переважно позитивно оцінюють свою навчальну діяльність, а невдачі зв'язують тільки з об'єктивними обставинами, але в дітей поступово зростає критичність, вимогливість до себе. Другокласники та третьокласники відносяться до себе вже критичніше, оцінюючи не тільки успіхи, але і свої невдачі в навчанні. Як бачимо, некритична, неадекватна самооцінка дітей стає більш об'єктивною, критичною.

У молодшому шкільному віці відбувається також перехід від конкретно-ситуативної самооцінки (оцінки своїх дій, вчинків) до більш узагальненої. При цьому зростає і самостійність самооцінки. Якщо самооцінка першокласника майже повністю залежить від оцінок і поведінки дорослих, то учні 2 і 3 класів оцінюють свої досягнення самостійніше, критично оцінюючи і діяльність самого вчителя. Стаючи самостійною і стійкою, самооцінка починає виконувати функцію мотиву діяльності молодшого школяра.

У цей період продовжує формуватися мотиваційно-ціннісна сфера дитини. Відбувається насичення мотивів поведінки й діяльності новим соціальним змістом. Особливого місця починають набувати навчальні мотиви і мотиви встановлення відносин з дорослими й однолітками з приводу навчальної діяльності.

У молодшого школяра перебудовується система потреб. У нього з'являється потреба у визнанні. Це знаходить свій вираз у відносинах дитини з дорослими й однолітками. Тобто мотиви, потреби, дитини також є значущими в процесі формування самооцінки молодшого школяра.

У самооцінці' відбиваються уявлення дитини як про вже досягнуте, так і про те, до чого вона прагне, проект її майбутнього – хай ще недосконалий, але такий, що грає величезну роль у саморегуляції її поведінки в цілому, і в навчальній діяльності зокрема. Як бачимо, поряд з мотивами, потребами вагомими для формування самооцінки дитини є також і рівень досягнень дитини.

З віком самооцінка як мотив поведінки і діяльності починає грати все більшу роль у житті дитини і у формуванні її особистості. На певному етапі розвитку потреба в самооцінці, стає більш значущою, ніж потреба в оцінці тих, хто оточує. Головним стимулом їх психічного розвитку з віком стає потреба виконувати власну вимогу до себе і бути на рівні тих завдань, які вони самі перед собою ставлять. Ці питання були предметом дослідження в працях Л. Божовіч [3], Л. Славіной [8].

Вплив самооцінки на особистість молодшого школяра, а саме: його характерологічні особливості, поведінку, стиль спілкування, якість навчальної діяльності розлядається також в дослідженнях Е. Серебрякової [7]. Вона показала, що залежно від характеру самооцінки (її адекватності, стійкості) у школяра виникає впевненість у собі, невпевненість або самовпевненість, певні риси вдачі. Вона також зробила висновок про те, що самооцінка, яка закріпилася і стала рисою вдачі, не обмежується рамками однієї якої-небудь діяльності, а розповсюджується і на інші види діяльності.

Аналіз досліджень А. Захарової [4] дозволив нам зробити висновки, що діти, з адекватною самооцінкою, активні, бадьорі, з цікавістю самостійно шукають помилки в своїх роботах, вибирають завдання, відповідні своїм можливостям. Після успіху в рішенні завдання вибирають таке ж або важче. Після невдачі перевіряють себе або беруть завдання менш важке.

Діти з високою адекватною самооцінкою відрізняються активністю, прагненням до досягнення успіху в навчальній діяльності. їх характеризує максимальна самостійність. Вони впевнені в тому, шо власними зусиллями зможуть добитися успіху в навчальній діяльності. Це грунтується на правильній самооцінці своїх можливостей і здібностей.

Неадекватна занижена самооцінка в молодших школярів виявляється яскраво в їх поведінці і рисах особистості. Діти вибирають легкі завдання. Вони якби бережуть свій успіх, бояться його втратити і через це чомусь бояться самої навчальної діяльності. Нормальному розвитку дітей із заниженою самооцінкою заважає їх підвищена самокритичність, невпевненість в собі. Вони чекають тільки невдачі. Ці діти дуже чутливі до схвалення, до всього того, що підвищило б їх самооцінку.

Діти із завищеною самооцінкою переоцінюють свої можливості, результати навчальної діяльності, особистісні якості. Вони вибирають завдання, які їм не під силу. Після неуспіху продовжують наполягати на своєму або тут же переключаються на найлегше завдання, рухомі мотивом престижності.

Під впливом самооцінки молодшого школяра формується рівень його домагань. Це положення аргументує в своєму дослідженні С. Пантилеєв [6]. Він також підкреслює, що в молодшого школяра виникає потреба зберегти як самооцінку, так і заснований на ній рівень

прагнень. Рівень прагнень при цьому складається під впливом успіхів і неуспіхів в попередній діяльності. Ті молодші школярі, що часто терплять невдачу, і далі чекають невдачу, і, навпаки, успіх в попередній діяльності привертає до очікування успіху в надалі. Якщо в навчальній діяльності відстаючих дітей переважає неуспіх над успіхом, постійно підкріплювані низькими оцінками їх роботи вчителем, це неухильно веде до наростання невпевненості в собі і відчуття неповноцінності. Культивуванню низької самооцінки в неуспішних сприяють також ще нижчі, ніж оцінки вчителя, взаємооцінки учнів по класу, які переносять неуспіхи відстаючих дітей в навчанні на всі інші сфери їх діяльності.

Підсумовуючи зазначене, ми вважаємо, що наше дослідження базується на трактуванні самооцінки як поведінкового компоненту самосвідомості, що полягає у оцінці особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей, у критичності, вимогливості до себе, ставлення до успіхів та невдач. Самооцінка особистості виконує оцінювальну, критичну, регулятивну, узагальнюючу та захисну функці. Індивід оцінює себе шляхом зіставлення рівня своїх домагань з об'єктивними результатами своєї діяльності; шляхом порівняння себе з іншими людьми. Найбільш сензитивним для формування самооцінки є молодший шкільний вік. Самооцінка молодшого школяра є дуже важливим компонентом його особистості. Її якість впливатиме на весь подальший життєвий шлях дитини. Низька самооцінка надалі гальмуватиме її розвиток, даватиме фундамент утворення нових комплексів. При цьому адекватна та висока самооцінка молодшого школяра буде основою для розвитку різнобічно розвиненої, креативної, ініціативної та активної особистості.

Самооцінка є базова, складна та багатофункційна складова особистості молодшого школяра. Тому і процес формування цієї особистісної якості теж є складним та багатофакторним. Відзначимо, що цей аспект проблеми буде наступним етапом дослідницької роботи.

Список використаної літератури

1. Бернс Р. Развитие "Я-концепции" и воспитание / Р. Бернс. – М, 1986. **2. Божович Л. И.** Проблема формирования личности / Л. И. Божович // Избранные психологические труды / Под ред. И. Д. Фельдштейна. – М., 1995. **3. Выготский Л. С.** Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М., 1991**. 4. Захарова А. В**. Психология формирования самооценки / А. В. Захарова. – Минск, 1993. **5. Захарова А. В.** Исследование самооценки младшего школьника в учебной деятельности / А. В. Захарова, Т. Ю. Андрущенко // Вопросы психологии. – 1980. – №4. **6. Пантилеев С. Р**. Самоотношение как эмоционально-оценочная система / С. Р. Пантилеев. – М., 1991. **7. Серебрякова Е. Л.** Уверенность в себе и условия ее формирования / Е. Л. Серебрякова. – М., 1985. **8. Славина Л. С.** Индивидуальный подход к неуспевающим и недисциплинированным школьникам / Л. С. Славина.

– М., 1958. **9. Эльконин Д. Б.** Психология обучения младшего школьника / Д. Б. Эльконин. – М., 1974.

Шимрило А. Теоретичні засади формування самооцінки молодшого школяра

У представленій статті у форматі розгляду теоретичних засад дослідження проаналізовано наукові підходи до визначення самооцінки, її функцій, механізмів. Автор з'ясовує вікові особливості самооцінки молодшого школяра, показує вплив самооцінки на розвиток інших особистістісних феноменів учнів цього віку.

Ключові слова: самооцінка, функції самооцінки, механізми самооцінки.

Шимрило А. Теоретические основы формирования самооценки младшего школьника

В представленной статье в формате рассмотрения теоретических основ исследования проанализированы научные подходы к определению самооценки, ее функций, механизмов. Автор показывает возрастные особенности самооценки младшего школьника, ее влияние на развитие других личностных феноменов учащихся этого возраста.

Ключевые слова: самооценка, функции самооценки, механизмы самооценки.

Shimrilo A. The theoretical bases of self-esteem of primary school age children

In this article a review of the theoretical foundations format study analyzed the scientific approaches to the definition of self-esteem, its functions, mechanisms. The author shows the age characteristics of the younger schoolboy self-esteem and its impact on the development of other phenomena personal pupils of this age.

Key words: self-esteem, self-esteem functions, self-esteem mechanisms.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Антропова Тетяна Олександрівна – студентка 3 курсу, спеціальності „Фізичне виховання” ОКР „бакалавр” ВП „Лисичанський педагогічний коледж” ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Крошка С. А., магістр фізичного виховання ВП "Лисичанський педагогічний коледж ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Бірюкова Оксана Миколаївна – студентка 5 курсу Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Коваленко Т. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки та психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Брехова Євгенія Олександрівна – студентка 4-го курсу, спеціальності „Початкове навчання та англійська мова” Коледжу ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Данієлян А.Я., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Буракова Ніна Олександрівна – студентка 4-го курсу, спеціальності “Початкове навчання та англійська мова” Коледжу ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Данієлян А. Я., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Дацько Оксана Сергіївна – студентка 5 курсу Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Коваленко Т. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Дмитришина Катерина Андріївна – студентка 4 курсу спеціальності „Початкова освіта”, Інституту педагогіки та психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Данієлян А. Я. кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Зьома Тетяна Вікторівна – студентка 2 курсу спеціальності „Початкова освіта” ОКР „молодший спеціаліст” ВП «Лисичанський педагогічний коледж” ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Гарбузюк Т. В., викладач предметів музичного циклу ВП «Лисичанський педагогічний коледж” ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Іванова Анна Олегівна – магістрантка спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Стаєнна О. О., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Ковкіна Ганна Михайлівна – магістрантка спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Стаєнна О. О., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Костів Оксана Миколаївна – студентка 4-го курсу спеціальності „Початкова освіта” ОКР «Молодший спеціаліст» Коледжу ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник Данієлян А. Я., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки та психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Леденьова Дар`я Едуардівна – студентка 3 курсу, спеціальності „Початкова освіта” ВП „Лисичанський педагогічний коледж” ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Овчаренко О. П., викладач математики ВП „Лисичанський педагогічний коледж” ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Лисак Ірина Володимирівна – магістрантка спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Науковий керівник – Стаєнна О. О., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Милокост Яна Олегівна – магістрантка спеціальності „Дошкільна освіта” Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Бадер С. О. кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Міронова Олена Миколаївна – магістрантка спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Соннова М. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Мороз Дар’я Миколаївна – магістрантка спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Нікуліна О. Д., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Петрова Марина Сергіївна – студентка 4 курсу спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки та психології ДЗ ”Луганський національний університет імені Тараса Шевченка“.

Науковий керівник – Данієлян А. Я., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки та психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Перетокіна Рита Сергіївна – магістрантка спеціальності „Дошкільна освіта” Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Бадер С. О., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту

педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Потоцька Яна Вадимівна – студентка 4 курсу Стахановського педагогічного коледжу ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Останькович А. В., викладач психолого-педагогічних дисциплін Стахановського педагогічного коледжу ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Роздимаха Лідія Валеріївна – студентка 4-го курсу спеціальності «Початкова освіта» ОКР „Молодший спеціаліст” Коледжу ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Науковий керівник – Данієлян А. Я., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Сєдих Вікторія Павлівна – студентка 4 курсу спеціальності „Початкова освіта” ВП „Лисичанський педагогічний коледж” ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник: Мурсамітова І. А., викладач дисциплін музичного циклу ВП „Лисичанський педагогічний коледж” ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”;

Буряк О. О., кандидат педагогічних наук, викладач природничих дисциплін ВП „Лисичанський педагогічний коледж” ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”;

Сергієнко Л. В., кандидат педагогічних наук, викладач дисциплін філологічного циклу ВП „Лисичанський педагогічний коледж” ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Стороженко Яна Володимирівна – магістрантка спеціальності „Починкова освіта” ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Данієлян А. Я., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка ”.

Суряднова Ганна Миколаївна – студентка 4 курсу спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник: Данієлян А. Я., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту

педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Єпіхіна М. А., старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки та психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Сутчук Надія Миколаївна – студентка 3 курсу спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки та психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Науковий керівник – Єпіхіна М.А. старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки та психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Трошина Яна Володимирівна – магістратка спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Данієлян А. Я., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка ”.

Філіппова Катерина Євгенівна – магістрантка спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Нікуліна О. Д., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Харчук Анжеліка Володимирівна – студентка 4 курсу спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Данієлян А. Я., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка ”.

Чаркіна Євгенія – студентка 4 курсу спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Луценко І. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Шевцова Олександра – студентка 4 курсу спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки та психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Шеховцова Катерина – студентка 4 курсу спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки та психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Данієлян А. Я., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки і психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Шимрило Анастасія Володимирівна – магістрантка спеціальності „Початкова освіта” Інституту педагогіки та психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Науковий керівник – Желанова В. В., кандидат пеадгогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту педагогіки та психології ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Наукове видання

НАУКОВИЙ ПОШУК МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ (педагогічні науки)

Збірник наукових праць студентів

№ 1, 2014

Частина 1

Відповідальні за випуск:
доц. М. М. Починкова

Здано до склад. 24.12.2013 р. Підп. до друку 24.01.2014 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 19,18. Наклад 100 прим. Зам. № 22.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка"
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Тел./факс (0642) 58-03-20
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.